

ВІСНИК THE HERALD

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

ЗМІСТ

Е. Маланюк. Друге посланіє	1
Е. Ляхович. Початки ООЧСУ	2
І. Вовчук. Підводячи підсумки	5
В. Щербій. Світла й тіні	11
Г. Дудка. Слово числам	18
Ікер. Лекція політичного реалізму	19
О. Оглоблин. Українсько-Кримський договір 1692 р.	20
✠ Б. Крупницький. В гостях у гетьмана П. Орлика в Салониках	26
Ф. Одрач. Рецидив малоросійства чи „прогресивна” мода?	30
А. Орликовський. Росія в поході на Середземне море та Левант	33
П. Рогатинський. Сім років наполегливої праці	36
Ю. К. Десять років на службі Українській Визвольній Ідеї	39
З діяльності УНУ в Ньюарку	40
Д-р О. Соколевич. Десятиріччя Другого Відділу ООЧСУ	42
УНУ в Нью Йорку	44
Б. Казанівський. Успіхи й невдачі 6 Відділу	45
Б. Р. УНУ в Філадельфії	46
26-й Відділ ООЧСУ в Сиракюзах	48
І. Стасів. 20-й Відділ ООЧСУ в Аллентавні	49
В. Матлага. Свято Державности в Картерет	50
Відділ ООЧСУ в Гартфордї	52
Сім років праці в Джерзі Сіті	52

ДЕСЯТИЛІТТЯ

ОРГАНІЗАЦІЇ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ВІСНИК

Евген Маланюк

ДРУГЕ ПОСЛАНІЄ

В повітрі мла і смертний одур.
Охляле сонце, як сліпе.
Це спалену твою свободу
І напівмертвого тебе,
Народе мій, вітаю словом
Під небом, від пожеж багровим,
Під гуркоти чужих гармат,
Коли мордує брата брат,
Коли пророцтва найлотіші
Оце сповняються навбач,
Коли скупі перерви тиші
Невтішний роздирає плач.

Потрібен племін Єремії,
Та, ненароджений, він згас.
Крутіж лихої веремії
Поніс у вир смертельний нас
І несемося, як биліни,
Понад румовищем руїни,
Аж поки сіркою й вогнем
Нас згубний подих не здухне.
Внизу ж — твоє безформне тіло
Звивається під градом кар:
В чужій руці — безкрила сила,
В своїй — безсилля і тягар.
Роздріблене дощенту крушить
Закон життя. І де ж — вогню
На вожденят вошиві душі,
На лицедіїв метушно,
На їдь продажною безради,
На яди дідичної зради,
На віковий коловорот
Хохлацьких охів і глупот?
Актор чужі малпує міни,
Крутії відсотки тне з легенд,
Нащадний дурень рота слинить
І всіх їх продає — агент.

Ця зоологія убога
Все застує. А збоку десь
Гірким сміється сміхом Гоголь —
„З самих себе бо смієтесь” —
І корчить постать вовкулачу,
І тане сміх у пеклі плачу,
І він зникає. І дарма
Сурмить Шевченкова сурма.

Бо і трибун грамофоновий,
І рідномовний графоман
Лиш про „недолю” й „чорні брови”
Вискиглюватимуть пеан.

В тім ярмарку все творче гине,
Задушується все живе,
Все вічне робиться хвилиanne
Й стає живучим неживе.
І мертві душі бенкетують,
Защеплюючи, як отрую,
Ледачу кров, духовий гній
Всім паростям гієрархій.
Герой доби встає в цій аврі
Космічних бур, космічних гроз,
Як спраглий містечкових лаврів
Здрібнілий мікромалорос.

Народе мій, оцей непотріб
Ти за які гріхи придбав?
Чи недівоча пристрасть Мотрі?
Мазепи спізнена доба?
Чи за перебіг надто сковзький
Двірської служби Розумовських?
Чи вбогість життєвих спонук
Поганих внуків і онук?
І з того гоїного врожаю
Вже пів століття п'ємо жаж:
Доба нам обжинки справляє
На наших душах і тілах.

Та ти — не виграшка природи,
Не примха лиш земних стихій —
Ти не загинеш, мій народе,
Пісняр, мудрець і гречкосій.
Бо вірю: судні дні не даром
Твій чорний рай зняли пожаром
І племін слупами росте,
Сполучуючи з небом степ.
І небо сходить на країну
Крізь зойк заліз, крізь звіря рик,
Крізь дим руйни — — —

— Україну
Новий узріє чоловік.

Е. Ляхович

ПОЧАТКИ ООЧСУ

Українська політична праця на американському континенті все була своєрідною фотографічною відбиткою того, що діялось на корінних українських землях. Політичні партії і рухи, що творились там — знаходили тут своїх епігонів. Також різко відбивалися тут усі політичні конфлікти, що розпалювалися були там внутрі українського життя. І зовсім слушно. Ми тут бажаючи допомогти Україні в її боротьбі за волю, не могли робити цього безпосередньо, власними руками, тільки посередньо, через якусь партію, групу, чи рух, що найкраще трапляли до нашого переконання, мовляв — це вони є правдивими носіями української визвольної ідеї.

Про розкол в ОУН, чи радше в ПУН, та боротьбу українських націоналістів з німцями в часі другої світової війни першу вістку ми тут дістали через жидівську пресову агенцію, яка через Єрусалим повідомляла американські видавництва, що навіть українські націоналісти, зневірившись в німцях, виступили против них збройно. Про розлам цей і виступ проти німців в ширшому письмі повідомляв мене також литовський посол з Швайцарії. І ці вістки, працюючи тоді в редакції „Свободи”, я вповні використав.

Та не лиш на нашім власнім терені, у наших власних видавництвах, ці вістки повинні були бути вповні використані, але також на ширшому, корінно американському терені, з боку нашого тодішнього проводу. Бо вороги України повним темпом тут працювали, щоб затруїти американську, дуже вразливу (як це всюди в часі війни буває), публічну опінію, — що укра-

їнський рух, прямуючи до усамостійнення України, є тісно зв'язаний і стимульований німцями. І саме тепер, в цім кривавім змазі, в яким гинуть американські вояки, українські сили стоять по боці німецьких сил, як їх нерозривна частина.

Як це часто у нас буває, до вироблення такої негативної опінії працювали не тільки чужі вороги, але й „свої” — одні мовчанкою і повною нечинністю; другі — лайкою в бік українсько-націоналістичного руху, називаючи його „фашистівським”, „націстичним” і багато гірше.

Аж напрошувалось тоді використання вістки, зокрема цієї, що прийшла з такого неутраляного джерела, як жидівська агенція, на ширшій американській терені. Інші народності горлали про свої „рухи резистансу”, навіть коли в ґрунті там мало що було. Вони різьбили почування американські в свою користь. Український „рух резистансу”, цебто боротьба ОУН з німцями, був сильніший за всі ці чужі рухи до купи взявши. Проте, український визвольний рух тавровано тут націстичним...

Чому? — Спосіб думання тодішніх наших впливових провідників виходив із тих самих моральних залогень, (чи ідеосинкразій, коли хочете), що й там серед певної частини „відповідальних” провідників. „Не дразнити німців, навіть коли вони, засліпліні своїми успіхами, траплять розум; опісля вони помудріють і все виясниться; перемога напевно по їх боці; булоб абсурдом тепер загострювати відносини з ними, краще потерпіти.”

На аргументи, що мова про те, що тут робити, а не там — вони загадочно здвигали раменами, а в приступі ширости навіть завважували: „Коли хочете загородити собі шлях до повороту, то робіть це, я так не поступлю.” Ось так нагода здобути американську публічну опінію була тут цілковито змарнована. Бо публічну опінію можна легко зискати, або втратити, власне в таких напружених моментах, які викликає війна. Після закінчення війни й осягнення перемоги чужі залицяння натрапляють на глухе вухо.

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
“Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief.

Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

По закінченні війни на наші руки почали напливати з різних кол, інституцій, політичних рухів та організацій матеріали, які інформували нас про події, що заіснували там в часі війни. Для нас, українських націоналістів, найцікавіше було те — як там вив'язався український революційний рух, в який ми вірили, і який продовж років поміж двома війнами звідціла активно підтримували. Одна сторона, очолювана Степаном Бандерою, повідомляла нас про велику і позитивну дію, яку виконала ОУН підчас війни. Друга, яку очолював полк. Мельник, повідомляла нас, що було навпаки, при тому малювала першу дуже чорними красками й епітетами.

З багатьма провідними членами групи полк. Мельника мене в'язала давня знайомість. Зате з боку групи С. Бандери я особисто не знав майже нікого. Бо коротеньку давню зустріч з деякими із них, що тривала може кілька хвилин, не можна навіть назвати знайомством. Але політична справа, зокрема та, що змушує висилати своїх членів на смерть, це не каварняне кумівство, в яким особиста льюальність повинна стояти на першому місці. Мене тішило, що українська революційна ідея відіграла активну роль, не полишила українських мас на поталу, а їх задушевні бажання, викликані потрясаючими і трагічними подіями, втілила в якусь організовану систему. Це вже не була отаманщина, конвульсії тяжко зраненого організму без одного розумового центру.

Та найважливіше те, що дія продовжувалася, український нарід, витиснувши з себе прекрасну, величню і славу Повстанську Армію, та її політичну надбудову Українську Головну Визвольну Раду, боровся далі; в кого не закам'яніло серце, повинен був звідціла подати їм якусь поміч.

Як бувший активний член ОДВУ і один з її організаторів, я звернувся до членів Головної Управи ОДВУ і переконував їх, що нашим обов'язком розпочати активну поміч воюючій Україні. Але вони вже були дістали інформації з інших джерел і мої заклики залишились не лиш без успіху, але з познаками явної ворожечі з їх боку.

Треба було йти самому. Але не сам один

мав я ці переконання, що воюючій Україні чим скорше треба звідціла помагати. В цих напружених моментах знайшлись друзі, що думали так як я. Ми почали сходитись, нараджуватись. Число наше росло і ми створили на ньюйоркському ґрунті свого роду комітет помочи УПА, з якого опісля створився відділ ООЧСУ. Подібне діялось в Ньюарку і там теж постав комітет, який опісля дістав назву Першого Відділу ООЧСУ, а ньюйоркський — другий. Відгомін пішов по інших українських громадах.

Побачивши, що з іншими націоналістичними організаціями, тут і в Канаді, ми не можемо знайти спільної мови, а час наглить — ми остаточно надали нашому рухові виразних організаційних форм. Дня 15 червня 1946 р. на ширших зборах в Нью Йорку ми створили Організацію Оборони Чотирьох Свобід України. Обрано тимчасову Головну Управу. Перший її обіжник, починався так:

„Заклик до усіх людей українського походження, що в минулому помагали й бажають помагати на будуче, українському народові визволитись з комуно-московської неволі й відзискати ті свободи, що проголошені в Атлантійському Чартері:

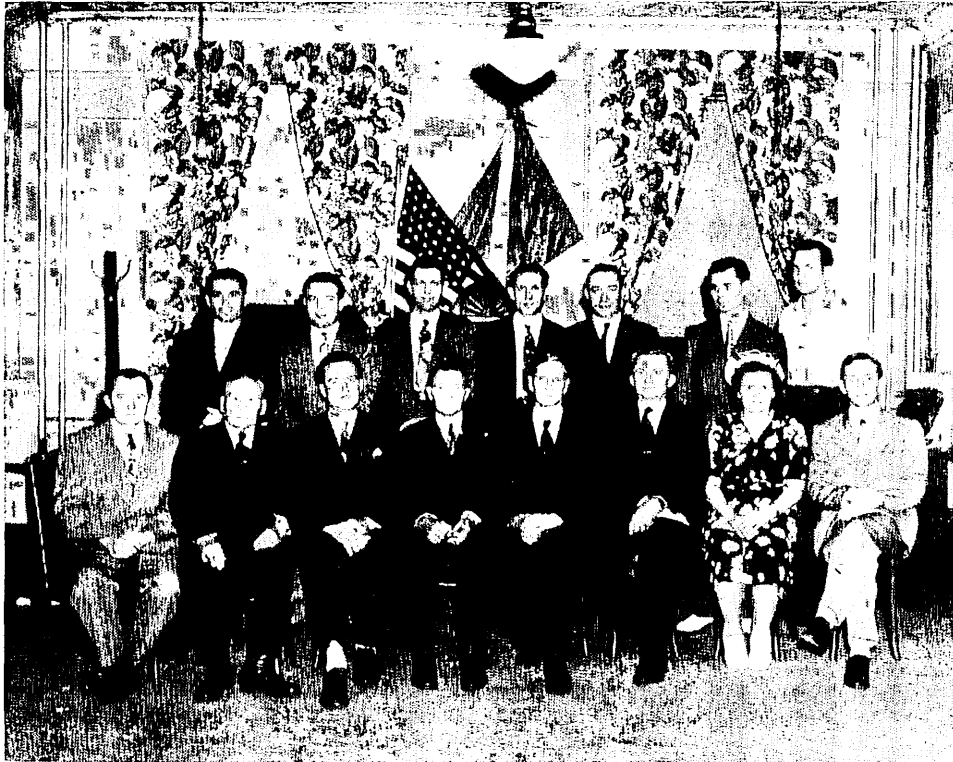
„Ви помагали в минулому. Тепер багато з вас розчарувалось, бо не сталось те, про що ми мріяли: український нарід, хоч поніс у цій війні найстрашніші втрати, не здобув волі. Навпаки, знайшовся в гіршій положенні, ніж був перед тим. Але не падайте духом, як не падає духом український нарід. Він не вмер. Він живе й хоч скривавлений, далі бореться за свої свободи. На українських землях нині ведеться боротьба поміж повстанчими українськими силами з одного боку, а комуно-московською деспотичною владою з другого. В тій боротьбі беруть участь сотки тисяч українських мужів і жінок. Вони боряться за волю, за ті чотири основні свободи, які так гарно проголошені в Атлантійському Чартері президентом Америки і прем'єром Британії. Український нарід знає, що тих свобод ніхто не принесе йому в дарунку. Він сам мусить боротись за них і він бореться... Зрозуміло, що в обличчі цих подій ми тут в Америці не сміємо сидіти тихо...”

В цьому обіжнику коротко з'ясовані цілі і

завдання УГВР. Його підписали члени Тимчасової Головної Управи, в яку входили ш. Ляхович — голова; Т. Рудий — містоголова; Г. Бакуменко — секретар; Б. Бучак — секретар в англійській мові; М. Леськів — організатор; І. Різник — касієр; М. Гаврилко — правний радник. Підписали також урядники обох відділів: О. Труш, М. Сосницький, Ю. Діба, Я. Гаврилко, П. Задорецький, П. Ходань, М. Іваник —

як кажуть корінні американці, „з ногою в роті”. А до УГВР були зайняли виразно вороже становище.

Розголосу цій боротьбі ми надавали не тільки серед своїх, але в першу чергу серед корінно американських кол. З Європи, а навіть з українських земель, ми діставали велику кількість матеріалів, які ми перекладали на англійську мову і пересилали до конгресменів, сенаторів,

Перший склад Головної Управи ООЧСУ, 1947 р. В центрі — інж. Е. Ляхович — перший голова Головної Управи, нині почесний Голова ООЧСУ.

нюйорського відділу, та: Ю. Баранюк, С. Чорномаз, І. Пасічник, П. Гит — нюарського.

Деякі з них вже по короткому часі повідпадали. Інші, як ось Г. Бакуменко, О. Труш, М. Леськів, Т. Рудий, І. Різник, та деякі інші, вдержали довше і вложили в розбудову ООЧСУ чимало чесної і шляхетної праці.

Організація перш всього взялась розпропагувати УПА і її боротьбу на американському ґрунті. Бо більшість впливових тутешніх видавництв, з винятком гетьманських і філядельфійської „Америки”, чомусь промовчували цю боротьбу УПА, а навіть коли говорили про неї, то,

впливових осіб, газет та інституцій. Чимала меморіялів з підписами наших чільних церковних і світських осіб в Європі напливало на наші руки, ми їх перекладали і висилали до уряду, а також до різних дипломатичних представництв в Об'єднаних Націях. Гарні відповіді, повні теплих слів заохоти й обіцянки піддержувати визвольні змагання України, ми нераз від них діставали.

Далі розпочали збірку на медикаменти для воїнів УПА, а також на медикаменти для Української Харитативної Служби в Європі, яку ігнорували представники ЗУАДК.

І. Вовчук

ПІДВОДЯЧИ ПІДСУМКИ

В праці мало помітній, часто навіть дріб'язковій, непомітно пройшли 10 років. Ніхто мабуть не буде заперечувати того, що десять років тому, ми, які стали до змагу на чужій землі зо волю окупованої України, бачили шлях визволення її далеко простішим, як він нині є. Вірилось тоді, що після хуртовини війни, виклярується поняття правди, однакове для всіх народів і націй.

Багатьом з нас здавалось, а декому ще й тепер здається, що досить поінформувати світ про кривди, заподіяні большевиками, чи як говориться тепер комунізмом, розповісти про вимоги нашої національної правди й світ зрозуміє нас і коли не pomoже, то бодай морально під-

Для цієї праці ми мусіли започаткувати видавництво „Вісник”, яке місячно виходило на цикльостилю, а по першій річній З'їзді друком.

Наша мала група була обладвана працею по береги. Працювали члени ночами. Любов до ідеї, віра, що несемо поміч тим, що там активно борються, була джерелом нашої енергії.

Та вже через рік почали, зпочатку одиницями, а далі в більшому числі приїздити сюди з Європи не лиш прихильники нам усім спільної ідеї, але й активні творці та оборонці з корінних українських земель. Ми відітхнули.

Одним із перших таких активних був І. М. Білинський. В тодішніх часах це була для нас величезна поміч. Він всеціло віддався праці. На другому Річному З'їзді, після того як я побачив, що властиво в мене сталевого здоров'я нема, його обрано Головою ООЧСУ і в його руки зложено дальшу розбудову Організації.

Організація росла. Нові люди прибували. Творились нові відділи по різних, розсіяних по цілій Америці українських громадах. По кількох роках, прибувши на Річний З'їзд, з радістю можна було завважити кілька соток представників, інтелігентних, розважних, здібних розв'язувати і найбільш заплутану суспільну проблему...

тримає нас в нашому змагові. Не вірилось тоді, що Захід, якому ми розкривали правду про сваволю в царстві московської сатанії, не побачить куди завів його союз з нею.

Нам здавалось, що визвольна війна, яку вела окупована Україна після другої світової війни проти большевицької імперії, розкриє очі світові на його союзника, тимбільше, що В. Черчил, один з найбільших політичних стратегів Другої Світової війни, коли почали радити про мир тоді (та рада триває й досі), признав, що у війні забито маленького підсвинка а великого кабана залишили. Незабаром, ніби для рятунку від нього, спущено залізну заслону, якою думалося відгородитись. Чи відгородились, говорити тепер зайво. Лише згодом побачили й зрозуміли ми, що в нинішнім світі є речі й факти, які важко багатьом з нас збагнути. Одним з них є факт, що міжнародні відносини не визначаються гаслами більш або менш справедливими, не визначаються вони й прагненням свободи для всіх, хоч про те так багато говорить й пишеться. Відосини між державами, націями, визначаються силовими факторами, співвідношенням сил, а до того нафтою та ураном й спеціальними інтересами, які в більшості нічого спільного з поняттям справедливості й добра не мають.

В найменшій мірі на уклад світових відносин впливає поняття справедливості для всіх народів малих і великих. Нам було тяжко те зрозуміти. Несправедливість і вандалізм, якого зазнавала сотню років наша Батьківщина від Росії більшовицької і небільшовицької, були й є надто великими. А коли ми почали тут говорити про те, то побачили, що те все далеке й чуже для світу.

Та лихо було й не в цьому. Воно почалося з того, що, зустрівшись з байдужістю світу свободи до поневоленої й розтерзаної, але не упореної України, дехто з наших політиків почав нехтувати свою національну правду, шарахнувшись до всесвіту, почали нагинати національну правду до всесвітньої. Національну ідею,

за яку боролась Україна в лавах УПА, почали нагинати до „всесвітніх” вимог і тенденцій сучасного світу. Старе то наше лихо. Не місце тут шукати відповіді на питання чому так було.

Повірівши „Соц. Веснікові”, в якому Абрамович 1948 р. в числі 7, повчав, що „Націоналізм, ... залишений сам собі, випалює навколо всю рослинність, спотворює й калічить всі взаємини між народами”, почали на сторінках української „залежної” і „незалежної” преси війну з націоналізмом і УПА, щоб заперечити величню боротьбу України. Унезалежнюючись від своєї національної правди в пресі, непомітно але послідовно братались з брехнею тих, що так бояться нашого націоналізму.

Тоді для оборони воюючої України, для моральної й матеріальної підтримки її на американському терені постала Організація Оборони Чотирьох Свобід. Ініціативу до оформлення її подали українці, американські патріоти, що бачили, як не американські американці в час другої світової війни, прилатували латки фашизму до всього українського. Ініціатори не знали тоді про політичні сварки еміграційної України, до них доходили лише скупі вістки про боротьбу уярмленої нації та ідучи за голосом сумління, вони вичули конечність організованої сили, яка б на цьому терені почала говорити про українську правду повним голосом, діючи на всенациональній базі, стала б до оборони національного ідеалу від всесвітнянської отрути.

В рік постановня ООЧСУ на сторінках „Українських Вістей” писалося про большевицьку ідею, як про ідею „що гарантувала забезпечення тенденцій розвитку для всіх націй та ставила на прапорах загально людські цілі”. Оту ідею, яка за автором статті (І. Багряний) тільки вивітрилась, і почали посилено реставрувати в різних варіантах деякі наші політики на чужому полі. Варіантів наробили чимало, але в усіх малося на думці, як до абстрактного загальнолюдського достосувати своє національне. Наш політичний рецидив. Нині можна чути багато нарікань серед української спільноти на самих себе, мовляв, і це не так і те не добре, а початки отого нинішнього недомагання нашого треба шукати десять років тому, в чужих заповідях, занесених в нашу еміграційну спільно-

ту з чужого поля. Очевидно, їх хтось заносив і проповідував. Те, що діється тепер, всі оті недолугості суспільного життя, тільки похідні від вихилясів деяких політиків.

Почались вони з так званої ревізії примату національної ідеї і закликів шукати нових гасел, достосованих до всесвітньої правди, щоб нас скоріше полюбив світ. Не говорилося тільки який і чий. За тим прийшли теревені про велику літературу з дрібною людиною, героєм у ній, потім залицяння до високої політики КЦАБ-у, а за нею непередрішенство для нас, що стали до боротьби за відовлення нашої державности й передрішена великодержавність для демократичної Росії, що державу нашу завоювала, пограбувавши культуру Київської Русі. Всі оті відступи чи вихиляси наших політиків, які іноді межували з зрадою національною, кидалися в гущу національної спільноти, шукаючи підтримки її, опертя на неї.

Сьогодні, мов би немає серед нас таких, які б відкидали спротив і боротьбу української нації, а десять років тому і трохи пізніше, коли стукали з чорного ходу до великопростірної непередрішенської політики, було інакше. Адже на другій сесії Національної Ради ще говорилося про УПА, що вона ні одного телеграфного стовпа не повалила, а про організований бойкот на західно-українських землях в час виборів до Всесоюзної Верховної Ради 1946 р. писалося, що то справа не велика, бо на Полтавщині вона не найшла відгомону. І те все називалося великою політикою. Найгірше в ній було те, що в неї почали втягати цілу спільноту. Ще й на останньому Конгресі УККА, здійснюючи пляни непередрішенської політики, хотіли від української спільноти в Америці виголосувати „мандат” для неї. Перебіг Конгресу, постава делегатів до закулісових супердемократичних махінацій і доля трагікомічних лицедійств на сцені, показала, що Організація Оборони Чотирьох Свобід України на цьому терені стала поважною суспільно-політичною силою, яка знає свою мету й шлях до неї. Десятирічна праця людей не пройшла марно.

Згадуємо про оті політичні вивихи не для докору комусь, а щоб пригадати, ша наша суспільно-політична діяльність на чужій землі від-

бувається не без впливу бісівських сил, які всіма засобами ставлять спротив нашій боротьбі за визвольний ідеал.

Гой стан, в якому перебуває Організація нині, в десяту річницю її діяльності, ті впливи, якими вона користується серед спільноти, не прийшли самі. Їх вироблено людьми в праці, в діяльності. Чисельні політичні віча з дискусіями, характеристичні для діяльності Організації цього періоду. На них спільнота давала відсіч тим, що потайки йшли на манівці великопростірної політики з непередраженством для нас й кликали туди спільноту, щоб покликаючись на неї, здобути собі признання тих, що думають про свій всесвіт. В тих дискусіях кристалізував самостійницький фронт української еміграції й Організація здобувала своє місце в ньому. Почавши з підтримки визвольної боротьби України, ООЧСУ за десять років праці стала ініціативною, конструктивно-творчою організацією в суспільно-політичному житті спільноти.

28 Відділів, в яких об'єднані тисячі членів, а ще більше прихильників, наполегливо працюють над тим, щоб національне єдиномисліє, на яке вказував Шевченко, та братолюб'є серед нас, стало підставою життя, написаним законам для української громади. Роками працювали так звані консолідатори над тим, щоб поділити спільноту на чужині на групи й групки та виграючи на груповому паритетові, утриматись на політичних хвилях, достосовуючи нашу визвольну політику лише до тенденцій всесвіту. Політична формула диференціації спільноти, яку відкрито пропагувалося й насаджувалося в практиці, наробила чимало лиха, — вона обезструктурила українську спільноту. Як безструктурний розпилений ґрунт є неродючим, так і обезструктурена, затомізована спільнота не спосібна до активної творчої й наполегливої дії в інтересах Батьківщини.

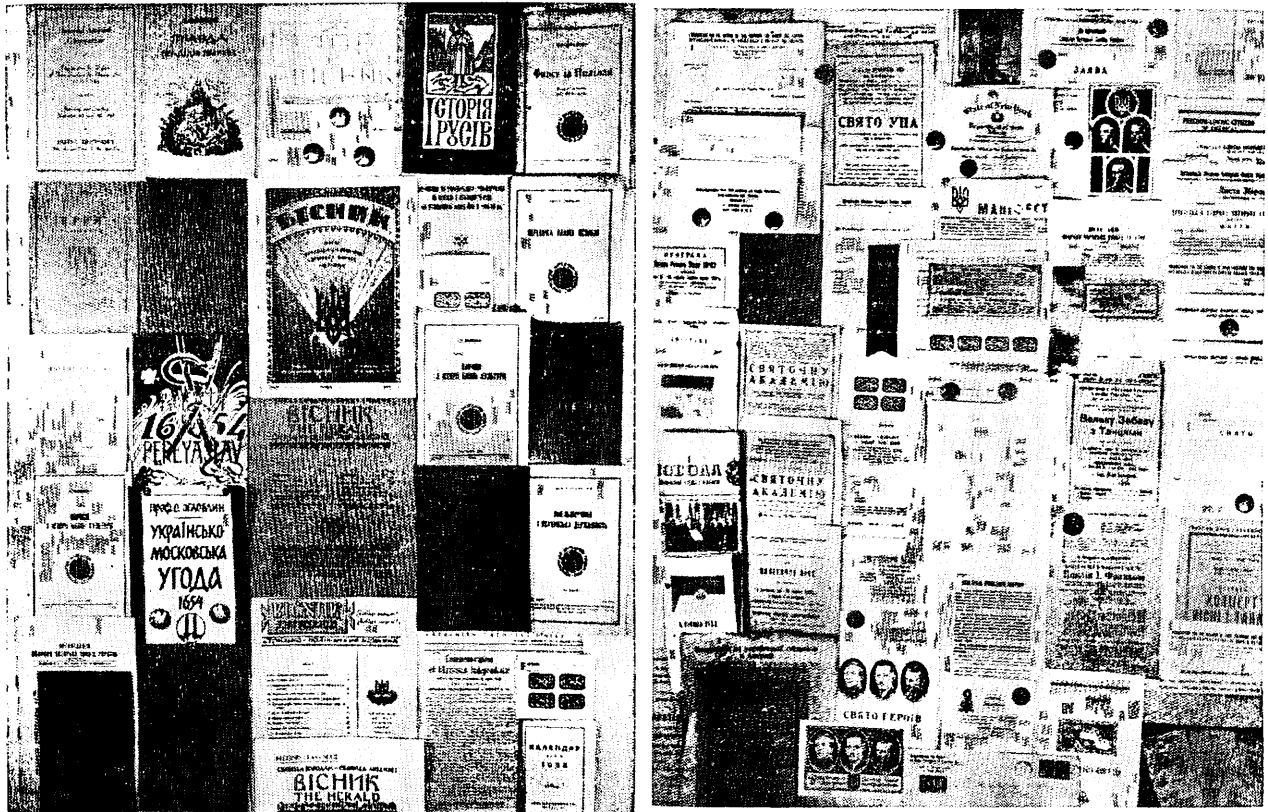
Тому ООЧСУ свою суспільно-політичну діяльність провадить так, щоб вона єднала українство в одну національну громаду, проїняту національною ідеєю. Такій громаді не страшні жадні несподіванки великопростірної політики й вихиляси своїх „прогресистів”. Вона найде в собі сили, щоб, спираючись на тисячелітні традиції Християнської України, об'єднана духово

з тими, що протиставляться й боряться там проти московського сатанізму, найде шляхи й способи служити Україні, боронячи перед світом чотири свободи для неї.

Не буде великим перебільшенням твердження, що одною з причин неуспіхів і розчарувань у декого була дія на коротку мету. Не є таємницею, що наша суспільна і політична робота в більшості розраховувалась на швидкий видимий ефект, а про ґрунтовні, глибинні підстави діяльності на довшу мету не думалося. Тому, успіх чи не успіх міроприємств своїх часто мірялося рядками, що якийсь випадковий репортер вмістить в чужомовній газеті. Про систему засобів збереження себе, як цілого, про служіння найближчому своєму ідеалові, думалося в нас мало. Б'ючи виключно на зовнішній ефект ми дуримо самі себе, бо найбільшою помилкою є вірити, що можна скочити у всесвіт через голову своєї спільноти, що можна працювати для людства, поминувши працю для національної спільноти.

Англійця Шекспіра не можна відділити від англійського, як Шіллера й Гетте від німецького, навіть Рафаеля від італійського; через те невідділиме національне вони стали світовими. І світове значення Англія, як і Німеччина, чи Франція, добули через самобутність свою. Що виразнішою й яскравішою вона ставала, то збільшувалися значення й впливи їхні у всесвіті. Те саме і з Америкою. Тому-то в своїй суспільно-політичній роботі Організація послідовно обороняє засади громади, протиставляючись партійно-паритетній структурі в суспільному житті. Проблема денационалізації, над якою в ряди-годи думаємо, може бути подолана й розв'язана тільки спираючись на національну громаду.

Такі позиції суспільно-політичної діяльності Організація насвітлювала на сторінках „Вісника”, гуртуючи навколо нього творчі національні сили, обороняючи засади української державності. Еволюцію Організації й розвій її десятирічної праці у великій мірі відзеркалено на сторінках її Органу, який з цикльостилевого видання, став суспільно-політичним місячником. Іноді можна почути голоси, що „Вісник” приділяє багато уваги історизмові, а мало насвіт-

З виставки видань Головної Управи ООЧСУ.

лює сьогоднішній день і обставини, які, мовляв, є рішальними.

Помилково думати, що все вирішують обставини, навпаки вони є фоном, на якому ми діємо й приймаємо рішення залежно від характеру нашого, залежно від того, що ми хочемо й чим ми є. І в світ, в якому відбувається наша діяльність, ми ж не прийшли з Марса і не для дослідження його чи пізнання його працюємо. Наша діяльність скерована для здобуття майбутнього, завтрашнього України, звідкіля прийшли ми всі. Не є таємницею, що та діяльність нині напружена більше, як то було вчора. Завданням її є здобути місце для нації, до якої належимо. Наше минуле для цієї мети нашої не скаже, як маємо діяти кожного дня, але воно скаже нам, чого ми не повинні робити.

Коли Організація в трьохсотну річницю Переяславської угоди організовувала маніфестації — протести проти старшобратної вікової наруги, то цим вона мобілізувала спільноту на боротьбу й остерігала її, щоб завтра вона не ро-

била помилок минулого. Організовуючи протести-маніфестації в тридцяту річницю плянкової облоги України голодом, ми розкривали світові, що жде його, коли він вчасно не дасть відповіді на питання хто ворог людської свободи. Щорічні відзначення історичних дат (Сімсотліття Львова, Трьохсотліття Харкова, Двадцятип'ятиліття боротьби ОУН, Тисячоліття Християнської України, Поклін Ів. Франкові в соту річницю його народження і інші мобілізували українську спільноту, єднали її й помагали, пізнаючи минуле, не робити помилок в майбутньому. Канадійсько-американські зустрічі, улаштовувані спільно з ЛВУ, на яких збиралося щороку понад десять тисяч народу, закріплювали в нашій спільноті почуття національної свідомості, гордості своєї. Вороги нашої державності, там більшовики, а тут т. зв. російські демократи-єдинонеділимці, найбільше воюють проти національної свідомості. Вся тамтешня політика більшовиків має одну засадничу мету — прищепити нації, при допомозі націо-

нальної форми, чужу їй ідею московсько-большевицьку. А тут російська „демократія” анти-більшовики, роблять те саме. Національні почуття вони поділяють і навіть в політичній практиці згодні їх толерувати, але „національна самосвідомість є ембріоном тоталітаризму” для них, як твердить солідний російський „Новий Журнал” ч. 47. Слово тоталітаризм тепер дуже модне в забріханому світі. Дехто з наших політиків так боїться його, що воліє все віддати, від всього відступити, аби Уліянови з Абрамовичами не називали їх тоталітаристами. Ми в суспільно-політичній роботі трималися тої засади, що коли ота самосвідомість, яка для наших ворогів є ознакою тоталітаризму, пройме всю нашу громаду, а політичний провід наш зрозуміє до кінця відношення України до Росії-імперії, то інакше оцінюватимуть нас і ті, що белькочуть про тоталітаризм, будучи саме шовіністичними ненависниками національної незалежності. А нинішнє відношення України і Росії найкраще окреслив Богдан Хмельницький (тоді для Польщі) словами: „стіна з стіною зудариться, одна впаде друга зостанеться”. Знаючи, що зудару з Росією Україні, як і всьому свободолюбивому світові не оминуть, ми, в міру наших сил, працювали тих десять років так, щоб в завтрішньому ударі з імперією, розвалилась імперська стіна. В тотальній війні, яку веде большевицька Росія проти України там а „демократична” тут, ми вийдемо переможцями тільки тоді, коли до кінця зрозуміємо, що з імперією Російською нам не подорозі.

Звідцїля була наша практика суспільно-політичної роботи, нею кермувалась Організація в своїй видавничій і зовнішньо-політичній роботі. Коли у великій політиці світу зарисувалось мариво співіснування, а після посмішок в Женеві, советські паломники почали наводняти Америку, Організація всіма доступними їй способами і засобами, стукала скрізь, остерігаючи американців від братання з силами сатанії, байдуже в якій уніформі вони приїзять сюди, чи то журналістів, чи то в єпископських і священничих рясах, чи в формі фахівців сільськогосподарства. Чисельні протестні маніфестації проти женецького чаду в останніх двох роках: в Клівленді, Чікаго, Буфало, Філадельфії, Гарт-

фордї, Нью Йорку, Мінеаполісі й інших місцевостях, що були організовані за ініціативою ООЧСУ і Організацій Визвольного Фронту, характеризують масову зовнішньо-політичну роботу.

Скептики скажуть, що масовізм в зовнішньо-політичній роботі не дає належного ефекту й успіхи від нього не значні. Організуючи й ініціюючи численні протестні маніфестації, Управи Відділів і членство ніколи не сподівалися, що ними самими ми осягнемо цілі. Але, залучаючи до них американську спільноту, ми тим самим актуалізували українську проблему серед американців і потроху знімали російсько-імперську полуду з очей їхніх. Окремі Відділи пов'язались з науковими й суспільно-політичними колами й там вели роз'яснювальну роботу.

Організація стояла і стоїть на становищі, що боротьба з комунізмом є невід'ємна від боротьби з російським імперіялізмом. Нині, це ніби приймають більшість українських суспільно-політичних сил, хоч в практиці не всі послідовно дотримують цієї засади. Дехто з наших політиків ідеологічні засади боротьби за визволення України вважає неістотними, а то й байдужими, мовляв, важно, щоб комунізм зник, перестав бути, а все інше потому додасться. Ті, що спрощують проблему боротьби, оминаючи чи недоцінюючи національного первня в комунізмові, неминуче, може й непомітно для них, опиняться на позиціях російських імперіялістичних сил, анти-більшовицьких, але таких же ворожих і непримиримих для національної ідеї, як і більшовики. Співпраця з непередрішенством в якійсь мірі зумовлена й національною сліпотою, крім інших практичних мотивів. Большевизм московський і прояви комунізму в Західній Європі чи Америці не те саме, хоч зовні і той і другий ніби спираються на теорію Маркса. Московський большевизм (комунізм) явище національне, він спирається на традиції московського царства. Тільки завдяки їм (традиціям) більшовики змогли накинути диктатуру, так подібну до царської. Як колись ісповідування істинної московської православної віри визначало приналежність до царства московського, так нині приналежність до советської Росії визначається ісповідуванням ортодоксальної комуністичної віри. Месія-

В. Щербій

СВІТЛА Й ТІНІ

Можливо сім років побуту на цьому новому терені, на якому скупчились дві українські еміграції чи не у найбільшій кількості, — не дає можливостей цілком проаналізувати й оцінити як слід вартість обох наших еміграцій у відношенні до вимог Батьківщини.

Про те спокуса бодай рушити цю ще не розроблену тему примушує щось про це говорити.

Далека, багата, мало відомо Америка.

Прекрасні роки студентських злиднів, забороненої політичної роботи, теренознавчих і пропагандивних прогулянок... В одному невеличкому селі в Бібреччині викінчують будову нової читальні. Принагідні мандрівники-студенти допомагають. Турбуються селяни, як табличку, бодай невеличку, написати, щоб всі знали й, як довго цей дім, їхня гордість, буде стояти, — згадували братів з далекої Америки, що їм цей дім уфундували...

В підгірському селі статечні господарі на майдані біля церкви товпляться. Гуцули звели крокви під баню. Косицю прив'язують. Будували без архітектів. Від дідів навчились. Мистці зі Львова малюють, дивуються.

Панотець поаяку пересилає своїм колишнім папохіянам, що з далека, з-за океану, гроші на бвллову церковці прислали...

Наукове Товариство ім. Шевченка, „Просвіта“, Рідна Школа хвалять заокеанську, заробітчашську еміграцію за матеріальну підмогу...

Прем'єр уряду Карпатської України, опираючись на паличку, сам іде до поштового уряду в Хусті реалізувати чек, що надійшов з Америки. Бо „це ж гроші і то не малі“. Їх призначили заокеанські заробітчани на бвллову держави, байлуже, що це покищо тільки „май Україна“ (мала).

А на світанку чотирнадцятого безезня, тисяча дев'ястот трілять дев'ятого року горстка Січовиків у Головній Команті „Січі“ великими скринями вікна й двері забарикадують. — перед танковими чеськими стрільнями життя своє

рятують. В тих скринях одежа для населення Карпатської України, що її надіслали люди доброї волі, які виемігрували до багатого краю — Америки, щоб свою долю поліпшити...

І багато, багато спогадів в голові снується. То спогади з часів неповоротної прекрасної юности. Тоді лише читати доводилось про тих наших кровних братів, що то свою землю чорну зі сльозами прощали, грудочки її за пазуху ховали і йшли в далекий світ. Долі шукали. На рідній, не своїй землі її не зазнали. Читав у пресі про них, читав їхні листи, що в них мозолистими руками незугарні значки значили. Про все питали: про те, чи сусід все ще межу переорює, чи панотець ще й тепер „такі казання“ говорить і про все, чим жила їхня душа на чужині, далеко за океанами. Якась невидима нитка, що міцно прив'язала їхні серця до рідного чорнозему не переривалась. І їхні серця тим жили.

Загальна думка про них: вони знайшли свою долю. Вони матеріально піднеслись. І не думалось про пітсбургських „майнерів“, залізнодорожних робітників, що милями на заробітки ходили, що, не знаючи мови, мусіли брати найгіршу роботу, що, не маючи держави (люди без землі й роду) були примушені записуватись русскими, мадярами, австріяками, поляками, румунами, чехами і т. д. й з того приводу приймати болючі наруги.

Думалось лише про те, що вони уфундувають читальні, церкви, дають матеріальну підмогу науці, рідному шкільництвові, просвіті і т. д. у „старому краю“. І ще думалось, може, що це звичайна повинність (як і мусіло б бути).

Та й у сні не ввижалось, що зустріч з ними прийде на чужій землі, яку вони вже в якійсь мірі для України проорали. Так, як могли.

Вони принесли в Америку таку Україну, яку вони бачили на схилі дев'ятнадцятого й початку двадцятого сторіччя: матеріально пограбовану й спавперизовану чужинцями, духово затруену чужими й у великій мірі своїми — від

ідеї трьох Русей через москво-австро-польоно-і до мікстури мадяро-москвофільства.

Шевченко, ані Леся Українка не дісталися до них через науку, політику, літературу в той час — так, як не дісталися й до нині до значної частини тієї нашої інтелігентської верстви, яка й досі нібито „шукає” спасіння для України в чужих зразках, що з чужого хоче нести, проповідуючи „загублену людину”. У душах заробітчач, у великій кількості неписьменних, образ України замикався рявцями їхніх сіл, де чужий жандарм був владою й законом. Уосібленням тієї влади був віит з „печаткою за халлявою”. Чужий поміщик був для багатьох з них хлібодавцем, якому треба було віддати всі сили й виставляти на наругу душу, що було більше пекучим, як мозолі на зпрацьованих руках. Поборюючи розмірно великі труднощі, не маючи тієї опіки, яку мали інші національності, заробітчани державних націй, — наші попередники не розгубились. Образ роздертої України згуртував їх на чужині. Вони робили для неї все, на скільки були духово спроможні. Свій нелегко зпрацьований гріш складали в жертву тій роботі. Гуртувались в товариствах з назвами своїх сіл, чи повітів й допомагали своїм грошем розбудовувати краще життя своїм братам у „старому краю” Туга за тим „старим краєм” давала поштовх до побудови свого маленького „старого краю” у місцях їхніх скупчень. Вони побудували свої церкви, свої школи, свої народні доми. І це був „старий край”, їхня Україна на чужині. А зміст, який вони вклали в цю свою Україну перейшов навіть їхні власні спроможності, коли взяти до уваги їхній інтелектуальний рівень у час виїзду з України.

Народництво й просвітянщину, які перед їхнім виїздом зі „старого краю” повільно пробивались в західньо-українські села — вони принесли з собою й сюди, хоч духової революції, яка відбулась головним чином в західній Україні між двома війнами завдяки Д. Донцову, й вісниківству та Віденським Конгресом оформилась в реальну політичну силу — вони особисто не пережили. До них докотився відгомін цієї різкої переміни української духовости з рідної землі. Ідея українського о-

формленого й скристалізованого націоналізму знайшла у їхніх душах місце, бо ця ідея принесла їм новий запах рідного, покиненого чорнозему. То й не диво, що вони так, як уміли й могли дали свою підтримку діючому українському націоналістичному рухові.

Карпатсько-українське державне твориво відбулось з їхньою поважною матеріальною участю. Стара націоналістична „гвардія”, що живе й розділилась політичними групами, могла б багато сказати про підтримку американської заробітчачанської України, яку вона дала організованому націоналістичному рухові.

Коли говорити про тіні в діяльності давнішої нашої еміграції, видається найбільшим її гріхом й нещастям втрата її нащадків, нової генерації.

Ця втрата поза малими виїмками видається майже безповоротною при такій діяльності новішої політичної еміграції, яку обсервуємо вже майже десять років. Другою була б та що вони не зуміли вкласти належного змісту в ті великанські матеріальні надбання, які нова наша еміграція застала.

Та чи можна дорікати нашому заробітчанинові, який покинув Україну перед п'ятдесятьма роками, заробітчанинові з обдертого чужинцями українського села, у якому ще тхнуло панщизняним духом за згадані тіні, які вже поганим осадом обсідають новішу нашу еміграцію, в якій переважає „сіль і мозок” народу?

Надії...

Друга світова війна, яка в своїх наслідках принесла тотальне поневолення України найгіршим її ворогом із заповіддю тотального знищення української національної культури, в тому й тієї частини, яку вклала в неї давніша наша еміграція в Америці — все таки залишила нашим заробітчанинам одну надію.

З України й то вже з цілої, від найдаліше висунених рубежів нашої землі на півночі й сході і до її кінців на заході, — вийшла нова еміграція з різних наших суспільних шарів: хлібороби, робітники, службовці і інтелектуали. Останній шар має в своєму складі представників нашої науки, мистецтва, літератури, політики, словом творців й представників нашої культури з такою

цінною підбудовою якою все був український хлібороб.

Видавалось би, що в приповідковому нещасті, щастям для наци сталося те, що українська культура, хоч і на чужині всеж буде не лише збережена, але доповнена кращими зразками західнього світу й повернена Україні у час її державного відновлення, утвердження.

Й цими надіями загоювала рани наша давніша еміграція після загарбання того, що й вона клала в національну відбудову бодай частини нашої країни між двома війнами.

Вона надіялась на те, що у ними побудовані українські церкви, народні доми, клуби й т. і. додасться новий зміст.

Вона надіялась, що її нащадки в бібліотеках публічних „гайскулів“, „каледжів“, університетів знайдуть образ тієї України, про яку вони не зуміли розказати своїм дітям. Вони ж їм згадували про нужду свого села, про спільні чоботи, про відсутність тих засобів, які увигіднюють життя, словом про світ нужди, до якого не варто вертатись.

Вони сподівались, що їх нащадки дістануть до рук добрий підручник історії прекрасної країни своїх батьків, Шевченка, Франка, Л. Українку й других в добрій англійській мові. І вони полюблять прекрасну, роздерту, та неупокорену, насичену геройськими подвигами невгнутих борців за волю країни своїх батьків і вернуться до них, до своїх батьків й до неї, своєї країни. Бо вона не така, що за неї треба соромитись, вона така, **що з неї треба гордитись.**

Вони, наші заробітчани надіялись, що наш інтелігентський шар з допомогою їхньою й їхніх привернених синів і доньок, які набули освіти в цій країні, підуть разом, щоб подолати проти-українське наставлення, витворене нашими ворогами. А є чим. Матеріальну базу давніша наша еміграція створила. Коли ж ця база не вистарчаюча — то таке число української еміграції і такі можливості заробітку, які є тепер в цій країні, можуть довершити чуд.

А Шевченко з своїм гаслом „нового Вашінгтона з новим, праведним законом“ особливо в нашу добу, насичену гаслами (на нещастя **лише** гаслами) волі, свободи, миру і т. д., а Леся Українка, подвижниця бою за красу й силу, а

вічний революціонер за кращу долю Франко й багато, багато інших таки кращі, а тому й спримливіші для душі чужинця, хочби й американця, люблячого волю, як московська „бесовщина“, аморальність і нігілізм.

Очевидно, Шевченко, Леся Українка, Франко й інші показані не на сценах національних клубів таки своїй, українській громаді. Вони їх на своїй сцені в Америці бачили й самі показували і то не гірше від нас задовго перед тим, як ми сюди прийшли. Вони надіялись, що вона й їх нащадки з нашою новою підмогою покажуть врешті чужому світові своє горде обличчя, що їхні нащадки з гордістю будуть акцентувати своє національне походження. А є чим гордитись.

Та чуд без мозолів не буває. За десять років нашого тут перебування ми ще нічого з того й не зачали. І надії наших заробітчани меркнуть.

І те, що заіснувало на початку нашої зустрічі: давнішої нашої еміграції з новішою — **МИ і ВИ, чи ВОНИ і МИ** не зникло. Воно втримується.

Зустріч...

Чимсь холодним повіяло при зустрічі людей того самого роду й тої самої крові, розділених лише хвилиною часом і простором. Зустрілися по кількох десятках років дві еміграції з України. При великій особистій культурі української людини така зустріч, видавалось, створить у нових обставинах динамічну українську громаду на цьому терені, про вагу якої в стосунку до наших національних інтересів не доводиться хитба говорити.

Про те перше десятиріччя нашого спільного перебування в цій країні та при нашій неспільній дії в обороні інтересів нашої Батьківщини наводять невеселі рефлексії.

Не є моїм наміром аналізувати це явище, ані дошукуватись його причин, хочу лише висловити кілька моїх думок відносно цієї важливої проблеми, взятих з практичного життя й спробувати зробити висновки з них.

В теоретичних міркуваннях до теми взаємовідносин наших двох еміграцій можна наводити багато таких чи таких думок. Та найближчими до правди будуть ті, що їх помічається в прак-

тичному індивідуально-родинному співжитті, чи в громадсько-політичній роботі.

Безспірним ствердженням нині є, що в громадсько-політичному житті пливають поруч себе дві різні річки української громади. Виключаємо із цього твердження незначні виїмки. По одному боці — давніша наша еміграція, скупчена в більшості, як і давніше довкруги нею створених братсько-допомогових інституцій, церковних братств, клубів і т. д., по другому — недавно прибула еміграція, роздерта політично, скупчена в своїх громадсько-політичних організаціях, часто безлюдних. Хоч остання приймає чисельно велику участь в тих братських організаціях, створених нашими попередниками, про її активну участь в тих-же інституціях не можна багато сказати. Всі бачимо відокремленість генерацій і некорисність цього в громадсько-політичному житті. Говориться про шкідливість такого роз'єднання в згуртованому себевияві на цьому терені і висловлюються бажання єдності, а, майже, не береться до уваги первопричин такого стану.

Громадські, чи політичні гурти з правила виростають з малих гуртків одиниць, пов'язаних однією думкою, довір'ям до себе, випробуваному в товариських, чи родинних зустрічах. Таке приватно-товариське співжиття одиниць, чи гуртків корисно, абож некорисно впливає на ріст ширших гуртів.

Коли ж пригадати про наші індивідуальні, товариські, чи родинні взаємини обох еміграцій та ще, коли ствердити, що такі взаємовідносини (а вони не найкращі) не зревідовано й до нині, — важко очікувати звороту ситуації.

Взаємна, іноді з'їдлива критика в приватньому житті, поведінці і т. д. не сприяла широдружньому зближенні. Одних разило, коли давно прибула мати говорила до своїх дітей не українською мовою, або, коли ті діти між собою порозумівались англійською мовою. А не проминуло і десяти років і діти новіших емігрантів, між ними й народжені в Україні, не гірше від своїх ровесників народжених тут, порозуміваються вже теж не своєю мовою, кличуть себе: Джері, Джіні, Майк і т. д., так-же само, як і ті, що народились від українських батьків давно тут прибулих. Других разило це, що пер-

ші не розуміють тутешнього способу життя. Із дрібниць народжувалося взаємне упередження, яке зачалось від особистих зустрічей і перекинулося й на суспільне життя. Товариського співжиття одних з другими ми не зуміли створити на початку й не робимо того й дотепер. В громадському житті давня, заробітчанська наша еміграція очікувала далеко більше того, що внесла в життя новіша, політична наша еміграція, яка з народовецтва вже давно перейшла на вищий шабель в суспільно-політичному житті. З Шевченком в кожусі й „смуцковій” шапці вони виходили на сцену серед своїх далеко скоріше, чим ми сюди приїхали. І вони не гірше від нас козачка танцювали, в не гірші народні строї вдягалися, борщ й вареники варили й Україну між собою пропагували. Різниця в проповідуванні України й конечности її держави... між собою самими хіба була та, що „амбасадорська” еміграція патріотичні промови на численних імпрезах виголошує більш незрозумілою для сірої публіки мовою, та ще в тому, що в одноставну народовецьку роботу давнішої еміграції політична еміграція внесла затомізованій стиль цієї роботи: кілька Шевченків, кілька свят Державности в одній місцевості. Коли якусь з тих імпрез влаштувало одно „середовище”, друге бойкотувало. Перевершені амбіції, які закривано й закривається демократизацією (читай анархізувані) суспільно-політичного життя, звичайно не сприяли й не можуть сприяти з'єдненню обох наших еміграцій в потужну динамічну силу, яка дійсно могла б багато зробити на цьому терені для України. Аж млосно стає від постійних навчань про демократію. Не бракує „учителів” від цієї штуки в обох наших еміграціях. На випередки йдуть й на яві демонструють цю свою „демократію”. Клясичний приклад того на останньому з'їзді єдиної централі Українців в Америці. По „демократичному” ламалося укладаний статут, отже закон, по „демократичному” твориться персональний дуалізм, який з правила і то все мусить відбитись і в громадсько-політичній роботі. А демократично прийняті більшістю постанови ховаємо в скриню, як незобов'язуючі (двох років замало, щоб їх проголосити!). Шкода місця, щоб наводити клясичні приклади, як „мо-

дернізатори" руйнують українську громаду своїми теоретичними й, на нещастя, практичними навчаннями „демократії“ з чужого поля. Дійсна ж українська громада, хоч невчена (за Шевченком), про те Шевченкове чуже поле й „великих слів велику силу“ вивчила далеко краще, як „модернізатори“ й „амбасадори“, бо вона ще не забула рідного чорнозему й не хоче нізащо його проміняти на чужі вонючки. Вони слухають, похитуючи головами, теревені „маса вишня“, і діють окремо від себе — дві наші еміграції.

„Амбасадори“ не дописали...

Та не лише наша суспільна недуга в тому, що, за десяток років ми не зуміли споїти в одну цілість дві еміграції, що дало б нам не тільки рівність, але й перевагу над зовнішніми противниками на цьому терені, але й помічається щось гірше в цілій українській громаді в Америці. Ми спробуємо пригадати основні причини цього не зовсім вже відрядного стану, який помічається зараз.

Було конечною вимогою додати духового змісту матеріальним надбанням нашої давнішої еміграції. І це не було поза сферами неможливого, коли зважити, що в Україні, з якої прийшла нова еміграція стався великанський з політичними позитивами у всьому житті процес. Та, чи ці позитиви ми дійсно взяли з собою й по везли у широкий світ?

У підложжі цілої культури всіх культурних народів світу є непорушний, твердий фундамент — ідейні заложення даної спільноти, взяті, абож сперті на вимогах, животних інтересах тої спільноти. (Про „мистецтво для мистецтва“, „літературу для літератури“, „політику для політики“, говорять лише невдалі „модернізатори“ з поміж нашої еміграції, по мавп'ячому копіюючи призначені для експорту чужі вонючки. „Амбасадори“ нової еміграції, поділившись на гуртки й кружечки, від політики — через літературу й суспільно-політичне життя, пропонують цілій вже нашій громаді на чужині, давнішій і теперішній все „нові“ й все „спасаємі“ гасла. І, як на перекір долі, ті великі позитиви, що їх з великим трудом здобуто в Україні між двома війнами, „амбасадори“ всіми силами й

Перед свідченням про русифікаційну політику більшовиків на Україні. Засідання Комісії Керстена, 1955 р.

всіми можливими засобами намагаються добити на чужині, вставляючи замість їх, викинені на смітник чужі вонючки.

На грані народництва й державницько-політичного переродження в Україні виразно помітний різкий зворот української політичної думки, оформлена активність її. Безспірним видається твердження, що цій різкій позитивній переміні послужив всенародній, збройний акт нації по першій світовій війні. Алеж і безспірним є, що без **людей**, які формували б цей процес, знову ж таки у всіх інститутах народу, той процес завмер би зараз після народження.

Д. Донцова, який, протиставляючись чужій отруті Винниченків, Крушельницьких, Рудницьких, кликав черпати ідейний зміст нашого змагу не з модного матеріалізму XIX ст., а з духа наших предків державницької давнини, немілосердно бомбардовано. Та в боротьбі української духовости проти чужих впливів виросла безстрашна генерація, яка для визволення України заговорила збройними актами.

Здавалось би, що наша еліта, покинувши Україну в часі, коли вона опинилась в умовинах найвищої потреби буде дійсно виконувати амбасадорську ролю для тоїж України на чужині, поспособляючи ростові уже устійнених вартостей. Та виявилось, що культура „раба чужого отечества“ лишилась для багатьох наших „культуртрегерів“ Мойсеевими десятьма заповідями, якою таки треба затоптати те все, що має вос-

кресити Україну з нашої державницької давнини.

„Апостоли” багатьох мастей б'ють по Донцову (маємо на увазі в даному випадку не одиницю з поміж спільноти, а символ ідеї) із сатанинською впертістю, не виставляючи дослівно нічого замість Донцова. Це — лобова атака, бо виміряна проти основи, фундаменту в нашому культурному творенні проти ідейних залогень в зберіганні й доповнюванні нашої культури на чужині.

Кричаться: **Ні**, а не ставиться жадного **Так**, а все достосовується до тенденцій у сучасному світі. На місце Христа проти диявола ставиться препарованого Лазаря й Христа, — на місце геройського духа нашої державности, що інкарнувався в українській націоналістичній ідеї, ставиться „всесвітянський”, чи „вселюдський”, „прогресивний” націоналізм, живцем взятий з євангелії бородатого пророка Маркса й петербурзьких „апостолів” „прогресу”, — і так без кінця.

Осмішуваному „вишиваному дядькові” з канівської могили протиставляють „техніку, закутого в залізо Дніпра”, яку доконала „непереможна сила зі сходу” і не послідовники — „вишивані дядьки”, а актив комсомолу і партії в „сучасній Україні воскресить красиве й щасливе життя” Звідси, певно, й пропаганда „Українського комунізму”, препарованого в добрій англійській мові, отже призначеного на зовнішній ринок. І роблять це люди, що мають відвагу називати себе націоналістами, — вправді „прогресивними, сучасними”. Гіперліберали в літературі, штуці, мистецтві прирекли культурну творчість, яка йде в парі з національними інтересами народу, — назвавши **національну культуру „фашизмом”, диктаторством”, „терором”**... Й „вільні духом” раби віднайшли себе в „загубленій людині” після десятих років побуту у дійсно вільній країні, в якій є такі великі можливості зберігати дійсну і справжню культуру.

„Наша наука” — каже „сенатор” і „міністер” в одній особі (зі злочасної УНРади) „знайшла можливість на чужині зустрінутись з наукою інших національностей й взаємно рости”... І ця частина нашої науки на чужині пішла „рости”,

коляборуючи відкрито з ворогом не лише української науки, але всього, що українське. Декляматори на тему нашого роз'єднання не лише двох наших еміграцій, але тотального українського роз'єднання на чужині моляться: „Боже, нам єдність подай”, а великий „достойник” „державного центру” каже: „роз'єднуємо, щоби з'єднувати”. І роз'єднують, бо... так добре для хлібодавця.

Як в літературі служіння сатанинським ідеям, — добра частина наших „культуртрегерів” заклонає боротьбою з „утилітаризмом” (борониться перед ним) і „великою літературою”, в політичній діяльності, спираючись саме на сатанинське „ідейне” підложжя „політики, страхають емігрантську громаду „великою й „реальною” політикою.

Щож бо спільного має, або може мати з національними інтересами народу, така „велика політика”, яку кожна культурна й цивілізована спільнота називає просто й коротко державною зрадою. Відкрита коляборація з відкритим ворогом нараду і то такого, який робить все по цілому світі, щоби приглушити не лише державницькі інтереси українців, але щоби цю національність, як таку скреслити з листи національностей („всьо равно яка — то нехай буде „велика, русска”). І квіслінги, прогулюючи по Америці, кидають важку образу в обличчя українців, що тут сидять вже пів століття, але в душах їхніх Україна не втратила нічого зі своєї свіжости. З дозою цинізму вони передають накази хлібодавця: „Навіщо нам потрібна тепер декларація незалежності”?! Чи ж можна інакше, як зрадою називати таку „велику” й „реальну” політику, ведену для... „визвольних інтересів народу” (якого народу?)

Гадаємо, що не треба шукати за більше яскравими прикладами з політичної діяльності „амбасадорської” еміграції, які так разюче **відпихали** одних від других. Хіба додати і зновуж „з'єднуючий” приклад „прогресивних” націоналістів: „Особа, яка очолює рух не є сприймлива в чужому світі” (віримо!) І з'єднуємось. Приклади одні кращі других.

У нашої давньої еміграції, як і у подавляючої більшости всієї нашої еміграції є святощами і евшан зіллям рідний чорнозем, якого вона не

хоче підмінити на чортополох з чужого смітника. Вони пішли б і підуть за провідною елітою, в якій почують нефальшований зов роду, за елітою, що буде сама насамперед в постійному рості, діючи для Батьківщини й зумовлятиме такий же ріст громади. І вона в цьому постійному рості таки і дійсно об'єднується.

Проблиски.

Горстка людей, об'єднана в душах однаковим сприйманням сенсу нашого життя й побуту на чужині взяла собі за ціль таки зберегти в українській громаді ті великі цінності, які ми досі здобули, ними здобути прихильність світу і їх повернути завтрішній оголеній, пограбованій Батьківщині. Ці цінності — це українська велика й прекрасна культура, не підмінена чужими „утилітаризмами“, „вільних духом“, атеїзмом та іншими гіпер-ізмами, чи -измами, від псевдодемократизму зачинаючи.

Можливо, що суспільно-політична організація (ООЧСУ) не зможе в своєму десятирічному баянсі показати таких імпазантних досягнень зі своєї ідейно політичної та громадської роботи, яких вимагає Батьківщина. Проте, ті, може, й невеликі досягнення є яснішим промінчиком серед духотливої темряви сотвореної таки рідним гуляйполем. Позитив досягнений горсткою людей і відданий у власність Громади видається найпереконливішою цифрою у баянсі.

Громада показала свою політичну зрілість наперекір політикам своїм з гуляйполя, які базікали: „громада винна, громада не доросла“... і т. д. Коли взяти до уваги, що в цій своїй дії цементування нашої еміграційної політичної громади ООЧСУ вдержала й скріпила цю здорову базу нашої політичної дії, якою є справжній і чистий український націоналізм, проти якого велися й ведуться наступи такими нерозбірливими методами, як ошуканство, провокації, інсинуації і т. д. і, то об'єднанням фронтом нашої різношерстної „амбасадарщини“, то названий позитив таки має свою вартість. Уважний спостерігач, нехай найбільший противник цього політичного середовища, не зможе відмовити йому цього успіху, бо має нагоду на різних з'їздах, хочби на останньому з'їзді єдиної

централі українців в Америці, бачити, що гасла того середовища є гаслом громади. І це є тою ниткою, яка громаду об'єднує. Вона йшла походами вулицями американських більших міст, вона маніфестувала свою волю на політичних вічах іти крок в крок з воюючою за волю батьківщиною у репрезентаційних американських залах, заперечуючи тим жалюгідне рабське блеяння: „навіщо нам такої декларації про незалежність“ наших „амбасадорів“, що заробітничать... політикою і була близька собі, давня і нова еміграція. А безчисленні „партії“ на чужині розтрачають політичний капітал громади по чужих передсінках, як п'як важко здобути гріш у корчмі.

Проте, єдина дійсно незалежна українська політична сила, якою є назване середовище не зуміла ще за десять років свого існування й дії перейти на вищий щабель політичної роботи, хоч доривочних спроб було таки не мало. І ця обставина задержує процес сцементування нашої громади на цьому терені в одну потужну національно-політичну силу. Цим вищим щаблем уважаємо дійсу й перманентну зовнішню політичну роботу.

Можливо, що десять років існування політичної сили, яка має свою ясно визначену ціль це ще не завеликий шмат пройденої дороги, щоб подолати таке важке завдання, яке є сформування в американській ментальности такого підґрунтя, на якому сприймались би наші національні й державницькі вимоги — так, як сприймаються вимоги москалів. Проти відомого краму, який вклали в американську ментальність наші зовнішні ворожі сили проти України, стоїть убого Менінг з двома серйознішими книжечками. Коли до цього додати декілька, може, й ненайбільшої вартости дрібних публікацій — це бувби увесь наш арсенал зброї проти безчисленної у наших ворогів. Менінг-же запропонував свою історію України ще до нашого приїзду.

Не має ніяких надій на те, щоби наші доривочні політичні виступи могли бодай як підважити наставлення пересічного (і непересічного) американця, вирощене на Толстих, Достоевських і т. д. Проти них — є конечністю думати, — треба вкладати в американську мен-

тальність Шевченка, Л. Українку, Франка і т. д. Приязно наставлені до України американці, чи інші чужинці, потрібні не лише для воюючої за волю України, але для завтрішньої вільної України і не лише для нас, але й для „ненароджених” в Україні. „Сучасним” націоналістам можна думати про сучасну Україну й задовольнятися нею. Українському ж націоналістові важливий найвищий інтерес нації: України вчорашньої, нинішньої й завтрішньої.

Іншою, майже, забутою сторінкою у многогранній роботі націоналістичного середовища на тутешнім ґрунті є студіююча наша молодь, яка у зовнішньо-політичній роботі для Батьківщини могла б принести серйозні успіхи. Висміювані деякою „прогресивною” частиною наших „політиків” тридцять років в Україні могли б послужити добрим прикладом, скільки могла б ця молодь внести до загальної скарбниці наших здобутків на чужині. Відома тодішня проблема „батьків і дітей” була нераз нашпикована гострими конфліктами, та це в суспільному балансі вийшло тільки на користь. Молодь влилася в суспільно-політичне життя народу й своїм молодим ентузіазмом направляла похибки старшої генерації, сама ж перебирала від старших в праці досвід. Проблема наслідства та перериву тягlosti в роботі не існувала. У нашому випадку на чужині ця проблема набирає все акутніших форм. Та і в пропаганді нашої об'єктивної правди проти гіпнотизуючої брехні наших зовнішніх противників, українське студентство на чужині мало б бути незаступним, коли б дати їм до рук рутину та якісну духову зброю. Друга сторінка медалі українського студента домагається теж різкої корекції. Наша молодь, наслідуючи своїх американських колег, вибирає предмети своїх студій чи не у більшості випадків так, щоб, чим скоріше і поплатніший „джаб” здобути, не прислуховуючись до вимог поневоленої Батьківщини. Зубних лікарів, бухгалтерів (я того певний) в Україні не буде бракувати, але висококваліфіковані військовики, дипломати, священики, історики будуть мірятись чимось дорощим, чим приповідкове золото. Отже і знову таки: провідним гаслом в нашій творчій роботі повинно бути: не так для себе, як для ненароджених в Україні.

СЛОВО ЧИСЛАМ...

Кожного року Головна Управа ООЧСУ, крім звіту з своєї громадсько-політичної діяльності подає для свого членства звіт про фінансово-господарський стан. Цей звіт і за 1956 р. вкладено у сухі числа, які часом з невеликою охотою читаються, хоч ці числа є найвиразнішим показником роботи організації, її росту чи занепаду. Коли уважно і вдумливо придивимося до них, ми побачимо, що за ними стоять живі люди, бо тільки вони ці числа творили, проявляючи меншу чи більшу напругу. Без напруги, енергії ніщо не діється і без неї ми б мали показники, які позначаються „0”.

В цьому році ООЧСУ відзначає 10 річницю своєї діяльності. Тому ми й хочемо подати в декількох коротеньких табличках показники, як протягом цього невеличкого відтинку часу Організація розвивалася та яку роботу проробила, на яку, крім вкладу праці, потрібні були і грошові засоби, що їх здобувала організація, спираючись на членство і на українське громадянство.

I. ЗРІСТ ЗАСОБІВ ОРГАНІЗАЦІЇ: (в тис. дол.)

Роки:	Всього	В т. числі власних	В т. ч. в готівці
1149	2,8	0,1	1,3
1950	3,2	1,0	0,3
1951	8,2	7,6	2,0
1952	12,3	11,5	0,7
1953	22,0	20,0	2,8
1954	31,5	29,4	3,9
1955	33,7	31,1	4,1
1956	36,8	35,8	8,1

З цієї короткої таблиці видно послідовну тенденцію до зросту всіх засобів організації, в тому числі власних і, зокрема, в готівці. Доки це сталося, потрібно було Головній Управі і Відділам з членством проробити чималу роботу, бо засоби, якими сьогодні диспонує Головна Управа є власні, українські, без жадного цента надходжень з зовні.

Ці засоби Головна Управа в переважній частині використовувала на видавничу діяльність,

Якось ми вросли нашим привітним життям в тутешній ґрунт (і чи не заглибоко?) та не зуміли вросли в цей ґрунт нашим суспільним й політичним життям. А мусіло б бути відворотно: нашу приватну душу зберегти Батьківщині, а працюючи для неї вдертися в глиб американської ментальності.

яка спрямована була і є на боротьбу за визволення та допомогу Воюючій Україні. Від 1947 до 1956 р. було видано книжок та брошур власними засобами на суму 21,8 тис. дол., тираж яких вносить 47,500 примірників. За цей час витрачено на видання журналу „Вісник” 36 тис. дол. і випущено 98 тисяч примірників, при чому на останні 4 роки — 1953-1956 з цих витрат припадає 28,6 тис. дол., або 80%.

На 31 грудня 1956 р. засоби Головної Управи, за баянсом, виглядають так:

АКТИВ:

1. Каса	272.29
2. Поточні р-ки в банк.	7868.11
3. Запаси літератури	5403.00
4. Видавництво	183.93
5. Кольпортери	12243.12
6. Передплатники	3143.62
7. Інші боржники	2231.31
8. Інвентар	903.85
9. Депозити і уділи	4617.51

БАЛЯНС 36.866.74

ПАСИВ:

1. Кредитори	1004.30
2. Амортиз. фонд	446.04
3. Власні фонди	35862.44

БАЛЯНС 36.866.74

Поглянувши лише побіжно на розміщення засобів Головної Управи, ми бачимо, що великі кошти заборгованості на кольпортажі. Коли приймемо до уваги, що нашими кольпортерами в переважаючій частині є Відділи ООЧСУ, які мають, крім нерозчислених сум за нереалізовану літератури, ще й запаси видань Головної Управи, при чому видань вартісних, а в тому числі чимало надісланих наприкінці року, то стан цей не є застрашаним, бо цінності є в своїй системі. І ними господарити зручніше, ніж якби вони були поза системою.

На початок 1957 р. Головна Управа вийшла з засобами відносно задовільними, коли брати під увагу наявність швидко-реалізуємих активів (каса і банк), але, коли брати до уваги пляни роботи на 1957 р., то мусимо ствердити, що певна фінансова напруга неминуча. Щоб її обійти, Відділи мають якнайсерйозніше подумати над ліквідацією своїх зобов'язань до кінця I-го кварталу ц. р.

Фінансовий Референт Головної Управи

Г. Дудка

Ікер.**Лекція політичного реалізму**

Перемога уряду Гомулки в Польщі була темою палкої політичної дискусії, що відбулася на форумі Клубу „Лис Микита”.

Започаткував її, як звичайно, пан Смішний, знаний з того, що пропагує в згаданому Клубі т. зв. поступові ідеї і як людина принципіальних поглядів — завжди замовляє „стрейт”-горілку.

— Сталося так, — сказав пан Смішний, — що перший раз в історії поляки помудріли перед шкодою і замкнули стайню ще поки москаль вспів їх обікрасти. І, здається, перший раз в історії ми, українці, можемо від них чогось навчитися: політичного реалізму, державницького способу думання.

— А все ж таки, — відозвався з кутка розмріяний молодець, безпартійних, але трункових поглядів, — якоюсь дивною мені здається спілка комуніста Гомулки з примасом католицької Церкви, кардиналом Вишинським...

— А я якраз у тому добачаю глибоку політичну мудрість польського клиру! — скрикнув пан Смішний. — Але ви, пане-товаришу, дивіться, що робить їхня еміграція, оті завзяті націоналісти й вічні мегаломани, що колись не давали собі відорвати одного гузика від шинелі: вони не лише явно, чи по-тихо солідаризуються з політикою уряду Гомулки в краю, а ще й тепер підіймають великий крик та масову акцію за тим, щоб Америка дала Польщі мільйонову допомогу!

Тут почувлися голоси:

— І думаєте, що не дістане?

— Та чому — не дістанете?.. Як пхають в горло Тітові мільйони доларів, то чому не можуть дати Гомулці? Чим він гірший від Тіта?

— А тепер така справа, — тут пан Смішний підніс догори палець, щоб зосередити на собі увагу всього чесного товариства. — Зробім маленьку, що так скажу, паралелю і киньмо, при тому, прожектором у майбутнє. Зазначую, що все це — чиста теорія, але припустім, що так сталося... Що „наша” Радянська Україна якимось чудом висмикнулася на о тіцьки з „братнього союзу” з Москвою і перейшла на статус сателіта, щось в роді Польщі. І що знайшовся власний Гомулка, чи якийсь інший Тіто, що дістав кредит та довір'я народніх мас в краю, і ось тепер він звертається до Америки за позичкою, чи допомогою для України... Як думаєте, панове?.. Як зареагувала б на це наша політична еміграція! Чи підтримала б його хоч так, як польські емігранти поперли Гомулку.

Олександр Оглоблин

УКРАЇНСЬКО-КРИМСЬКИЙ ДОГОВІР 1692 РОКУ

I.

Десь у середині 1920-х років, працюючи у відділі рукописів бібліотеки старого київського університету, переглядав я фоліанти збірників історичних документів XVII століття (в копіях другої половини XVIII ст.), які входили до складу збірки Судієнка. Я шукав там матеріалів до біографії визначного державного діяча козацько-гетьманської України XVII ст. — Михайла Вуяхевича¹). Не пригадую вже, чи знайшов я там щось про Вуяхевича. Але зате натрапив на документ, вагу якого годі було перецінити. Це був повний текст союзного договору України з Кримом 26 травня 1692 року, що його уклав був Петро Іваненко (Петрик)²).

Довкола бари залягла глибока тиша і серед неї чути було, навіть, як шипить сода у відкорованій пляшці.

Врешті підняв буйну голову розміяний молодець:

— Пане Смішний, якщо йде справа про мене особисто, то я вам заявляю, що підтримав би нашого Гомулку руками і ногами.

— Дякую вам! — промовив зворушеним голосом пан Смішний і потис молодцеві руку.

— Пробачте, бо я не скінчив... Бо я хочу вашу думку дальше розвинути і теж зробити маленьку паралелю. Це, очевидно, чиста теорія, але, припустім, що Україна мала щастя визволитись зовсім з „братнього союзу” і зі статусу сателіта перейшла на статус незалежної держави. І ось тоді наш нарід в краю, цілий, чи велика його більшість, міняє, раптом, орієнтацію і кличе на престол у Києві гетьманича Данила. А той першим своїм актом вважає за відповідне звернутись до Америки за долярами. Скажіть, пане Смішний, що ви тоді зробили б, ви, особисто? Дали б українському гетьманові такий самий кредит, як, наприклад, українському Гомулці?...

Панові Смішному застряг „скач” у горлі, він почервонів, закашлявся і добру хвилю не міг відзискати мови. Врешті зареготався широко, на цілу „бару”:

— Ха, ха, ха! То вам вдалося! Знаменитий джовк! Гратулюю.

Мазепинська доба цікавила мене віддавна, ще з перших років моєї наукової діяльності. Але спочатку працював я, мовляв, на узбіччях цієї важливої проблеми, досліджуючи окремі моменти і постаті тогочасного українського церковного, економічного й політичного життя. Повстання Петрика тоді було поза моєю увагою. Традиційний погляд української і російської історіографії розглядав цю справу, як звичайний вияв запорозької опозиції, або як диверсію кримського ханства, або, врешті, як персональну авантюру „демагога” Петрика. На величому фоні мазепинського ренесансу справа Петрика і його власна доба видавалися не мені самому досить мізерними.

Знайдений мною приладково договір Петрика з Кримом р. 1692 зробив справжній переворот у моєму розумінні тої доби і передусім радикально змінив мій погляд на повстання Петрика. Та незалежно від ставлення до цього повстання й оцінки постаті його проводиря, стало цілковито ясным, що навіть у перші роки гетьманування Мазепи, після Коломацької угоди з Московією р. 1687, українська політична думка мала виразну концепцію державної самостійності України, прагнула її незалежності й соборности, добре розуміла повну суперечність і непримиренність українських національних інтересів супроти Московщини й Польщі. Договір 1692 року був безперечним доказом того, що Україна ідейно готова була до зриву з Московією, до рішучої боротьби з нею за свою незалежність. Це було повне заперечення Переяславської угоди 1654 року і навіть перекреслення переяславської традиції. Українсько-кримський договір 1692 року, укладений **противником Мазепи**, анти-гетьманом Петром Іваненком (Петриком), в своїй глибокій основі був політичною програмою й ідейною підготовкою **Мазепиного** виступу проти Москви в 1708 році.

Року 1927 я опублікував договір 1692 року, додаток до своєї розвідки на цю тему, надрукованої в „Ювілейному Збірникові Української

Академії Наук на пошану акад. Д. І. Багалія".³⁾

Але треба було дослідити цілу історію повстання Петрика — за перводжерелами. Того-ж року одержав я наукове відрядження до Москви для праці в тамтешніх архівах над історією повстання Петрика. Саме в московських архівах знаходяться важливі джерельні матеріяли для історії гетьманування Мазепи, зокрема про повстання Петрика. Лише незначна частина цих матеріялів була використана попередніми дослідниками, ще менше документів було опубліковано (й до того ще не дуже дбало), нарешті, як виявилось пізніше, багато матеріялів лежало ще під спудом — невідомих для науки або неприступних українським дослідникам. У січні р. 1928 розпочав я свою працю в так званому (тоді) „Древлехранилище РСФСР", де знаходяться головні архівні фонди для історії Української Козацько-гетьманської держави.

З яким хвилюванням тримав я в своїх руках автентичні документи т. зв. „Малоросійських подлинныхъ актовъ" — власноручні листи гетьмана Мазепи до царів, його меморіяли (іноді довжелезні) в актуальних справах української й міжнародньої політики тогочасної, листування українських державних і церковних діячів, різні папери українського уряду — серед того дорогоцінного, ще так мало використаного істориками матеріялу — оригінали універсалів та листів Петрика! Годі й казати, як нетерпеливо чекав я, що мені пощастить побачити оригінал українсько-кримського договору 1692 року, який повинен був бути в Московському Архіві міністерства закордонніх справ і який я знав лише в київській копії XVIII століття.

Я ніколи не побачив того оригіналу. Марно шукав я його і тоді, і пізніше в московських архівах. Його не знайшлося ні серед „малоросійських подлинныхъ актовъ", ні в „малоросійських дѣлахъ" і „столбцахъ" (архіви Посольського й Малоросійського „приказів"), ні в інших, приступних мені, фондах „Древлехранилища". Марно розпитував я про цей оригінал московських істориків і архівістів, урядовців „Древлехранилища", серед яких були такі визначні вчені, як, приміром, акад. М. Любавський та інші, з боку яких ми, українські історики, зустрічали досить уважне й прихильне ставлен-

ня. Цей важливий документ, про який є чимало згадок в архівних матеріялах того „Древлехранилища", зник невідомо де, коли і як. Навіть тогочасний московський переклад договору 1692 року, який був в архіві ще в другій половині XIX століття (ним користувалися Соловйов і, мабуть, Костомаров), не був знайдений у 1928 році.

II.

Вперше в науковій літературі відомості про договір 1692 року подав російський історик С. Соловйов у своїй „Історії Росії". Але він наводить тільки деякі пакти договору (і то не зовсім точно), не аналізуючи їх, ані не даючи оцінки цілої угоди.⁴⁾ З українських істориків згадували за договір М. Костомаров (дуже коротко), Д. Яворницький, Д. Багалій і М. Грушевський. Але всі вони торкалися лише окремих пунктів договору, зрештою відомих вже з праці Соловйова, і розглядали їх лише аспекти Петрикового повстання.⁵⁾ Щойно виявлення повного тексту договору давало можливість дослідникам вивчити цей важливий документ з погляду історичного і з погляду історично-правничого, а передусім визначити його місце в історії української державницької думки. Відповідні досліди, зокрема в царині історичній (історія повстання Петрика), провадилися в другій половині 1920-х років.⁶⁾ Але загальнополітичні умови, в яких перебувала українська історична наука на підсоветській Україні, особливо починаючи 1929 року, стали на перешкоді дальшим документальним студіям над добою Мазепи. Тим-то й договір 1692 року, так цікавий і змістом своїм, і формою (аджеж це єдиний, що дійшов до нас од XVII століття, формальний договір двох суверенних держав, де Україна виступає, як рівноправний партнер міжнародньої угоди), ще й досі не був предметом спеціальних студій з боку істориків українського права і міжнародніх відносин.

Договір 1692 р. — це трактат вічної згоди між двома державами, Україною й Кримом. Він складається з короткого вступу й 16 пактів. Низка пактів присвячена політичним взаєминам обох держав. Тут відрізняємо дві групи пактів: загальні зобов'язання постійної обо-

пільної допомоги й зобов'язання спеціальної, тимчасові: Складено було угоду оборончого союзу. Кримська держава зобов'язується Україну „от поляковъ и отъ Москвы и от всѣхъ непріятелѣй оборонять всѣгда”. З свого боку, „княжество Малоросійское” усіма своїми силами мусить захищати Кримську державу. Ця допомога подається без нагороди, за винятком, коли треба було-б іти „в далные мѣста а зимняго времени”. Тоді „тѣмъ войскамъ и лошедямъ повиненъ быть харчъ и опочивъ пристойной і налѣжащей” (арт. II, X). Всі непорозуміння між Україною й Кримом мали полагоджувати дружнім шляхом. Застережено було обопільне полагоджування й відшкодування претенсій підданців обох держав (арт. VIII). Встановлений був порядок зносин дипломатичних (через послів, гінців), для чого було zorganizовано пошту в Переволочні й у Газі-Кермані (арт. XIV, XV). Безпосереднє значіння належало зобов'язанням спеціальним. Основний пакт — це обов'язок Кримської держави допомогти Україні „для отобранія от московской власти Малоросійской Украины” (арт. III). З свого боку, Україна мусіла „отворить Муравскіе шляхи” татарам (арт. VII). Звичайно, договір одкидав можливість сепаратної угоди. Це мусіло бути „вопче... по совету с пожиткомъ общаго добра обоихъ сторонъ”. Проте цей пакт мав і ширше значіння на майбутнє (приміром, на випадок війни з Польщею, — арт. XVI).

Певну увагу присвячено було економічним взаєминам обох держав. Застережено було право української людности організовано, „за ведомом Войска Запорожскаго и Государства Крымскаго і за листами”, „волно добыватца на рыбной і на звериной ловлѣ и на соли” — на Дніпрі й на всіх допливах Дніпрових по обох боках, без будь-якої оплати (арт. VI). Далі проголошено було обопільне право вільного торгу — на загальних підставах — купців українських в Криму, Білогородщині й в інших землях Кримської держави; кримських купців — на Україні. Купців-чужоземців зрівняно було в митних правах з купцями місцевими. Торговельний шлях ішов купцям українським через

Переволочну на Газі-Керман; купцям кримським — на Переволочну (арт. IX).

Найбільшої ваги для історії української політичної думки безперечно мають пакти конституційного характеру. Основні ідеї політичні в діяльності Петриковій — визволення України з-під чужоземної влади та об'єднання українських земель у межах осібної держави — яскраво виявилися в трактаті 1692 року. „Княжество (выдѣльное) Киевское і Черниговское со всѣмъ Войскомъ Запорожскимъ і народомъ Малоросійскимъ”, або коротше „Княжество (Государство) Малоросійское” — ось формула української державности, виявлена в діяльності Петриковій і в трактаті 1692 року зафіксована та міжнародноправним способом визнана. Перший артикул трактату визнав цю державну організацію: „Княжество Киевское и Черниговское со всѣмъ Войскомъ Запорожскимъ і народомъ Малоросійскимъ имѣетъ быть выдѣльное при всякихъ своихъ волностяхъ”. Кримське ханство не мало права втручатися у внутрішні справи України. „Князству Малоросійскому і всѣму Войску Запорожскому как дастъ Господь Богъ волное государство, чтобъ права сѣбе природное и порядокъ, которой полюбитца, учинить волно” (арт. XI).

Ідея державної території України позначилася в договорі р. 1692 дуже яскраво. Князівство Малоросійське, очевидно, складалося з земель колишніх воевідств Київського та Чернігівського, отже охоплювало Лівобережжя й чималу частину Наддніпрянського Правобережжя. На сході до цієї держави прилучено було частину Слобожанщини, а саме полки „Ахтырской и Сумской со всѣми принадлежностью своими”. Полки Харківський і Рибінський (Острогозький) мали бути переведені на Правобережжя („на Чигиринскую Днѣпра сторону”), а їхні землі мали спорожніти (арт. IV). Це відповідало традиційній кримській політиці, що воліла утворити степовий бар'єр поміж Кримом і Московщиною (та Україною). На півдні кордони українські сягали лиш до р. Самари, але на Самарі не можна було „городовъ никакихъ и деревнь, ни строенія никакова” ставити (окрім монастиря Самарського. — Арт. XII). Складніше питання що-до правобережних земель

Української держави. Відповідний пакт зредагований досить невиразно. Правобережжя („Чигиринская сторона со всіми городами“) мало увійти до складу князівства малоросійського в межах „пока хмельницкои завоевалъ с ордами отъ поляковъ“ (арт. V). Неясно, чи це була вся територія, завойована за Богдана Хмельницького, чи тільки та частина її, що визнана оула за козацьку у Зборівському трактаті 1649 року. Та коли згадати за назву „народъ Малоросійскій“ у титулі Української держави в договорі 1692 року, ясно буде, що права цієї держави на всі правобережні землі було принципово застережено. Але практично договір 1692 року цікавиться лише наддніпрянською частиною Правобережжя, давньою територією Козаччини, мабуть, тому, що міжнародні договори другої половини XVII століття (Бучацька угода р. 1672 і Туравнимська угода р. 1676 Польщі з Туреччиною, Бахчисарайська угода між Кримом та Туреччиною і Московщиною р. 1681) визнали значну частину Правобережної України за володіння Туреччини (зверхника Криму), без згоди якої не можна було вирішити дальшу долю цих земель.

Договір 1692 року був надто пов'язаний з антиурядовим повстанням та особою Петрика, щоб його міг ратифікувати або навіть визнати легальний уряд гетьмана Мазепи. Але він, безперечно, відповідав національно-державним інтересам України і в підготовці його брали участь міродатні українські політичні кола⁷⁾. Тому не дивно, що він мав певний вплив на дальшу українську політику щодо Криму. Бендерська конституція 1710 року ствердила, що „поневажъ намъ всегда пріязнъ сусѣдская Панства Крымского есть потребна... на которую бы окрестные панства заглядуючися, не дерзали порабощенія себѣ Украины желати и оную въ чомъ колвекъ насильствовати“, — „теды... мѣеть ясневельможный гетманъ (Орлик)... старатися о обновленъе давнего зъ Панствомъ Крымскимъ братерства, коллегации военной и потверженъе вѣчной пріязни“ й побратимства⁸⁾. Наступного року (23.I. 1711) гетьман Пилип Орлик уклав новий союзний договір з Кримом⁹⁾.

III.

Отже, оригінал українсько-кримського договору 1692 року не дійшов до нас, хоч документально відомо, що обидва примірники трактату — український і кримський — потрапили до рук московського уряду в 1692-1693 роках¹⁰⁾. Більш того. Нам невідомий також автентичний документ московського перекладу договору, що його було зроблено тоді в Москві (див. вище¹¹⁾). Збереглася тільки копія того перекладу, зроблена десь у другій половині XVIII століття, яка знаходиться тепер у Рукописному Відділі Державної Публічної Бібліотеки УССР (рукописи бібліотеки Київського Університету св. Володимира)¹²⁾. За тою копією псдаємо тут повний текст договору.

Статьи вечнаго мира съ яснѣ велможнымъ Его Милостию и со всімъ Государствомъ Крымскимъ Княжества Выдѣльнаго Киевскаго, Черниговскаго и всіго Войска Запорожскаго Городового і Народа Малоросійскаго, лѣта 1692 мая 26 день¹³⁾.

Понеже по воли і милости Господа Бога всімогущаго, в Троицѣ Святой хвалимаго, съ яснѣ велможнымъ ханомъ его милостию і со всімъ Государствомъ Крымскимъ Выдѣльное Княжество Киевское и Черъниговское і всі Войско Запорожское Сородовое пришло до такого миру и вѣчного братства, котораго от давныхъ лѣтъ жители малоросійскіе желали, того ради тотъ вѣчной святой покой на такихъ утверженыхъ есть статьяхъ, которые ниже изображены суть.

I

Княжество Киевское и Черниговское со всімъ Войскомъ Запорожскимъ і народомъ Малоросійскимъ имѣеть бытъ выдѣльное при всякихъ своихъ волностяхъ.

II

Ясне велможный ханъ его милость і всі Государство Крымское со всіми ордами Крымскими и Бѣлогородцкими и со всімъ Великимъ і Малымъ Нагаемъ имѣеть Княжество Киевское и Черниговское і всі Войско Запорожское Городовое и весь Малоросійскій народъ от поляковъ и отъ Москвы и отъ всѣхъ непріятельѣй оборонять всѣгда; такжъ Войско Запорожское Городовое и всіго Малоросійскаго Княжества силами Государство Крымское, Бѣлгородъ со всіми принальжностями отъ поляковъ и отъ Москвы и отъ всѣхъ непріятельѣй всѣгда имѣеть и повинны будутъ оборонять одни другихъ имянно орды с Войскомъ Запорожскимъ ото всѣхъ непріятельѣй боро-

нитися и волчѣ стоятъ вечными времяны повинны будутъ; а за то ни Государство Крымское Войску Запорожскому, ни Войско Запорожское ордамъ никакой платы чинить нѣ имѣютъ, но естли в дальные мѣста, а зимняго времени прилучитца войскамъ крымскимъ итить на оборону отъ какова непріятели Княжству Малоросійскому или малоросійское войско поидутъ на оборону Государства Крымскаго, и тѣмъ войскамъ и лошедеямъ быть харчъ и опочивъ пристойной і налѣжащей.

III

Нынѣ на первой часѣ для отобранія отъ московской власти Малоросійской Украины яснѣ велможный ханъ его милость и всѣ Государство Крымское имѣеть дать Запорожскому Войску снадобье Орды.

IV

Когда дастъ Господь Богъ Всѣмогущий Войску Запорожскому исподъ ига московскаго выбитца, тогда имѣютъ быти два полка Ахтырской и Сумской со всѣми принадлѣжностями своими подъ владеніемъ Государства Малоросійскаго оставать, а Харьковской и Рыбинской два полка со всѣми принадлѣжностями переведены на Чигиринскую Днепра сторону, а мѣста оныя і сѣла имѣютъ быть пусты; такъ же въ слободахъ и на иныхъ мѣстехъ не имѣютъ татары брать въ неволю малоросійской породы, а естли взято, то чтобъ возвратить.

V

Чигиринская сторона со всѣми городами имѣеть быть подъ владѣніемъ Княжства Малоросійскаго і Войска Запорожскаго, пока Хмелницкой завоевалъ с ордами отъ поляковъ.

VI

Войску Запорожскому и Городовому и всѣму народу Малоросійскому Княжства Выдѣлнаго Кіевскаго и Черниговскаго чтобъ было волно добыватца на рыбной і на звериной ловлѣ и на соли бѣзо всякой дачи в Днѣпре реке вверху и внизу и во всѣхъ рѣкахъ і речкахъ по обоимъ сторонамъ Днепра лѣжащимъ, а на тѣхъ дабычахъ за ведомомъ Войска Запорожскаго и Государства Крымскаго і за листами обрѣтатися будутъ люди на какихъ ні есть мѣстехъ.

VII

А чтобъ ордамъ за то, что Войску Запорожскому нынѣ помогутъ исподъ московской власти выбитца, вмѣсто нагороды была дабычь, Войско Запорожское пріежъжіей помощи радѣть повинны отворить муравскіе шляхи, потому что, какъ выше доложилось, перевестъ имѣютъ людѣй полку Харьковскаго і Рыбинскаго на Чигиринскую Днепра сторону.

VIII

Княжству Выдѣльному Киевскому и Черниговскому и всему Войску Запорожскому и Городовому и всѣму народу Малоросійскому, по обоимъ сторонамъ Днепра живущимъ і жить имѣющимъ, чтобъ орды Крымскіе и Бѣлогородскіе и вся мусульманская вѣра, конная і пешая, ни воинскимъ, ни татарскимъ образомъ, ни злымъ замысломъ, ни на полѣ, ни на водѣ, ни в людѣхъ, ни в скотахъ никакой ни чинили обиды, ни убытка, также і отъ Княжства Малоросійскаго и ото всѣго Войска Запорожскаго и Городового и Государству Крымскому, Бѣлу Городу, Ачакову и Казы-Керменскимъ городкамъ і всей вѣрѣ мусульманской, со всеми принадлѣжностями, также на полѣ и на водѣ, пѣша и конна воинскимъ образомъ и никакимъ злымъ умысломъ никакова нималова убытку не будѣтъ, а естли бы стороны Княжства Малоросійскаго Государству Крымскому і всѣй вѣре мусульманской, или отъ Государства Крымскаго сторонѣ Малоросійской имѣло быть, хотя на полѣ, хотя на водѣ, хотя тайно, хотя явнымъ образомъ какая препона і обида, и ізобиженнымъ людѣмъ за свидѣтельствомъ пристойнымъ, по своему праву имѣеть быть с обонхъ сторонѣ с нагородою убытковъ чинена святая управа.

IX

Купцомъ Княжства Малоросійскаго, которые похотятъ за торговыми промыслами ходить в Крымъ или в Бѣлогородчину, и в которые ни есть государства Крымскаго города, чтобъ не было никакой обиды, а какая повинность по уставу той стороны отъ купцовъ бѣретца в той земли, то имѣеть братца і отъ малоросійскихъ купцовъ; также естли и Крымскаго Государства торговые люди придутъ в Малоросійское Княжество в торговых промыслѣхъ своихъ, то по праву і уставу что имѣеть братца отъ своихъ купцовъ, то возметца и отъ чужеземскихъ; а шляхъ съ обоихъ сторонъ купцомъ русскимъ имѣеть быть в Переволочнѣ на Казыкермень, а крымскимъ на Переволочню, а индѣ гдѣ.

X

В какихъ ни есть надобьяхъ прошенія Войска Запорожскаго къ яснѣ велможному хану его милости і всѣму Государству Крымскому будѣтъ донесѣно, чтобъ было принято і удоволствовано.

XI

Княжству Малоросійскому і всѣму Войску Запорожскому какъ дастъ Господь Богъ волно Государство, чтобъ права сѣбе природное і порядокъ, которой полюбитца, учинить волно.

XII

На Самарѣ рѣке городовъ никакихъ и деревнь, ни строенія никакова, кромѣ манастыря самого законниковъ русскихъ, которые и прежь сего в томъ лесу жили, оставатца имѣеть в цѣлости, а окромѣ того манастыря, никакова города и строенія не будетъ.

XIII

На воли Княжства Малоросійскаго Киевскаго і Черниговскаго і всѣго Войска Запорожскаго, естли яснѣ велможный ханъ его милость и все Государство Крымское похочетъ имѣти своего резыдента, а Княжства Малоросійскаго будетъ резыдентъ в Крыму, и темъ резыдентомъ равна будетъ честь, нашемъ в Крыму, а Крымскому на Русіи.

XIV

Естли яснѣ велможный хан Его Милость и всѣ Государство Крымское похочетъ в какихъ надобьяхъ посылать своего знатнаго челоуѣка в княжество жъ Малоросійское, или Малоросійское Княжество в какихъ надобьяхъ своего посла в Крымъ, то на подводахъ ли ездить будѣтъ или нѣтъ, на воли обоихъ сторон, а честь тѣмъ посламъ чинится имѣеть равна.

XV

В малыхъ надобьяхъ листы переносены будутъ чрезъ гонца или чрезъ почтаря, которые повинны быть с стороны государства Крымскаго в Казыкермене, а с стороны Государства Малоросійскаго в Переволочне.

XVI

Естли дасть Господь Богъ после войны с Москвою или с Польшею чинить покой, и то чтобъ дѣлалось вопче Государства Крымскаго і Малоросійскаго Княжства по совету с пожиткомъ общаго добра обоихъ сторонъ Государства Крымскаго и Государства Малоросійскаго народа.

І на техъ статьяхъ, которые выше должны, я Кемень мурза, бей Казыкерменской на ротѣ, от меня данной, і на святомъ евангеліи чиню мою Господу Богу Единому и всѣмъ святымъ присягу, что ни одна статья ни в малой вѣщи вечными времяны не имѣеть быти нарушена, ей ей такъ мнѣ Господи Боже помози, а естли бы тѣхъ статѣй не держали и в дальней вещи нарушили, то Господь Богъ надшед и на тѣлѣ і на замыслѣхъ нашихъ да накажетъ.

Внизу печать татарская, и в той печати написано имя ево Кеманово.

В 60-ЛІТТЯ Є. МАЛАНЮКА ВІТАЄМО ВЕЛИКОГО ПОЕТА ЗАМРЯЧЕНОЇ НАШОЇ ДОБИ — СИНА, ВОІНА І МУЖА УКРАЇНИ.

Редакція Вісника

ПРИМІТКИ

1) Див. **О. Оглоблин**, До історії Руїни. — Записки Історично-Філологічного Відділу Української Академії Наук, кн. XVI, Київ, 1928, ст. 200-215.

2) Див. **О. Оглоблин**, З історії української державницької думки доби Мазепи. — „Вісник”, 1955, ч. 6 (80), ст. 10-15. Там подано короткий огляд подій, пов’язаних з укладенням договору 1692 року.

3) **О. Оглоблин**, Договір Петра Іваненка (Петрика) з Кримом 1692 року. — „Ювілейний Збірник УАН на пошану акад. Д. І. Багалія”, Київ, 1927, ст. 720-744. Там же подано докладно історію договору 1692 року.

4) **С. Соловьевъ**, Історія Росіи съ древнѣйшихъ временъ, кн. III, вид. „Общественная Польза”, ст. 1115-1116.

5) **Н. Костомаровъ**, Історическія монографіи і изслѣдованія, кн. VI, т. XVI. Мазепа и Мазепинцы, СПб., 1905, ст. 434;

Д. Эварницкій (Яворницький), Історія Запорожскихъ козаковъ, т. III, СПб., 1897, ст. 132; **Д. Багалій**, Петрик. — „Русскій Біографическій Словарь”, том „Павель-Петръ”, СПб., 1902, ст. 639-640; **М. Грушевський**, Ілюстрована історія України, Київ, 1918, ст. 370-371.

6) **О. Оглоблин**, Ескізи з історії повстання Петра Іваненка (Петрика), Київ, 1929.

7) **О. Оглоблин**, Боротьба старшинських угруповань на Гетьманщині в кінці XVII ст. і виступ Петрика. — „Записки Історичного та Філологічного Факультетів Львівського Державного Університету ім. І. Франка”, I, Львів, 1940, ст. 59-72; його ж, Нові матеріали до історії повстання Петра Іваненка (Петрика), Авґсбург, 1949.

8) „Чтенія въ Императорскомъ Московскомъ Обществѣ Исторіи и Древностей російскихъ при Московскомъ Университетѣ”, 1859, I, ст. 246-247 (арг. III конституції 5.IV. 1710 року).

9) „Чтенія въ Имп. Моск. Общ. Ист. и Древн. росс.”, 1847, I, відд. III, ст. 44-50.

10) **О. Оглоблин**, Договір Петра Іваненка (Петрика) з Кримом 1692 року. — „Ювілейний збірник на пошану акад. Д. І. Багалія”, ст. 740-741.

11) *Ibid.*, ст. 741.

12) Збірка Судієнка, ч. 97, том V, арк. 924-942.

13) Маємо текст договору в московському перекладі. Отож, точність титулу Української держави в цьому тексті викликає сумніви. Таких випадків у московській практиці було чимало. Приміром, у грамоті Карла XII Гетьманові Пилипу Орликові 10. V. 1710 року „народъ Малоросійскій” перекладу відповідає „gens Rossica (Rossica)” оригіналу („Чтенія Моск. Общ. Шт. и Древн.”, 1859, I, 255, 256).

† Б. Крупницький

В ГОСТЯХ У ГЕТЬМАНА П. ОРЛИКА В САЛОНІКАХ

(За Діарієм 1722-1724 рр.)

(Закінчення)

Життя в Салоніках здавалося гетьманові не раз важким. Він тяжко переносив тутешній клімат, який восени і зиму був скорше вохкий ніж холодний. В його деннику читаємо запис з 3 грудня 1722 р.: „В понеділок нічого особливого не сталося, був над морем, а повертаючись додому, вступив до огороду, в яким відкрито, так як в полі росли і дозрівали цибуля, часник, капуста і інша огорожина”. Ще в січні (нотатки з початку 1724 р.) було тепло, неначе весною: цвіли дерева, а найперше мигдалеве дерево, а в огородах росла зеленина, різні салати, які продавалися людям.

Орлик, при звичаєний до сухого повітря, взимку мерз, особливо коли дули північні вітри. Він сердився, що помешкання в Салоніках не мають печей, тільки комини; дуже часто боліла в нього голова, певно від вогкої, морської погоди. Він дивувався і лаявся, що люди, приходячи до церкви, не скидають шапок. Але, стоячи одного разу в кінці мгlistого і нездорового січня з непокритою головою в церкві, він так прстудився, що врешті зрозумів резони старожилів, які його попереджали, щоби беріг голову.

Знову ж літо приносило страшну спеку, від якої заможне населення тікало в гори. Але це було поза можливостями емігранта з його дуже скромними засобами. Починаючи з ранньої весни, а особливо в спеку вибухало раз-у-раз морова зараза повітря, яке уносило в могилу сотки і тисячі людей. Це було так застрашаюче, що гетьман не раз приходив в розпуку і молив милосердного Бога, щоби виніс його з цієї ненависної країни та не дав загинути на чужині! Дуже боявся за сина, неначе передчуваючи його долю, і дійсно трохи пізніше невмолима морова горячка таки унесла йому Михайла.

У Орлика була занадто рухлива, непосидюча натура, щоби він міг стало висиджувати в помешканні. Нераз він робить прогулянки над бе-

регом моря, виїжджає човном в море для відпочинку або ловити рибу.

Восени і зиму він виходить на полювання, то сам, то з англійським консулом. Це були лови на зайців або на куропаток, яких в цій місцевості було дуже багато. Ловив куропаток Орлик по місцевому, цебто накиданням сіток на живу дичину, що звичайно вимагало чималої вправності і терпеливості. Нераз він вислав свого слугу, Івана Возницю, з іншими людьми на лови куропаток. Коли здобич була велика, то значну частину її розсилалося в подарунок добрим знайомим.

Влітку Орлик виїжджав у власній кареті, здебільшого у супроводі англійського консула, на теплі, сірчані води, до яких треба було їхати з Салонік добрих 6 годин. Обидва високі достойники проводили кілька днів на лоні розкішної природи і брали купелі. Зручно було також те, що місцем перебування була гарна оселя, звана „Галаціта”. Це було дуже зажиточне, ясне і веселе, положене в долині між гір, село з непоганими будинками, з виноградниками, ягідними кущами та силою овочевих дерев, а особливо оливкових.

Брати купелі було не завжди зручно. Товклося тут чимало турків, що приїжджали на купелі, і приходилося іноді вичікувати до вечора, щоби окремо, на самоті викупатися. А порядок був такий, що чоловіки брали купелі зранку і ввечері, а жінки вдень, пополудні.

Коли ми запитаємо себе, чим гетьман цікавився в Салоніках, то безперечно на перше місце поставимо теологію. Теологічна проблематика, саме її спірні або неясні питання — це був своєрідний духовий спорт для цієї барокової людини. Він залюбки вів безконечні диспути з представниками найвищої грецької інтелігенції, що майже без виїмків складалася з духовних осіб, але ставився до їх учености і знання з значним скепсисом. Особливо великий спір постав у нього з греками в справі та-

їнства причастя („Transsubstantio“). Греки твердили всупереч Орликові, що пересуцествлення св. Дарів стається не „*verbis Christi*“, а „*per praeses, oratione Sacerdotis*“, не словами Христа, а молитвою священника¹⁾. Залишається вражіння, що греки не могли дорівняти українському емігрантові, що так добре використав своє перебування в стінах Могилянської Академії. Бувало, що він приводив в замішання і патерів єзуїтів, вимагаючи від них відповіді на різного роду теологічні шаради і ребуси, як напр. чи святі і ангели лицезрюють божу субстанцію як таку, в собі чи ні.

Особливо цікавило його питання про роз'єднання „схизму“, як він каже („*de schismate inter utramque ecclesiam*“), між православною і католицькою церквами. Причину розходження він вбачав в амбіції патріархів. Улюбленою його ідеєю була ідея унії, з'єднання, але унії добровільної, вільної, з щирого переконання і згоди сторін, а не тої унії, яка переводилася силою, за допомогою держави, як він це спостерігав, переїзджаючи через Галичину.

Гетьман ревно читає історію „*o schismie graeciae z kosciolem Rzymskim*“ єзуїта Майбурга і довгий час займається перекладом її з французької на польську мову. Не страшать його і многотомові праці св. Яна Хризостома, які він визичає для читання від отців єзуїтів.

Він взагалі радо читає, а улюбленого свого Фенельонового „Телемака“ возить з собою в подорожі. Ще їдучи до Сереса, він наказує дати йому в ліжку „Телемака“, якого він мав звичку читати на ніч, але книжку десь загубили в дорозі, і зараз же посилається перекла-

1) Вражає паралелізм з розходженнями українських та московських богословів в цім питанні наприкінці 17 ст. За О. Лотоцьким богослови московські обстоювали думку, що тайна пересуцествлення св. Дарів одбувається в часі священничої молитви: „Сотвори убо хліб сей...“, богослови ж українські доводили, що в часі проказання слів Христових: „приїміте і ядіте...“. Цікаво, що грецькі вчені, брати Лихуди, прибувши до Москви, зараз же поставилися гостро негативно до київського напрямку думки. Пізніше грецькі ієрархи були в опозиції до Києва.

дача Ібрагима назад, щоби її розшукати і привезти.

Для людини, так ізольованої від широкого світу як Орлик, газети були звичайно особливо пожадані. Доступні були в Салониках французькі й італійські газети. Гетьман діставав їх то у англійського консула, то у патерів єзуїтів. Зміст газет здавався йому іноді остільки важливим, що він цікавіші новини заносив у свій денник.

Французьку мову Орлик знав і був гордий з того, що вивчив її самоучки, з читання і дійшов до такої досконалости, що міг сам вести кореспонденцію у французькій мові. Зрештою, це було й необхідно, бо поволі латинська мова виходила з ужитку, і на її місце ставала французька, передовсім як мова європейської дипломатії.

Перший свій лист, писаний по французьки з Салониках, Орлик дав ще на контролю місцевим єзуїтам, що були французами, а дальші писав без контролі, бо такий був певний своєї вмілости. Чимало цих листів занесено повністю в денник. Гетьман радів як дитина, що так добре пішло йому з французькою мовою, і списував свій власний текст у денник як пам'ятку.

Зате для італійських газет треба було мати перекладчика. Відомий вже нам бакаляр о. Олександр трохи знав італійську мову, але ніяк не міг задовольнити П. Орлика, який вимагав точного перекладу італійських звідомлень. Треба було ходити до оо. єзуїтів, які були більш удосконалені в італійській мові. Пізніше гетьман, здається, остільки призвичаївся до цієї мови, що міг уже і сам відчитувати, без посередників.

Гетьмана цікавила європейська ситуація взагалі, а зосібна він уважно слідкував за тим, що робить Росія і яку роль вона відіграє в концерті європейських держав. Особливу увагу його звертали на себе внутрішні відносини в Росії.

Але політичні новини приходили і з приватних джерел. Носієм їх був здебільшого єзуїтський пріор Тарійон (Turillon), що стояв на чолі католицької церкви в Салониках і мав під собою кількох патерів єзуїтів. Орлик хо-

див частенько і до католицької церкви і до оо. єзуїтів, та и вони на чолі з пріором раз-у-раз відвідували його.

між пріором і гетьманом нераз відбувалися політичні дискусії. Пріор був русофіл і радо подав відомости на користь Росії. Його інформації торкалися головним чином російсько-перської війни та турецько-російських стосунків, які саме в наслідок цієї війни були значно напруженими.

Для Орлика вибух російсько-турецької війни міг означати визволення з теперішнього стану, і зрозуміло, що він з великою увагою слідкував саме за цими подіями. Але Таріюну, який діставав свої відомости через персональні зв'язки та від переїзжих людей (значно менше з газет), він не довіряв і нераз мав нагоду переконатися, що патер розпускав сенсаційні, але здебільшого неправдиві чутки.

Рідкими бували дні, які гетьман називає щасливими — це тоді, коли він отримував кореспонденцію від європейських державних мужів, знайомих, приятелів, а головню від близьких, рідні. Якось невимовна туга розлита в отих помітках денника, де щасливий-нещасливий емігрант, читаючи листа від своїх, відновлює в душі спомини з ліпшого минулого. Ось запис з 3 квітня 1723 р.: „В середу увечорі, коли вже стемніло, англійський консул прислав мені пакет листів через свого толмача (НВ. щасливий день!), який дістав на свої руки з Стамбула від англійського посла і в цім пакеті були листи від англійського посла (в Царгороді), від капітана де Клюара, від Сен-Сафорина, англійського посла у Відні, від барона Менніха, від коханої доньки моєї Анастасії з Вроцлава, датований 11 лютим. Я вельми втішився з того, що несподівано дістав листа від найдорожчої моєї донечки і дізнався з нього про добрий стан зоров'я наймилішої моєї родини, за що Богу моему подякував”.

Це були дні, коли гетьман з особливою силою згадував про своїх, про свою вірну дружину, з якою він перебув в мальжонстві 24 роки, про своїх дітей тощо. Або пригадувалися йому дні народжень і смерті дітей і близьких його серцю людей. З особливим сумом і жалем згадує він про свого наймолодшого сина Яко-

ва, який помер в єзуїтському конвенті у Вроцлаві (1721) і був там похоронений в костелі св. апостола Якова. 4 травня 1723 р., в день смерті сина Орлик записує в свій денник: „В суботу в день плачу і жалю, в день страти найдорожчого мого сина Якова, що зранило мое серце на ціле життя, подав за душеньку його святу на три Служби Божі...”

Ми чимало говорили про денні зайняття і турботи гетьмана. А скільки безсонних ночей провів бідолашний вигнанець в думках і турботах, мріях і бажаннях, проектах і фантазіях про Україну! Поруч родинних справ все стояв перед ним образ тої України, якій він присвятив своє життя. І хоч писав він денник по польськи (для зручності!), то відчував по українськи, і в цьому не може бути ніякого сумніву. Доля України лежала йому на серці, і його денник — це зеркало і його турбот, і його інтересів саме в цім відношенні.

З якою пожадливістю П. Орлик ловить кожне найменше слово, кожную вісточку про Україну! Як радо він вітає у себе людей, що мали нагоду побувати на Україні і можуть щось розповісти про неї цікавого!

То він запрошує до себе на обід одного грека, що вернувся з України з останніми відомостями, то у нього монах з Чернігова, що має їхати далі на Афон, з церковними новинами, то чернець з київо-печерського монастиря з такими ж новинами. Звичайно, ці новини назавжди були правдиві, і серед них траплялося чимало фальшивого як напр. вістка про те, що пані гетьманова Скоропадська по смерті свого чоловіка пішла в монастир тощо.

В зв'язку з цими новинами гетьман нераз згадує тих людей, з якими приходилось йому співробітничати. І тут висловлює себе і сама ментальність Орлика: згадуючи добрим словом видатних українських діячів, він тим самим характеризує і самого себе, відкриває перед нами своє вдячне серце. Відомо, з яким пієтизмом він поставився до пам'яті Мазепи, якого він завжди вважав великою людиною. Також почувши про смерть І. Скоропадського, він висловився про нього як про свого старого і великого приятеля.

Особливо ж сердечне відношення його до

свого колишнього вчителя в Могилянській Академії, Степана Яворського. Одного разу, будучи у митрополита з гратуляціями з приводу Зелених Свят, він зустрів там діякона олександрійського патріарха, який рік тому (в 1722 р.) відвідав в інтересах свого патріарха Москву і Петербург. Перше питання, яке він поставив присугньому дякону, було, чи ще живий митрополит рязанський о. Яворський, про якого він чув, що той помер. Питав — нотує Орлик — про „мого найдорожчого й найкоханішого отця“, якого „великою любов'ю кохаю“. „Великий жаль було охопив мене — зазначає він далі — коли почув про ту непомітну і нещасливу вістку“. Але дякон заперечив і сказав, що Степан Яворський і зараз є першим в новопосталім Синоді президентом, а віце-президентом о. Прокопович, митрополит петербурзький. „Я незмірно з того втішився — записує він — і бажаю його мосці довгих літ. Найпринаймні — як відшкодування за неможливість побачити наймилішу мені його особу — потішуся, чуючи про те, що він живий і здоровий“.

Чуле серце українця, який знає, що є біда, говорило в гетьмана тоді, коли йому пришлося зустрічатися з найнещасливішою категорією наших людей в Туреччині, а саме з невільниками.

Довший час Орлик шукає засобів для звільнення одної нещасливої українки з Лебедина, яку викрали татари в 1711 р. і продали одному туркові в Стамбулі, а від нього вона попала до салоницького купця, який вже 12 років тримає її у себе.

Гетьман упрощував салоницького митрополита, щоби з християнського співчуття зробив заходи для звільнення цієї невільниці, і показував йому привілей турецького султана, даний з нагоди союзу України з кримським ханством, в яким на тодішнього хана положено було зобов'язання під час війни (а тоді була війна!) не зачіпати ні українських людей, ні їх маєтку. Але нічого з того не вийшло, хоч і митрополит прийняв участь в справі.

Або турботи його про одного запорізького козака, що з власної вини попав у неволю. За свого невільника власник-яничар вимагав спо-

чатку 250, а пізніше тільки 180 талярів. Гетьман нотує, що він радо сам заплатив би ці гроші, коли б не бідування власної родини, яка сиділа незабезпеченою в Польщі і для якої він зашпарував певну суму, щоби негайно на її адресу вислати. Отже неспроможний сам, він кинувся до тутешніх поважніших греків, прохуючи Христа Бога ради зложити ту суму для викуплення християнської душі з неволі бусурманської (до магомстан Орлик, як християнин, ставився виразно вороже: в деннику говориться про „проклятий“ ремазан, про „проклятий“ байрам тощо) та обіцяючи взяти на себе зобов'язання (вексель) на цю суму, але тверді душі, за його висловом, ніяким побожним переконанням не піддалися, — і так мусів він „з несносим жалем“ того бідного козака з його паном, що прийшли було до нього, відпустити без нічого, тільки з обіцянкою, що він — гетьман все можливе зробить, щоби добитися його звільнення.

Отак провадив Орлик своє день-денне життя в Салоніках в роках 1722-1724, в часи, коли безнадійною і коли він особливо гостро відчував свою самотність і ізольованість.

Невеселі були це часи, але щось давало силу українському емігрантові не піддаватися почуттю відчаю і розпуки. Це був обов'язок, взятий на себе перед Батьківщиною. Високий сан гетьмана, прийнятий ним свого часу (1710) в Бендерах з рук запорозьких, зобов'язував. Орлик був цього свідомий, і відділя виходила та енергія до боротьби, яка ніколи його не опускала, хоч ця боротьба здавалася нераз неможливою і нереальною.

В 1725 р. поступила значна зміна політичної ситуації в Європі. Гетьман знову міг на щось надіятися, а надія — це велика сила, що дає людям спроможність витримувати найгірші умови життя.

Ми побували в гостях у гетьмана саме в оті безнадійні дні, коли не було у нього ні ясно-го, виразного шляху, ні ясної орієнтації. І думаю, ми не зробили помилки. Навіть в цих тяжких умовах Орлик виявив небуденну силу характеру, розуму і тактовності. Оцей найвидатніший репрезентант першої української еміграції (Закінчення на ст. 30)

З суспільно-політичного життя

Федір Одрач

РЕЦИДИВ МАЛОРОСІЙСТВА ЧИ „ПРОГРЕСИВНА” МОДА?

(До проблеми: Національна громада, чи розпорошення у всесвіті?)

Про наших старих і нових поселенців у Канаді вже чимало написано. Автори оцінюють наше життя-буття на цьому терені по-різному. Одні більш чи менш оптимістично, другі впадають у песимізм і крім чорних кольорів, не бачать більше нічого. До таких слід зарахувати і статтю п. Сосновського в бізнесменському календарі, що появився чомусь із виключно англійським текстом на окладинці. Стаття має заголовок: „Українська етнічна група в Канаді — якою вона є сьогодні і які її перспективи”. Як бачимо, щоб не образити автора, заголовок статті з науковою претензією”. Ми звикли розглядати наукові праці під кутом всебічного аналітичного змісту, де кожна проблема обгрунтована цифровими даними чи фактами, спертими на оригінальних джерельних матеріалах. Коли ми твердимо, що, до прикладу, в Торонті п'ятдесят процентів українців не признаються до українства, то неодмінно мусимо обгрунтувати це джерельним матеріалом: статистичними даними з Сіті-Гол-у, при чому не можемо поминути й того, що в одній дільниці міста більше відцуралось від українства, в іншій менше. Та, коли ми безапеляційно заявимо, що тих п'ятдесят процентів відійшло від нас і на цьому кінець, то це буде або фантазія даного автора, або безвідповідальне позування на науковця.

Автор на вступі ось що пише: „Ми спостерігаємо особливий вплив космополітичного (?) північно-американського міста, яке в приспішеному темпі накидає своїм мешканцям новий стиль життя і безоглядно wielimіnovує дотеперішні питоменності, що століттями закріпилися в психіці членів нашої національної спільноти в тому часі, коли вони проживали на рідних землях”. (Підкреслення мої).

Як бачимо — голосно і крилато. Котляревський колись таке називав: „А тепер я турок

~~~~~
(Закінчення з ст. 29)

може бути не в одному і для нас пригадкою, що перебування за кордоном ставить кожного з нас в положення репрезентатів нації. Орлик розумів свою відповідальність, і його достойна постава не залишилася без відгуку і враження. Це вже традиція, вона зобов'язує.

не козак...” Передусім хто кому тут накидає свій стиль життя і „безоглядно wielimіnovує дотеперішні питоменності.”? Коли сноб, до прикладу, маючи м'який хребет, згинається з дугу перед усім чужим, від зміни мови до зміни прізвища включно,, то при чому тут новий стиль життя? Хто кому тут забороняє говорити дома чи на вулиці рідною мовою? Хто кому тут накидає читати камікси і учитися „моралі” з ковбойських фільмів? Звичайно, що ніхто. Хто кому забороняє читати дома українські книжки і часописи? Поскільки є чимало таких людей, що волюють чужу книжку, чужу газету, це свідчить тільки про їхню внутрішню вартість. Люди повноцінні, з власним „я”, залишаться тим, якими їх Бог сотворив. Така людина буде шанувати чуже, і безмежно любити своє рідне, бо рідне — це кров предків, це цілі попередні покоління його роду. Большевики, як відомо, спираючись на Маркса, старалися вмовити громадянам ССРСР, що обставини формують і змінюють психіку людини. П. Сосновський чомусь майже до йоти повторує це. На нашу ж думку, людина витворює обставини, а не обставини людину. Коли будемо до цього підходити від людини, то неминуче дійдемо до висновку — що за незначними змінами, правдива людина залишиться нею навіть у несприятливих обставинах. Ніхто не може wielimіnovувати в мене рідної мови, туги за свободою для мого народу, поскільки я сам не спотикнувся, чи поскільки сам не відвернувся від рідного. І ще про новий стиль життя. Чомусь частенько дехто з наших авторів милується в таких словечках не даючи дефініції отого „нового стилю”, чи пак „нової людини”. Ми знаємо, що північно-американська культура, це відбиток європейської культури. Американець, до прикладу, любить свободу, європейець також, американець любить добре одягнутись, європейець теж, американець любить кіно, телевізію, сучасний європейець в Європі теж любить це. Підстави етики, християнської моралі, тотожні так в Європі як і у Амемериці. Нічого нового Америка для людської душі не винайшла: споживає вона ті ж соки, що й Європа від довшого часу. Поважні американці мають у собі не менше європейскости від європейців. Мистецтво, література, музика, це ніщо інше в Америці, як цінності, які вивілюють століттями європейця. Прем'єри в Метрополітан Опера відкривають зимовий сезон оперою Вагнера,

Верді. Бізе та інших європейських композиторів. Є, правда, і особливості американських „особливостей”, це камікси, ковбойські фільми, обожнювання, що так скажемо, доляра, але американська провідна верства вже від довшого часу веде з цим затяжну боротьбу. Необмежена свобода, чи може й самоволя бізнесменів внесло деструкції в суспільне життя Америки. Якраз напередодні латинського Різдва проф. Саган виголосив прецікаву доповідь в бофалівському радіо на тему т. зв. „Санта Клоса”. П. Саган слушно вказав, що тутешній Санта Клос нічого спільного не має з християнським св. Миколаєм. „Нечесні купці перетворили Божого угодника на циркового клоуна, який допомагає їм виманювати із суспільства гроші”. Браво, пане професоре! Не хочу й підкреслювати, що відповідальні чинники Америки і Канади дивляться на це із занепокоєнням. Зупиняючись якраз довше над цим, хочу сказати, що шановний автор якраз і не сказав нічого конкретного про той „новий стиль” життя на цьому континенті. Поскільки мав він на думці шойно сказане, то хорони нас і наших дітей Боже, від такого „нового стилю”!

А ось що автор пише про наші організації: „Це привело до того, що організоване життя наших емігрантів зводиться у великій мірі до культивування певних форм, вартостей і особливостей, які часто не мають **практичного значення в новій країні**. Вимовний вираз тому ми подибуємо в характері **псевдо-політичного зрізничкування нашої громади, в характері її преси**, яка, звичайно, є виразником отих окремих, **нібито політичних фракцій**, які справді є тільки ідейним продовженням стану з країни походження...” Ще не так давно в Отавському парламенті порушена була справа підтримки етнічної преси в Канаді. Для п. Сосновського ж це тільки „псевдо-політика”. Коли врахуємо й те, що ще не так давно п. Сосновський був редактором українського тижневика, тоді він, звичайно, оцінював рідну пресу цілком по іншому, то приходиться тільки дивуватись — як швидко погляди його змінилися! І взагалі автор внутрішнє українське політичне життя зводить до нуля, називаючи його не істотним, без значення, кладучи натиск на беззастережне злиття з новим оточенням, то звідси впливає його необізнаність не тільки з законами етнічного громадського життя в Канаді, але й не дано йому поважніше вглянути до душі української людини. Великою помилкою автора є те, що він радить своїм землякам призабути все те, з чим вони прийшли сюди з рідного краю. Мовляв треба включитися на ширшій площині в тутешнє життя, вийти з гета і бути співучасником роз-

будови прибраної батьківщини. Кожна повноцінна українська людина почувається до обов'язку не тільки шанувати тутешні закони, але коли стане громадянином, навіть бути активним учасником чи то громадського, чи навіть політичного життя. Це, підкреслюю, п. Сосновський, ніяке об'явлення! Та, проте, це не повинно перешкаджати бути теж активному в українському внутрішньому житті. Ось, до прикладу, приїздить советська делегація до Канади, чи може цих шпигунів має зустрічати з транспарентами, на яких написи: „Геть душогуби”, „Геть шпигунів” і т. д. — індіанці, чи ескімоси? Бо, поскільки, українська людина має порвати нитки з минулим, а тим самим і з рідним краєм, то чи матиме вона потребу і бажання захищати нарід, з якого вона вийшла? Українські партії автор називає „псевдо-зрізничкованими...”, а забуває, що всі кампанії проти Москви в яких брали і беруть участь деякі провідні особистості Америки й Канади, здійснювали якраз оті „псевдо-організації”, чи то ООЧСУ, чи ЛВУ, чи УКК, чи СУЖЕ-РО. Ірляндці, що заселяють Америку від початків її відкриття мали й мають досі духовий зв'язок із своїм старим краєм. Ще не так давно тисячі їх „зустрічали” Черчіля в Нью Йорку, домагаючись незалежності для Ірляндії, жиди поверх двох тисяч років зберегли себе національно і постійно мріяли про Палестину і домоглися того, що Ізраїль тепер незалежна жидівська держава, а наш журналіст ледве побув пару років на чужій землі, вже прагне виеліминувати все те, що найдоржче для душі української людини.

Автор дальше пише: „Ми не відійдемо від правди, коли ствердимо, що наша етнічна група в Канаді знайшлася сьогодні в періоді отакого „святкового українства”, не маючи змоги опертися асиміляційному процесові, тискові життєвих вимог з одного боку...” І в іншому місці автор пише: „Молоді фермери, підприємці, професіоналісти, науковці і т. д. українського походження **вже вийшли з ізоляції**, яку зберігали батьки і у висліді світ, яким ті батьки так дорожили, **для дітей стає ідейно чужим**”.

Ясно і недвозначно! А мені боляче, що мій знайомий, новоприбулець, п. Сосновський таке пише. Автор наші академії, наші імпрези і взагалі різні прояви культурного чи політичного хиття нашої громади чомусь узагальнює „святковим українством”, що мовляв, у нових обставинах не має ніякого значення. Це просто велике непорозуміння. Попробуйте відібрати нашій громаді рідні школи, театральні вистави, академії, знищте наші суспільні і політичні організації, знищте Пласт, СУМ, ОДУМ, ЮСУМ і щож тоді нам залишиться? Вийдім, як то автор радить з ізоляції, і тоді побачимо, що з нашого

українства не залишиться навіть ні хвостика ні ріжок. Наша стара еміграція давно вже перестала б бути українською, коли б до сьогодні не зберегла своїх, хай і роздріблених організацій. Бо ж не маючи Пласту, чи ЮСУМ-у, чи ще якоїсь української дитячої організації, наші діти неодмінно пійдуть до чужого скавту. Це, звичайно „вихід з ізоляції”, але яка користь для всіх нас, коли ми свідомо будемо нищити своє рідне? Автор чомусь на вступі поминув церкву, байдуже яку: греко-католицьку чи українську провославну. А якраз церква ота жива національна криниця, яка рятує рідні душі від національної смерті, — це головна сила нашого національного життя за кордонами батьківщини. Мене дивує, що автор, не маючи даних дослідника науковця, взявся розв'язувати таку непосильну для нього проблему. Маємо на цьому терені НТШ, УВАН, маємо науковців-етнографів, хай вони візьмуться до цієї справи. Бо всі твердження п. Сосновського подиктовані його суб'єктивними відчуттями, без опертя на якісь дані. В одному місці автор підкреслює, що молодь, тут народжена живе новими ідеями, новими зацікавленнями, тощо. Коли вже автор пише про нові ідеї та зацікавлення, то цікаво було б почути, — що то за ідеї та зацікавлення. Коли автор має на думці розбудову власних підприємств, то це ніяка ідея — це звичайна господарська ініціатива людини. Дай Боже, щоб наші підприємства поставали нові і вкупі із створеними вже гарно розвивалися. Але це не ідея для молоді. Коли ми будемо до ідеї з глибшою увагою підходити, то ми знайдемо в її суті те, без чого людина перестає нею бути. Ось мадяри повстали проти большевиків і світ зареагував на ці події. Люди „нового стилю життя” за океаном, раптом відчули себе такими, як і ці європейці, бо квінтесенцією тамтого і цього стилів — свобода для людини і народу, державна самобутність і беззастережне засудження тиранії зі сходу, що нівечить цю свободу. Люди за океаном поспішили мадярам з допомогою, канадійський парламент ухвалив мільйон доларів для мадярських біженців. Виходить, що старокрайові звички людей з Європи (а ми ж таки європейці) не такі вже й чужі для тутешньої людини. На тлі якраз цього, як же були б ми вбогі духом і серцем, коли б „виходячи з ізоляції” цілком поплинули у внутрішнє канадійське життя, махнули рукою на старокрайові звички і взагалі порвали б з минулим, а тим самим неминуче і з рідним краєм.

Автор як правило цілковито негує українське гето. І не тільки п. Сосновський негує гето, негують і інші наші політики та журналісти. На мою ж думку, до проблеми гета треба підходити обережно. Гето ми не можемо уявляти як табір

обведений охоронними валами, до якого доступ інородцям заборонений. Слід було б підійти до цього питання іначе. Ось литовці викупувають доми на Коледж-Дафферін вулицях, щоб створити литовську дільницю міста. Вони вже там побудували прекрасний народній дім, церкву, все культурне і національне життя буде скупчуватися в цій дільниці. Їхні діти будуть ходити до англійських шкіл, але на вулицях будуть говорити між собою по-литовському. Це, звичайно гето, литовське гето. Під час виборів вони видвигнуть своїх кандидатів на олдерменів з цієї дільниці, а може й послів до онтарійського парламенту. Скупченість дасть їм великі шанси. Наслідок такий — через гето вийдуть вони з ізоляції і стануть активними учасниками муніципального, а то й державного життя Канади. Яка ж картина в нас? Наші люди, поучувані доповідями і статтями повищого зразку, трохи доробившись, продають хати в українських кварталах і „летять у вирій” на північ, до „панських” дільниць. Наслідки такого „виходу з ізоляції” не важко передбачити. Там він, звичайно, ніколи не зможе утримати в українстві своїх дітей, хоч і сам у чужому товаристві буде почуватися наче б п'яте колесо при возі. Якраз над цим треба призадуматися. Жиди, мали масу своїх гет, мають вони це гето і тут, у Торонті, на Августа стріт. Підкреслюю — над цим треба всім нам призадуматися!

Наприкінці згаданої статті п. Сосновський так пише: „З радістю треба спостерігати представників молодого українського покоління в Канаді, які не знають часто рідної мови, але в яких є свідомість національного походження і тверде бажання бути рівним між рівними.”

Я саме зацікавився ще п. Сосновського, щоб зайвий раз указати на ненауковість цієї статті, навіть сказав би — статті побудованої на уявленнях, що нічого спільного не мають із справжнім внутрішнім станом української людини. Автор, до прикладу, захоплюється тими, що не знають рідної мови і тішаться, що вони признаються до українства. На мою думку — нема потреби цим тішитися. Людина, що втрачає рідну мову, маючи побіч масу українців, годі сподіватися від неї чудес. Рідна мова, це вияв національної душі, відібрати цю рідну мову від людини, це зачати, — відсунути її від свого роду, від свого рідного середовища; українець, що не говорить і не хоче говорити рідною мовою, перестає ним бути. Така людина не зможе читати українську газету, українську книжку, не зрозуміє української театральної вистави, не зрозуміє української пісні, навіть молитися рідною мовою не потрапить. Природньо, що така людина українцем у повному розумінні цього слова не може бути, не може бути навіть „свят-

ковим" українцем, бо на українські імпрези вона не піде. Можливо, що „з ласки" вона інколи назве себе українцем, але це буде тільки ляльковий українець, без повноцінного змісту його внутрішніх почувань. Тож, яка може бути користь для українства з такого українця?

Багато б ще можна говорити про проблеми, які поставив у своїй статті автор. Важлива зокрема проблема економічного характеру, яку автор чомусь пов'язує з ширшим канадійським загальом, немов би нехтуючи українським покупцем, чи вірніше ролею українських консументів та українських чиників у розвитку підприємств, тощо. Мені, натомість, відомо, що наші підприємства базувалися і базуються на оцьому „гето", за старокрайовими звичачками: „Свій до свого"! Я особисто сам купую українські продукти першої потреби і роблю це тому, щоб наші підприємства розвивалися, щоб були багаті та щоб своєю активністю, свідомістю і продуктивністю обростали в пір'я і щоб давали велику користь у формі податків для новообраної батьківщини. Жида мільйонери, в яких підприємствах працюють тисячі, а то й мільйони людей, вони не соромляться в шабес наложити на голову ярмулку і молитися своєму Ягве, а наш брат, ультра поступовець мабуть, колиб мав силу і владу, заборонив би носити і шаравари і вишивку і замість гопака, дораджувавби в'язоскрутно стрибати „Рок енд Ролл". Мусимо зрозуміти, що Канада населена етнічними групами з Європи, кожна з цих груп має свої цінності для цієї чудової країни, які з бігом часу стають питомо канадійськими. Завданням українців — теж бути частиною суспільства, що дає в подарунок для новообраної батьківщини свої національні скарби. От, хоча б на Різдва канадійські радіопередачі подаючи англосаські колядки, подали теж англійською мовою нашу шедрівку „Шедрик ведрик.." Відомо, що ця чудова шедрівка вже, що так скажемо, „задомовилася" на північно-американському континенті. Чому ж не можуть тут задомовитися і інші наші прекрасні пісні, твори наших композиторів, літературні твори наших письменників, п'єси, тощо? Ми ж врешті люди з культурної Європи, а не з Амазонських джунглів!

Підходячи до кінця цієї статті, хочеться мені ще зупинитись на одному: на нашій ролі за кордоном у сучасну, незвичайно непевну добу. Кожен з нас знає, що так чи так, не в далекому майбутньому дійде до зудару Заходу зі Сходом. Якраз це слід мати всім нам на увазі. П. Сосновський дораджує землякам відкинути „старі" ідеї, і всеціло включитися в тутешнє життя на ширшій площині, махнувши рукою на справи, що поза цим континентом. Виринає питання: чи наша місія закордоном мала б так швидко скін-

А. Орликовський

РОСІЯ В ПОХОДІ НА СЕРЕДЗЕМНЕ МОРЕ ТА ЛЕВАНТ

2.

В сучасній ситуації роля Туреччини, як орієнтальної середземноморської держави, що відділяє ССРСР від середземноморського простору, далеко менша, як це було 10-20 років тому, бо нині Туречина є оточена советськими впливами, тобто державами, в яких вона майже не має приятелів, а лише кандидатів на частини її території. За прозахідну політику Туреччини, приналежність до Багдадського пакту, советська пропаганда, скерована проти Туреччини, розвогне максималістичні аспірації Греків, Болгар, Сирійців, Грузинів, Вірменів, Курдів до відзискання потуречених історичних просторів чи етнічних земель не турків, які входять в склад сучасної Туреччини. Перед нами стає відновлення старих турецько-християнських спорів, преставрування політичного статусу піс-

читися, щоб ми всі беззастережно прийняли отой заокеанський „новий стиль", чи щоб ми, всупереч дораджувань автора, все ж таки щось тут робили для старого краю, щоб хоч маленькою мірою допомогти йому здобути волю і державну незалежність. П. Сосновському хочеться, щоб ми тут злилися і на віки вічні вросли в тутешній ґрунт, а не хоче він задуматися над тим, що не виключене й те, що чималенько наших людей, навіть тут народжених можуть у майбутньому вернутися на рідні землі, коли Україна стане справді вільною і незалежною державою. Мій опонент може назвати це фікцією, а я на це маю аргументи: Большевикам удалося приманити поверх тисячу українців (старих емігрантів!) до УССР, причому більшість таких, що вже народилися в Аргентині. Уявім собі, коли буде Незалежна Україна! Скільки б вернулося на рідні землі наших людей з північної Америки! Я вірю в прадідівську кров, у дух наших предків, а пан Сосновський першество дає новим обставинам, які, мовляв, безоглядно накидають новий стиль життя. Звичайно, для тих, що воліють все нове, а своє відкидають геть, для таких не буде потреби вертатися на рідні землі в майбутньому. Коли президент ЗДА, хоч тільки й словесно оповівся за свободою для кожного народу в світі, то нашим обов'язком у першу чергу прагнути серцем і душею свободи для нашого рідного краю; робити все, щоб прискорити цю свободу над Дніпром, Дністром та Прип'яттю.

ля першої війни в 1920-23 рр., коли Туреччина була розбита внутрішньо та поділена територіально Севрським трактатом від 10. 8. 1920 р. Турецький державний простір був тоді обмежений до центральної частини бідної Анатолії, а все побережжя Егейського моря із Смирною (найбільшим турецьким портом по Стамбулі), припало було Грекам, як прамешканцям цього простору із доби старої Гелляди та Трої, щоб то перед приходом Турків в Анатолію. Болгарам припасти мала 1920 р. Тракія по т. зв. Енос-Мідіє-лінію, отже вся округа м. Адриянополя (Одрина), а протоки Босфору та Дарданелів мали бути під міжнародньою контролею, особливо чорноморських держав із участю Росії.

На сході Туреччини повсталій ще в 1918 р. вірменській самостійній національній державі мали припасти 1920 р. потуреччині вірменські землі аж... по Ерзерум (стару колись столицю Вірменів) та Трапезунд, як вірменський порт до Чорного Моря, а повсталій в травні 1918 р. самостійній державі Грузії мав припасти округ порту Ріце, або т. зв. південна Аджарія по історичні міста Грузинів — Олту, Артвін, які в добу найбільшого розквіту грузинської держави в середньовіччі до неї належали.

На південному сході Туреччини за северським трактатом викроєно із етнічних земель курдів окрему територію, яка протягом певного часу мала стати окремою державою — Курдистаном, на просторі коло 350.000 км² із 3-4.000.000 нас. із столицею в Діабекір.

Такий був план розбору Туреччини 1920 року. Нині Москва підготовляє публічну опінію в Сирії в справі повороту до неї відібраного округу Санджак (Сандж як Александретти) або інакше т. зв. Гатаю із м. Антіохією, осідком **антіохійського патріарха** (як голови орієнтальної православної церкви) та Іскендеруну, як вихідного порту для **курдійських земель** в Туреччині, південній Сирії та Іраку до Середземного моря, бо Гатаю у вересні 1938 р. забрала від Сирії Туреччина.

Проблема **Курдистану** в ССРСР дуже актуалізується. Тут курдійський екзильний уряд із прем'єром Гразі Магометом, який виємігрував 1946 р. до ССРСР після невдачних визвольних змагань в Ірані.

В Туреччині проживає біля 2,5 мільйонів різних народів: (курдів біля 1.500.000, арабів 250 тисяч, 150 тисяч грузинів, 150 тисяч греків, вірменів біля 100 тисяч та інші). Вони розселені в прикордонних територіях країни, як Босфор, Дарданелли, Ізмір, Мезопотамія. І це дає можливість Москві використовувати турецькі меншини, для ведення доброї розвідчої роботи, яка може в разі збройного зудару зразу паралізу-

вати усю збройну акцію Турків, помимо їх найбільшої сторожкості та подготованості.

Упадок Туреччини — це поламаання останнього оборонного валу Заходу перед Росією в просторі Середземномор'я — це відкриття прямого наступу ССРСР без будь якої уже контролю ззовні на увесь Левант та Чорну Африку в напрямі західнього побережжя Індійського Океану (Абіссинію, Кенію, Конго) в сторону Святої Землі на остаточне знищення гнилого терня чи раку — як сказав тепер король Савд Арабії в Америці в арабському тілі. Проросійська Туреччина, це відкриття експансії ССРСР в сторону Атлантику через Лібію, Альжир, Туніс до Касаблянка в Марокко, отже, під самі пороги Гібральтару, завершуючи тим самим повне оточення **Західньої Європи з півночі** (від Мурманська) **та півдня від Середземного моря**. Самособою, що в такій ситуації решта вільної Європи буде гейби у совітському мішку та її оборонна лінія може бути тоді хіба на британських островах на Атлантику. Ліквідація національної Туреччини була б прибиттям може й останньої дошки до домовини **Іраку** чи **Ірану**, як членів антисовітського багдадського пакту.

За розсадженням Туреччини неминує прийде розсаджування Ірану, в якому живе 4,150,000 азербайджанців, 1,810,000 курдів, 650,000 лорів, 820,000 арабів, 210,00 туркменів, 150,000 вірменів. Ці народи не знаючи суті російської експансії нині можуть бути сприятливою п'ятою колоною ССРСР, ждучи на створення власного незалежного життя або усоборнення із своїми батьківщинами Азербейджаном, Вірменією, Туркменією. Ірак до нині не розв'язав своєї меншеневої справи та провадить далі централістичну політику, як це ми мали в поверсальській Польщі. Та треба не забувати, що „визволення націоналів” в Персії Росією, було б рівнозначне із відрізанням усіх найкращих нафтових та стратегічних просторів Ірану з під тегеранської контролю, тобто властива Персія булаб обмежена до центру країни, найбідніших півпустинних її теренів, в якій перси не зможуть ніяк вижити. Це положення властивого Ірану змусилоб останнього або здатися на ласку постійної допомоги Москви, або сумежного Пакістану чи евентуально Заходу. Та на тому не кінець, бо через заведення нових порядків чи нового політичного стану на іранській території прийшлаб автоматично — черга й на сусідній Ірак, як третього члена багдадського пакту. Подібно до Ірану, де до нині є королівські володарі, від Іраку був би відібраний північний простір, де живе коло 1,000,000 душ курдів, землі яких найцінніші під господарським оглядом. Нафтоні терени Іраку біля міст **Мосуля та Кіркура**, із яких то просторів нині проходить нафтопровід у порти

над Середземним морем в Гайфі, Тораболусі та Баніясі і Саїді, де англо-французькі кораблі-цистерни побирають ропу для своїх материків над Атлантиком.

Москва буде погоджуватися на об'єднанні в курдській державі усіх нафтових піль Ірану та Іраку. „Великий Курдистан” із продукцією біля 30,000,000 тон нафти бувби в ролі — наглядача над рештою непевних країн, які його ще недавно поневолювали. Прекрасне геополітичне положення курдських земель на орієнті в його центрі на грані, де нині сходяться кордони Туреччини, Ірану та арабського світу (Іраку та Сирії) прекрасно надаються на контрольний осередок між другими народами. А Москві із цього перетворення політичного стану на близькому сході, який є фактично частиною середземномор'я, лише користь, бо іракська ропа та нафтопроводи в Сирії чи Іскандоруні постачали б советську середземноморську флоту, як вартівий чинник російських володінь на Середземному морі та усю торговельну флоту й летунство в лучбі із усіма державами Леванту й північної середземноморської Африки. З цими країнами ССРСР лучилиб тоді тісні торговельні зв'язки та пасажирська комунікація для постійного перевезення політичних, технічних та військових й господарських дорадників до новоповсталих держав — сателітів у цій частині світу.

Ясно, що новостворені совітами держави орієнту будуть з першого дня сплачувати свій довг за визволення, продаватимуть найкращі свої товари по найнижчих цінах, згідно із „торговельними трактатами” між Москвою та даними новими республіками. Тут треба розуміти імпорт з орієнту перської нафти, бавовни, рижу, шовку, овочів, вовни, гуми, шкір, які сталиб зватися азербейдженськими, курдистанськими і т. д. Усі багаті міста та економічні центри на „визволеному Орієнті” малиб бази для військового та пасажирського летунського руху ССРСР, як зараз має їх на Орієнті Британія, ЗДА, Голяндія чи Франція. Тоді б ССРСР став наймогутнішою імперією на земському гльобі. В руках Росії олинилися б найбагатші нафтові джерела світу. Захід — Англія, Франція, втратили б основу свого економічного існування, промисловости та транспорту. Близький Схід дає зараз приблизно 300,000,000 бочок ропи для ЗДА, 80-100,000,000 бочок ропи Англії, 16,000,000 бочок ропи Франції, 16,000,000 бочок ропи Голандії, разом Захід побираєє біля 420,000,000 бочок ропи, яка по втраті Орієнту стала б до розпорядности російській імперії.

Ідучи похідним шляхом на арабський світ, ССРСР само собою мусівби зачепити кордони живдівської держави Ізраеля, чи то шляхом війни чи внутрішньої революції. Опанування Ізраеля —

це опанування святих місць християнства, в яких напевно після „визволення” Єрусалим чи Вєфлеєм ставби святим місцем — столицею православного світу. Отже, як бачимо ситуація довкруги Туреччини, Іраку чи Ірану не надто весела. Годі сподіватися, аби двадцять мільйонів турків були на стільки сильні, щоб змогли, навіть при допомозі із зовні, оборонитися проти спільного наступу зі сторони просовітського бльоку країи. Ясно, що в разі такої тотальної чи частинної атаки, прийде до вибуху світової війни. Саме собою, що до завершення цього великого пляну ССРСР. — стати могутньою морською чи океанською потугою-імперією (зараз ССРСР є найбільшою континентальною потугою світа), є багато перешкод, але Росія іде рішуче певними кроками, використовуючи усі можливі ситуації для свого просування на Схід. Чого не превеликий жаль не має, зглядно не хоче мати Захід, ідучи даліше старими шляхами своєї колоніяльної чи імперської політики початку цього століття, або навіть кінця минулого віку.

Посідання стратегічних точок на Леванті не гарантує стриму московської інвазії, бо Москва в своєму наступі уміло використовує національно-визвольні прагнення протиколоніяльні, а кольоніяльна політика т. зв. Заходу, обороняючись від наступу Росії, воює з визвольними рухами.

Західня доктрина оборони Арабських країн (в політиці, а не по ідеології) не гарантує перемоги на дальшу майбутність, бо на терор є терор, на стріли є стріли. Перебудовувати по новому світ, то треба мати на думці не лише бізнесові справи — нафти, торгівлі, а національні інтереси країн, які є на шляху до пвного визволення. Інакше побіда мілітарна на східному середземномор'ї, це побіда часова, подібна до гітлерівської на сході Європи між 1941-44 роками, коли СС-и були над Волгою, а в запіллі на Україні, не могли дати собі ради з національним вульканом, воюючи з УПА. На орієнті зараз може вдержатися своїми впливами тільки той, що підтримуватиме тутешні народи, їхній змаг, **а не діятиме проти волі мас**, які кров'ю домагаються признання їм права на державне життя.

Захід (європейський), задивлений у свої нафтові концесії чи оборони суезького каналу для збереження своїх капіталів в ще існуючих рештках колоній, не хоче погодитися з думкою, що колоніялізм вмираєє. він себе пережив в добі зриву до самостійності народів. І дивно стає, що західний європейський світ, який породив в своїй історії політики найбільші дипломатичні академії як в Оксфорді, Парижі, Гарварді і т. д. не може зрозуміти нових істин, головно національно-політичного характеру. За-

СІМ РОКІВ НАПОЛЕГЛИВОЇ ПРАЦІ

(З діяльності 10. Відділу ООЧСУ в Дітроїті)

Це минає сім років від основуючих загальних зборів нашого відділу ООЧСУ. За той час пророблено велику роботу на всіх ділянках суспільно-політичного життя нашої громади, діючи не тільки в рямцях нашого відділу, але й несучи головний тягар праці й відповідальності в інших суспільно-політичних організаціях нашого міста від низових організацій починаючи, а скінчивши на громадських центрах, якими є відділи УККА. Наші члени були всюди там, де треба було ініціативи та її реалізації, де треба було наполегливої праці, дуже часто неефективної, але тим не менше потрібної для рушення з місця якоїсь важливої громадської справи чи акції. Наші люди були всюди тією рушійною силою, що гарантувала дію, а разом з тим також успіх.

Справа молоді (школи українознавства), допомога залишенцям (збірки грошми й одіжжю та акція „Діти дітям”), політичні акції (протиголодова маніфестація в 1953 р.), національно-історичні святкування (700-ліття Львова), а накінець ціла низка доповідей, святкувань, дускусій, мистецьких імпрез та акцій для підтримки визвольної боротьби нашої Батьківщини — це все з почину чи за активною підтримкою наших членів і симпатиків.

хід, який замість шукати шляхів до розв'язки національно-господарських проблем орієнту, аби не дати реалізувати цих питань **Москві**, тримається корчево своїх старих засад володіння. Захід не може погодитися із наростаючою цілком новою методою провадження війни та визволення, а саме — не армії і техніка є рішальним моментом у вигранні воен, а перемога ідей, дух націй.

Зараз ситуація є така, що „епоху другої весни народів”, яку переходить увесь азійсько-африканський світ, уміло використовує ССР конкретними вчинками, які приносять користь в першу чергу російській імперії. І доки західні потуги не змінять свого погляду на „весною” оживлені народи, не рішаються на основну ревізію своєї дотеперішньої колоніальної політики, доки ідея імперського самолюбства не буде замінена християнською ідеєю: „перед Богом усі люди незалежно від раси та мови рівні” — до тих кордонів, шляхів, капіталів й торгівлі будуть усе меншати, до моменту, в якому остаточно буде загрожувати внутрішня політично-економічна криза і материкам.

Може на тому терпіла робота в самому відділі ООЧСУ, може дуже часто не на час були виконані певні технічні й організаційні завдання, але, завдяки праці, жертвенності й посвяті наших друзів, росла наша громада, набирало змісту наше громадське життя, воно набирало живої крові, живіше пульсувало.

В січні 1950. р. заснувався ініціативний комітет для зорганізування відділу ООЧСУ в Дітроїті, до якого ввійшли друзі Василь Нагайський (сьогодні вже покійний), мгр. Михайло Дужий, ред. Зенон Тарнавський, Іван Ващук та інші. Цей комітет скоро справився з підготовною роботою, бо вже на неділю 2. лютого того ж року скликано оснвуючі загальні збори, які й відбулися при участі 57-ох учасників, що зараз таки вписалися в члени новозаснованого відділу ООЧСУ, якому надано порядкове число 10.

Першим головою вибрано ред. Зенона Тарнавського, а до управи вибрано між іншими мгр. М. Дужого, д-ра М. Дольницького, сл. п. Василя Нагайського, А. Кобилянського.

Перший рік був часом приєднування нових членів для нової організації, пізнання ґрунту й обставин, серед яких треба було працювати. Перша управа виявила дуже багато ініціативи й активності: приєднано 103 члени, відбуло 17 засідань управи, скликано 11 ширших сходів членства, з чого 8 присвячено внутрішньо-організаційним справам, а троє сходів були відзначенням національно-історичних роковин. У цьому році влаштовано 3 імпрези, та влаштовано 4 доповіді на актуальні політичні теми. Коли до цього додати зорганізування чоловічого хору та проведення низки збірок на різні потреби, то баянс праці відділу в першому діловому році був наравду імпазантний.

В другому році існування відділ уже певніше розвивав свою роботу, спираючись на поважніше число членів (181) та на зростаючі круги симпатиків. Хай говорять цифри: 13 засідань управи, 8 ширших сходів членства, 2 самостійні імпрези для відзначення національно-історичних роковин, у тому маніфестаційна академія для вшанування славної смерті ген. Тараса Чупринки, одне протестаційне віче на знак протесту проти торгу українськими землями.

Треті загальні збори (30. грудня 1951. р.) вибрали нову управу відділу, очолену мгр-ом М. Дужим. До нової управи увійшли майже ті самі люди, помінявшись референтурами. Нова управа з великим запалом взялася до праці,

поставивши собі завдання закріпити дотеперішні досягнення відділу та поширити роботу організації назовні серед своїх і серед неукраїнців.

Великого значення подією треба вважати вмурування пропам'ятної таблиці з нагоди роковин відродження Української Держави в 1918-1922 роках та вивішення українського національного прапора в інтернаціональному студентському осередку в мішігенському університеті в Ан Арбор. Ця подія викликала велике зацікавлення українською справою серед студентства і професорів згаданого університету.

Четверті загальні збори відділу (18-го січня 1953. р.) потвердили мгр-а М. Дужого на пості голови відділу, залишивши в управі майже всіх референтів з попередньої каденції.

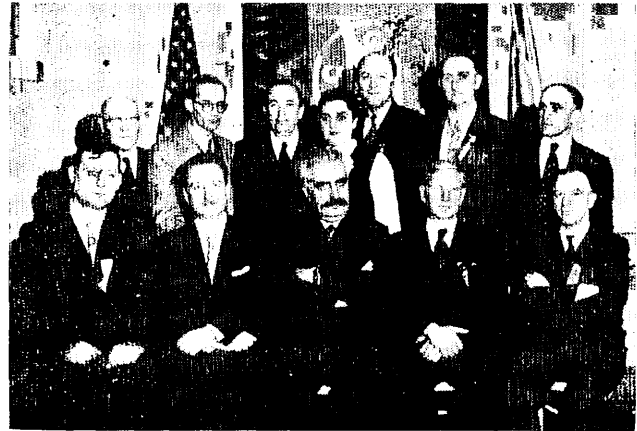
Звітуючи за роботу в 1953 р., тодішній організаційний референт, Лев Футала, так характеризував роботу відділу: „Треба ствердити, що наша організація не лише здобула право громадянства на терені Дітройту, але й закріпила за собою це право. Організація не лише займала одно з перших місц. у політичному і суспільно-громадському житті, але була ініціатором цілої низки політичних і громадських акцій”.

Поза внутрішньою роботою (12 ширших сходів членства, дві доповіді д-ра Мірчука і ред. В. Качмара, кілька розвагових імпрез) відділ заініціював і ніс на плечах свого членства тягар підготовки і проведення двох грандіозних загальногромадських імпрез: протикомуністичної маніфестації в 20-ті роковини голоду на Україні (4. травня 1953.р. і 700-ліття українського Львова та 35-ліття Листопадового Зриву (1. листопада того ж року). Члени управи дали почин до великої збірки на допомогу залишенцям і до збіркової акції „Діти дітям” (ред. Зенон Тарнавський).

Членство в тому році зросло до 201 членів.

П'яті загальні збори в дні 26. грудня 1955.р. вибрали на голову управи відділу Василя Щербія. До складу управи ввійшли поза декількома новими членами (мгр. С. Кравчишин, В. Каськів Осип Байко) знову ж члени попередньої управи.

На весні цього року влаштовано вдалий літературний суд над повістю Ів. Багряного п. н. „Огнене Коло”. Цей суд був не лише звичайною імпрезою з літературною тематикою. При обговоренні твору дискусанти за і проти недвозначно виражали своє політичне віру, коли йде про українську визвольну справу. „Суд” перемінився у висококультурний дискусійний вечір над провокаційно киненим Ів. Багряним запитанням: „Де ворог?”. Хіба ж ми не знаємо, де і хто ворог? Чи не знали цього герої повісти Петро і Роман, чи ж не знали цього люди з левиками на рукавах і знаками УВВ?

Головна Управа ООЧСУ, 1954 р.

Новий діловий рік розпочався 2. січня 1955. р. загальними зборами, на яких вибрано керівні органи відділу з Петром Рогатинським у проводі. До управи, поза декількома новими членами (М. Ковалик, М. Федішин, Ф. Тимочко), ввійшли люди, що нераз і не два були на різних постах у попередніх управах.

Цей діловий рік позначився намаганням управи тісніше співпрацювати з іншими організаціями Визвольного Фронту. З метою реалізації цього завдання управа дає почин до спільного свяченого (1. травня) з участю членства організації нашого фронту, а в літі до зустрічі українців Дітройту й Віндзору для відсвяткування 1000-ліття християнської України. Ця остання імпреза відбулася на одній з найкращих площ Віндзору з участю кільканадцяти соток українців з обох міст. У програмі імпрези брали участь, як доповідачі, проф. Іван Вовчук, поет Маланюк і ред. Богдан Стебельський. Чистий дохід із цієї вповні вдалої імпрези поділено по рівному на визвольний фонд, на літні табори сумівської молоді в Зах. Європі і на видання книжки Є. Маланюка п. н. „До проблем большевизму”.

В навечер'я самої імпрези на добре зорганізованому бенкеті з гарно і вдало підбраною програмою відзначено 35-ліття літературної праці Є. Маланюка

Постанням Ліги Українських Жінок розв'язано пекуче питання громадської активізації жіноцтва на терені нашого відділу ООЧСУ. Від років управи докладали всіх старань, щоб цю справу зреалізувати, але на заходах кінчалось.

Енергійна управа Ліги (п-ні Ольга Рогатинська - голова) з гуртом найбільш відданих справі членів перейняла патронат над акцією „Діти

промисльких справ — не могли пособляти ро-

боти нашій організації.

Та все таки цифри говорять, що управа не опускала рук: улаштовано три доповіді на по- літичні теми (проф. Іван Бовчук, д-р Петро Мірчук і д-р Антін Княжнинський), відбуло сім ширших сходів членства, 12 засідань управи, дві розвагові імпрези.

На кінець треба згадати про діяльність чо- ловничого хоругу ООЧСУ "Сурма" під дир. д-ра Богдана Кушніра і провідом інж. Сєверина зго- товського. Лей хор діє від 1950 р. Пережив він гари і критичні хвилини. Були успіхи й нев- дачі, були спроби його розвалити, але це все проишло і хор даше діє, даше співає на концертах, академіях і вечірках. Даше співає на пробах шонедіті, а секретар старанно зани- сєє витрачені години на проби і виступи. За сім років витратили хористи тисячі годин упертої праці для нашого відділу, для української про- маді Дітругу.

Перезгляньте реєстр виступів хору і перекона- єтесь, що він служив цій українській громаді. Служив і буде служити.

**

Отак у загальних рисах виглядала робота нашого відділу ООЧСУ продовж семи років. Короткий час, але яка кипуча діяльність, скіль- ки в цю роботу вкладаєно запалу, скільки витра- чєно енергії!

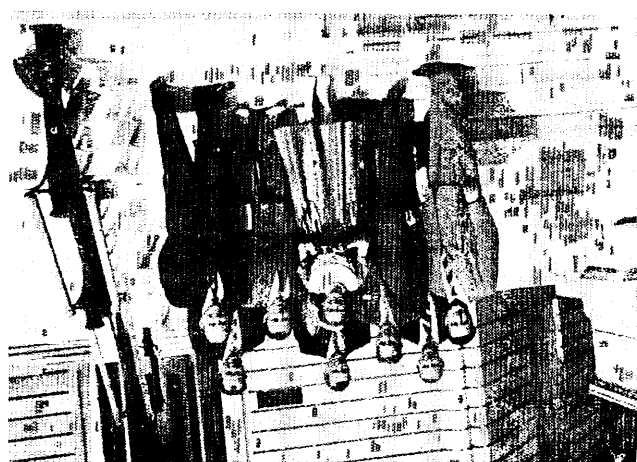
Та найбільше тишить мене те, що серед усіх членів нашого відділу так багато людей з різ- них частин нашєї Батьківщини, представників різних суспільних верств, різних професій, лю- дей різної освіти. Нєраз у дискусії над якоюсь справою забирали рівно слово інтелігент-про- фєсіонал, інтелектуаліст-науковець, робітник і сєланин. Говорили різним стилем, різними сло- вами, але думали і відчували одне, що всіх нас вєже в одну нероздільну єдність, думали про те саме — про добро української справи.

Сім років не проишли бездіяльно для всіх цих людей, що були учасниками основуючих загаль- них зборів. Ці роки позначилися не одною бриж- кою на чолі, приспанили порошєю волося, при- тасили волось у очіх. Але не притасили почут- тя обов'язку служити дорозі справі. Як тільки заїде потреба, як тільки опиниться управа в тяжкій ситуації, то рятують завжди "ветерани", ота вірна гвардія, що на неї зміло можна покля- рити діло, запалуючи слабодухів.

І в гордині, що наїдежу до цієї громади, що в цєю громадою йду одним кроком, дружим кроком зустрічати завтрішній ясний день.

Петро Роратинський

Перед Палатою Рєпрезєнтантів у Вашингтоні після конференції визволення народу, 1956 р.

дітв", включаючи до неї розвінних по великому Дітругі українських дітей, дуже часто відір- ваних від українського середовища, перевела грошову збірку на допомогу замишєнцям, улаш- тувала декілька імпрез власними силами і си- ламі книгоу "Діти дітам", весь дохід прина- чуючи на допомогу українцям, що були приму- шєні залишитися в Європі серед злинів без надії і перспектив на завтрішній день.

Позитивна діяльність діти вивоні виправдала її існування: продовж року перєсєано на допо- мору замишєнцєв у Зах. Європі круто 1,000 долєрів. Серед промисльства ця діяльність не- великого гурту українських жінок, об'єднаних ідеєю помагати іншим, здобула наїєкне при- заннє.

Свомі загальні збори (22. січня 1956) не тіль- ки прийняли до відома звітування про пробо- дену роботу уступаючої управи, але майже в повному складі залишили її на новий діяльний рік з Петром Роратинським у провіді і цим фа- зом до українців виявили самі "очувєсєкі вєте- рани", що в різний час займали різні пости в управі нашого відділу. З нових членів треба відмітити Зєнона Брєзєна, фінансового рефе- рєнта, що залізною рукою вхопив фінансові справи відділу, майже повністю зліквідував за- бортованість за передплату Вісника, приєднанє нових передплатників, віднайшов вєрних не- платників члєнських вєкладок, припиняєував ми- нувоті і вбороричної кояди, а що найважнїше, постійно старався точно розраховуватися перед Товариною Управою.

Діявлюєсь на останній рік діяльності нашого відділу, сьомий рік, доводиться ствердити, що він був одним з найтяжчих у роботі відділу. Загальне збаїдуєжіння людей і члєнів, вєча від

Маніфестація протесту в 30 річницю облоги України голодом в Клівленді. Представники балтійських народів складають вінки на символічну могилу.

ДЕСЯТЬ РОКІВ НА СЛУЖБІ УКРАЇНСЬКІЙ ВИЗВОЛЬНІЙ ІДЕЇ

30-го грудня 1956 року 1-ший Відділ ООЧСУ в Ньюарку, Н. Дж. відбув 10-ті річні Загальні Збори, получені з відзначенням 10-ліття Відділу.

На основуючих зборах 23-го березня 1946 р. в доповіді інж. Е. Ляховича була ясно поставлена ціль, якій має служити ООЧСУ: „Всебічна підтримка боротьби українського народу на рідних землях за Українську Соборну Незалежну Державу”.

Сьогодні після повних десяти років праці Відділу на терені м. Ньюарку, можемо ствердити, що ціль поставлена в основу роботи Організації була послідовно переводжена в життя. Переглядаючи архів Відділу, помічаємо в перших роках роботи брак плянування, помічаємо доривочність в роботі. За малими винятками, вся робота була направлена на придбання фондів на допомогу визвольній боротьбі, на допомогу тавросянам в Європі. Починаючи з 1948 року, з прибуттям до ЗДА нових членів, випробуваних в суспільно-політичній роботі, всеціло відданих Ідеї, якій сулжить Організація, робота стає систематичною і поглиблюється всебічно. З кожним роком збільшуються кадри, кристалізуються напрямні і вже 1950 року ми ясно бачимо в роботі Відділу послідовне, вперте переведення в життя Ідеї, яка є основою існування.

Переглядаючи політичну і суспільно-громадську діяльність Відділу за десять років, треба підкреслити, що з кожним роком ця важлива діянка набирала розмаху, все глибше і ширше охоплювала життя громади.

Вже в першому році існування, за ініціативою інж. Е. Ляховича в листопаді 1946 року відбулося політичне віче на тему: „Боротьба українського народу на рідних землях за Державність і всебічна підтримка цієї боротьби”. Прелегентами на вічу були: інж. Ляхович, д-р Цегельський, Т. Криницький, але мала кількість учасників на вічу, як видно з документів архіву, знеохотила тодішніх керівників Відділу до дальшої роботи в цій ділянці. З 1948 року систематично влаштовуються імпрези для відзначення основних історичних роковин, політичні віча, маніфестації, реферати, доповіді, розривково-відпочинкові імпрези. Відділ разом з Осередком СУМА організував УНУ, де викладають загально відомі наші науковці, професори, мистці, політики, а лекції відвідують десятки слухачів. За ініціативою Відділу кожного року в Свято Державности повіває український прапор над будинком Уряду м. Ньюарку.

В нашій роботі ми мусимо бути пов'язані з іншими діючими Організаціями на терені міста. Сьогодні ці наші зв'язки, завдяки систематичності веденій роками роботи для добра громади, дали багато позитивних наслідків. Навіть неприхильно наставлені до ООЧСУ Організації признають нашу корисну роботу для добра громади. В першу чергу Відділ міцно пов'язаний з Організаціями Визвольного фронту: СУМА, б. вояками УПА, ПАБНА. Протягом років ООЧСУ старається дати всебічну допомогу Осередкові СУМА, щоби СУМА був передовою молодечею організацією, радіє успіхами і боліє труднощами Осередку і навпаки. Завдяки цій тісній співпраці, Організаціям ВФ вдалось перевести в життя багато завдань.

Членство Відділу в перших роках було дуже пливке. З 1947-48 років починає членство закріплюватись, творити хребет, якій протягом цього часу до сьогодні жертвенно, віддано працює в Організації. З приємністю треба ствердити, що виростають нові кадри відданих, молодих громадсько-суспільних робітників на службі Ідеї, якій сулжить ООЧСУ.

Вся та велика робота, переведена протягом десяти років Відділом була можливою, завдяки співпраці провуду і рядового членства. Кожний член в міру своїх спроможностей докладав зусиль до виконання положених завдань.

Фінансові операції Відділу за десять років виносили: в приходах \$41,000, у видатках \$40,500 (з невеликими відхиленнями). На Визвольний Фонд, на допомогу б. воякам УПА, на ліки УПА відправлено \$6,7000. На видавничу діяльність Фронту \$4,5000.

На протестаційній Маніфестації в 30 річницю московської облоги України голодом, Ньюарк 1953 р.

10-ті річні Загальні Збори Відділу відбулися 30-го грудня 1956 р. в залі Української Централі в Ньюарку. Зборами проводила президія: ред. В. Качмар, мгр. Р. Кухта, Н. Босняк. Почесні члени президії: Голова Г. У. ООЧСУ проф. І. Вовчук і перший голова Відділу Ю. Баранюк.

Збори відкрив голова Відділу сотник Ю. Кононів, а найстарший член віком і членством в ООЧСУ — д-р П. Гайдучок провів молитву. На зборах проф. І. Вовчук виголосив цінну доповідь на тему: „Що боронимо і будемо боронити”.

На зборах були присутні представники Відділів ООЧСУ з усіх місцевостей Нью Йоркської метрополітальної Округи, які привітали Збори від своїх Відділів. До нової Управи Відділу вибрано: сот. В. Кононів-голова, І. Галій і Б. Процюк-заступники голови, Т. Бундзяк-секретар, М. Корміло - фін. референт, Б. Слободян - орг. референт, А. Андріюк-референт кольпортажі, Л. Мигаль-господар, Б. Вертипорох, М. Терлецький-члени Управи. Д-р Б. Гайдучок, голова контр. комісії, мгр. В. Пришляк, голова тов. суду.

По закінченні Зборів на великій залі Централі відбулася товариська вечірка для запрошених гостей і членства. В мистецькій частині приймали участь: пані І. Кононева, З. Лавришко, В. Калин, п. Я. Рудакевич, п. В. Гентиш. Вечір

пройшов в дружній товариській атмосфері.

З новими силами, з вірою в правоту шляху, яким іде ООЧСУ, з повною вірою в перемогу Ідеї, якій служить — 1-ший Відділ вступив в одинадцятий рік роботи.

Ю. К.

З ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО УНІВЕРСИТЕТУ В НЬЮАРКУ, Н. ДЖ.

В місяці листопаді 1955 р. на спільному засіданні Управ ООЧСУ, 1-го Відділу в Ньюарку і СУМА, осередку ім. полк. е. Коновальця в Ньюарку схвалено організувати УНУ в Ньюарку, щоб дати можливість закріпити та поглибити рівень політично - суспільних знань, в першу чергу членству вищезгаданих організацій. Першу Управу УНУ в Ньюарку вибрано з шістьох членів, по трьох від СУМА і ООЧСУ, очолену п. мгр. Володимиром Пришляком.

Виклади у зимово - весняному семестрі розпочато дня 28-го січня 1956 р. В цьому семестрі відбуто лекцій:

1) Інавгураційну лекцію дня 28-го січня 56 р. виголосив інж. Євген Маланюк на тему: „До проблеми большевизму”.

2) 11-го лютого 56 р. — проф. Микола Чуба-

тий — „X Міжнародна Конференція Істориків в Римі.

3) 25-го лютого 56 р. — Генерального Штабу ген.-пор. Павло Шандрук — „Проблеми до української мілітарної доктрини”.

4) 10-го березня 56 р. — проф Іван Курах — „Італійська армія на Україні в часі II Світової Війни”.

5) 24-го березня 56 р. — проф. Микола Чирівський — „Економічні мотиви в московському імперіялізмі”.

6) 7-го квітня 56 р. — проф. Іван Вовчук — „До питання кризи в советській імперії”.

7) 21-го квітня 56 р. — проф. Демян Горняткевич — „Малярська творчість Тараса Шевченка в світлі найновіших матеріалів”.

Дня 21-гі квітня закінчено зимово-весняний семестрі. Висловлено в пресі подяку всім викладачам за цінні лекції, які відчитано для тих чисельних десятків постійних слухачів УНУ в Ньюарку. Лекції УНУ в Ньюарку постійно відвідували не лише члени ООЧСУ і СУМА, але також багато не членів мешканців Ньюарку і близької околиці. Присутність на кожній лекції була між 50-80 слухачів.

Дня 24-го жовтня 1956 р. Управа УНУ в Ньюарку зійшлися на засідання, щоб розпочати виклади в 1956-57 році. На цьому засіданні схвалено одностайно запросити професора Сетон Гол Університету д-ра Миколу Чирівського на голову Управи УНУ в Ньюарку на місце п. мгр. Володимира Пришляка, який через своє здоров'я мусів відійти з цього становища.

1956-57 семестр УНУ в Ньюарку розпочато 24-го листопаду викладом:

1) проф. Іван Вовчук — „Сьогоднішня політична ситуація і українське завтра”.

2) 1-го грудня 56 р. — Генерального Штабу ген.-пор. Павло Шандрук — „Чи війна є фактором розвою економічного розвитку України?”

3) 15-го грудня 56 р. — проф. Микола Чирівський — „Питоменності економічного розвитку України”.

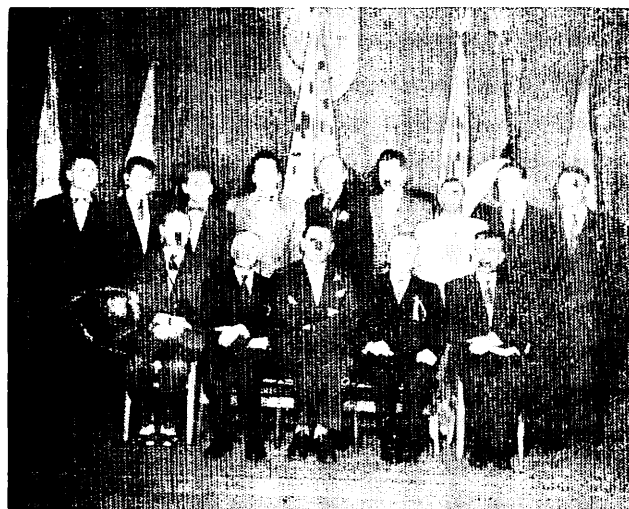
4) 29-го грудня — д-р Володимир Гук — „Історичний огляд, гіпотези і діагнози злочинних новотворів (пістряків),..

5) 26-го січня 57 р. — д-р Антін Княжинський — „Українська нація і сучасне її покоління”.

6) 9-го лютого 57 р. — проф. д-р Кость Кисілевський — „Український сучасний нарис” (новеля).

7) 16-го лютого 57 р. — ред. Богдан Кравців — „Сучасна українська поезія під советами”, ілюстрована виставкою творів розстріляних українських поетів московським окупантом.

В 1957 весняному семестрі заплановано відбути ще шість лекцій з наступними виклада-

Після лекції інж. Е. Маланюка в УНУ — Ньюарк, 1956 р.

чами: проф. евгеном Маланюком, проф. Володимиром Січинським, проф. Демяном Горняткевичом, ген. Павлом Шандруком, і д-ром Антоном Княжинським.

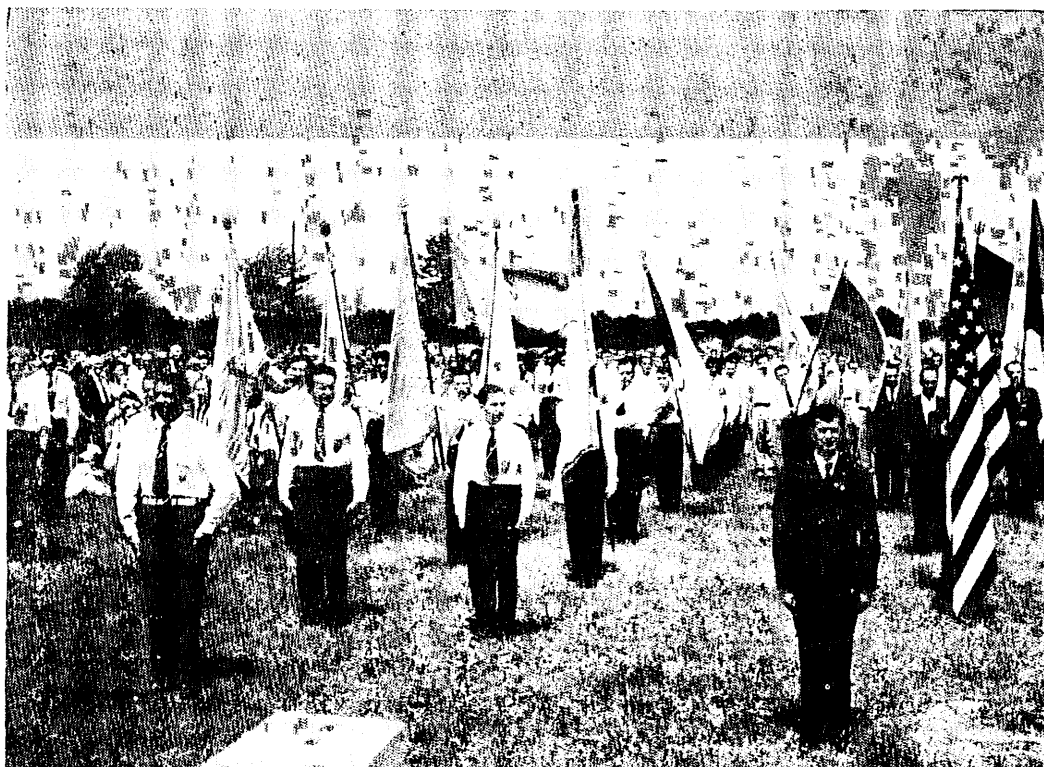
Управам УНУ в Ньюарку в роках 1956-57 належить признання за їх роботу в організації цієї так важливої ділянки громадсько-суспільного життя, поглиблення знання.

Високоповажаним професорам прелегентам за їх цінну працю, передачу багатого їх знання слухачам — глибока подяка.

Управа ООЧСУ і СУМА в Ньюарку, Н. Дж.

Посвячення прапорів 1-го Відділу ООЧСУ в Ньюарку, 1955 р.

На Маніфестації в 25-річчя боротьби ОУН, Баунд-Брук — 1954 р.

Д-р О. Соколевич

ДЕСЯТИЛІТТЯ ДРУГОГО ВІДДІЛУ

Другий Відділ ООЧСУ в Нью Йорку створено 5 травня 1946 року, і за першого свого голови Осипа Труша проломлював він перші льоди, переводив організаційну розбудову, розпочинаючи рівночасно активну збірку на медикаменти для УПА.

За другого голови Годівського й Кубарича посилено збіркову акцію на УПА, а за третього голови, Миколи Ривака, Відділ знайшов своє організаційне завершення, відбувши за рік 35 засідань і сходин з рефератами, приєднавши десятки членів і зібравши значну суму на Визвольний Фонд.

За головування четвертого голови, дир. Миколи Комарницького, в 1950 р. Відділ приступив до систематизування й плянування своєї політичної праці. Крім моральної й матеріальної допомоги Воюючій Україні, приступлено до плянної виховної праці серед членства та організацій, що діяли в нашій метрополії. Вирішено перевести з членством вишкіл у сенсі заклику Воюючої України бути амбасадорами української самостійницько-державницької ідеї в віль-

ному світі. Зорганізовано відповідну бібліотеку, винаймлено домівку з відповідним інвентарем, придбано п'яніно та створено різні гуртки, з яких суспільно-політичний під керівництвом Івана Ковбаси мав поважний успіх. Культурно-освітні референти, зокрема за mgr. Івана Базарка дбали про відзначування національних свят і пам'ятних та історичних дат — Петлюри, Чупринки, Коновальця, Біласа, Данилишина, генерала УПА Грицяя-Перебийноса, члена Крайової ОУН Маївського, полк. Полтави, полк. Гайсина, полк. Сидора й нших.

Жіноцтво ООЧСУ за першої референтки Наталії Яворської дбало про вшанування річниць Жінок-героїнь, як О. Басараб, Л. Українки, О. Теліги, Н. Кобринської, О. Кобилянської й ін. Жіноцтво брало активну участь у відзначенні 60-ліття зорганізованого українського жіноцтва та в міжнародніх виставках. Крім доповідей, рефератів, відбувались літературно-мистецькі вечори: В. Барки, І. Керницького, М. Понеділка, В. Лесича, Б. Кравцева, д-ра Гриневича, інж. Е. Маланюка, артистів Малюци, Мороза, Гніздовського й ін. Також відбувались чайні вечори, просфори, спільне свчене, спільно ізСУМА влаштовувано новорічні забави, балі й танці, що давали Відділові основний прибуток. Zobov'я-

зувалось членів до участі в тих імпрезах та в пренумераті органу ООЧСУ „Вісник”, як також в закупі видань Головної Управи ООЧСУ та Українського Народнього Університету.

До діяльності Відділу на терені американської України належала його участь в праці філії УКК - Комітету Об'єднаних Американсько-Українських Організацій Нью Йорку, який згуртував понад 70 організацій різного характеру,

Однак, не всі організації твердо стояли на засадах української самостійницької політики. Зокрема, організації соціалістичного забарвлення із середовища УНРади пов'язувались із московськими білогвардійськими колами, що ширли відому концепцію непередрішенства, противну самостійницькій українській концепції опертя на власні сили. ООЧСУ завжди поборювала цю концепцію непередрішенства, коли вона була ширена чи то на УКК, чи то в її Філіях, чи то на вічах середовища УНРади. Відділ поборював непередрішенські організації, указуючи на шкідливу співпрацю з ними деяких опортуністичних українських кіл. Особливо вказував Відділ некорисну для української справи роботу деяких агентів т. зв. приватних американських кіл, що, нехтуючи самостійницьку українську концепцію, підпирали непередрішенство, як то мало місце в Радіо „Вільна Європа” Інституті для вивчення ССРСР і Радіо „Визволення”.

Політика Відділу була опертя на співпраці з українською громадою, згідно засадою: не бути проти нікого, але твердо обстоювати право на своє слово, коли б вимагала того ситуація й українська самостійницька ідея. Відділ співпрацював з усіма українськими організаціями, які бажають самостійности й соборности Україні і спільно з ГУ ООЧСУ то ОДВУ успішно відзначив 25-ліття ОУН в Українському Селі Бамбруку 1954 р. Рікично Відділ організував поїздки на зустріч українців Канади і ЗДА та брав

На Просфорі 2-го Відділу ООЧСУ — 1951 р.

Після академії на відзначення Червневих дат 2-м Відділом ООЧСУ в Нью Йорку, 1954 р.

участь в ювілеях і святкуваннях майже у всіх українських організаціях нашої метрополії. Крім Філії УККА, Відділ співпрацює з самим УККА, ведучи збірку на Народний Фонд із ЗУАДК-ом, де має свого представника, з комбатантами, молоддю, жіноцтвом, студентами та іншими організаціями. В найбільшій гармонії співпрацював Відділ з обома нашими Церквами, викупивши, зокрема, на будову школи з нагоди 10-ліття й освячення прапорів меморіал у висоті 400 дол.

За чотирьократного головування дир. М. Комарницького відділ провів значну роботу в американському світі та Об'єднаних Націях. В 1953 р. Відділ провів протестаційну акцію в справі примусової репатріації українського моряка Острокова з Австралії, апелюючи в Конгресі ЗДА та у п-ні Рузвелт, що в той час очолювала комісію Гуманних Прав при Об'єднаних Націях, з якої то нагоди дістав ряд вияснювальних листів і відповідей. Відділ включився в відому акцію комісії Керстена, де п. Дерев'янку подала оригальні свідчення про советське народовбивство в Західній Україні, а інші члени Відділу представили біля 50 знімок убитих большевиками в 1941 р. Відділ уважно слідкував за вістями про Україну в американській пресі і часто вислав спростування відносно неправдивого наświetлювання української збройної боротьби за волю й державність. З того приводу зайшов Відділ в гостру полеміку з журналом „Нью Лідер” і передав ту справу до Комісії Конгресу в справах антиамериканських дій.

Спільно з американськими приятелями АБН Відділ організував виступи назовні — пікетував з різних нагод советську делегацію в Об'єднаних Націях, советську амбасаду і щорічно брав участь в параді льюальности на 5-ій Евеню з протикомуністичними кличами.

За головування п. В. Повзанюка Відділ відзна-

чив 1000-ліття Християнства на Україні випуском карток і значків роботи мистця Холодного та висякю до Конгресу ЗДА і духовенства ряду меморіалів в англійській мові про переслідування Церкви в Україні

В 10-ліття ООЧСУ в Нью Йорку випустив відзнаку роботи мистця Доманика. Відділ все пам'ятав про потреби Визвольного Фонду, запоручки самостійницької політики України, й рікрічно переводив кояду й писавку на ті цілі. Відділ кольтпортував „Вісник“ і всі видання Голвної Управи ООЧСУ, дохід з чого призначив на закупт англломовних видань, дарованих для публічних бібліотек метрополії. Як справно працювала референтура кольтпортажі 1956 р. за Дм. Зайзняка, свідчать декілька цифр: За рік 1956-й продано 50 чисел „Шляху Перемоги“ в колькості 2536 прим. за що одержано 628,62 дол.; до Редакції відіслано 513,16 дол., а у Відділі залишено решту, біля 118 дол. Книжок розпродано на суму 502,05 дол.

За десять років багато пережив Другий Відділ ООЧСУ. За цей час сильно виріс і буде даі рости та розвиватися шасливо, як це записано в першій протоколярній книзі його — для Бога й Батьківщини!

Др. Оп. Соколовичин

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ В НЬЮ ЙОРКУ.

Ідея Українського Народнього Університету зродилася в гурті Організації Визвольного Фронту в Нью Йорку ще десь около 1950 р. При культурно-освітній референтурі Другого Відділу ООЧСУ постає 1951 р. гурток дослідження суспільно-політичної проблематики, де читано лекції й доповіді задалегідь випрацьовані української державницько-самостійницької ідеї. Гу ООЧСУ носилася з думкою організувати Інститут дослідження советознавства, однак до того не дійшло, бо перемогла думка створити ширший форум, де можна б порушувати не лише советознавство, але всі проблеми пов'язані із визволенням України, а зокрема залучити нашу молодь до праці над ідеологічною тематикою. Тоді організовано УНУ.

Перша лекція проф. О. Орлобллина відбулася 5-го грудня 1953 р. в приміщенню студії Авраменка в Нью Йорку на тему „Хмельниччина і українська Державність“.

12. грудня 1953 р. інж. Е. Маланюк читав лекцію на тему: „Геокультура України“, а 19-го грудня на тему: „Київська держава середньвіччя“. Дня 26-го грудня 1956 р. проф. І. Вовчук дав

На лекції УНУ — Нью Йорк. Читає ред. Б. Крапців.

лекцію на тему: „Вихідні позиції української визвольної-політичної діяльності“. В січні 1951 р. на УНУ обговорено книгу Івана Багряного „Огняне коло“, де проф. Романенчук та ред. Вич. Давиденко дали критичну оцінку невдалого твору. Деякі із привяних висловили також свою думку, що твір є до певної міри для національно виховної справи навіть шкідливим й його слід осудити.

23-го січня 1954 р. проф. М. Чубатий доповідав про „Формування української та московської нації“, а 6-го лютого 1954 р. проф. Орлоблін на тему: „Перелаславська угода України з Москвою“. Літом ООЧСУ і ДВУ видали працю п. н. „Перелаславська угода України з Москвою“ українською і англійською мовами.

13-го лютого інж. Е. Маланюк читав лекцію на тему „Барокко в Україні“. Ця тема як й Геокультура України, Київська держава середньвіччя та „Ніч бездержавности — Шевченко й Гоголь“, виголошена 27-го березня 1954 р. Були випущені окремою публікацією УНУ 1954 р. під заголовком „Нариси з історії нашої культури“. Дня 20-го лютого проф. Ю. Бобровський доповідав на тему: „Українська національна ідея і марксизм“, а дня 6-го березня ред. Яр. Курдидик на тему: „За кулісами окупації України Німеччиною“. Проф. Горбачевський прочитав 13-го березня 1954 р. лекцію на тему: „Економічна політика України“, а 10-го квітня 1954 р. проф. Вол. Січинський читав про „Вплив української культуру на Московію“. Дня 1-го травня 1954 р. др. Яр. Денєга-Петришин говорив про антропологію України на тему: „Головний показник українців“. Дня 15-го травня 1954 р. відбулася лекція ред. Яр. Курдидика на тему: „Америка й советські маршрути в майбутній війні“.

За цей перший період 1953-54 відбуто в УНУ

16 лекцій, з яких більшість в домівці СУМА-ООЧСУ в Нью Йорку. В другому періоді праці відбулися такі лекції: 6-го листопада проф. Ів. Вовчук: „Співіснування ССРСР й імперська політика советизації України. 3-го листопада лекція проф. В. Січинського: „Українська культура доби гетьмана Івана Мазепи“. 27-го листопада і 5-го грудня інж. Е. Маланюк дві лекції на тему: „До проблеми большевизму“, що вийшла з рамени УНУ друком. Ред. Вяч. Давиденко дня 4го грудня говорив про „Черговий З'їзд українських письменників у Києві“. Вісімнадцятого грудня 1954 і 29 січня 1955 р. проф. Ол. Оглоблин прочитав дві лекції на тему „Гетьман Ів. Мазепа і Москва“.

29-го січня 1955 р. управа УНУ урочисто відзначила 35-ліття наукової праці проф. Ол. Оглоблина, 35-річчя творчої праці інж. Е. Маланюка та 35-річчя мистецької праці проф. Січинського. Ред. Б. Кравців прочитав доповідь про творчий шлях Е. Маланюка. На ювілею виступали з привітаннями та словом: проф. Вожаківський, проф. І. Вовчук від ГУ ООЧСУ, проф. М. Чубатий, д-р Катерина Кахно, дир. М. Комарницький, ред. Косаренко-Косаревич, проф. Москаленко, Вас. Омельченко, mgr. Лозинський, В. Повзанюк, д-р Вишиваний. Дня 19-го лютого проф. В. Гришко читав лекцію про „Південне чи північне походження Руси у світлі літописей“ а 12 березня др. П. Мірчук доповідав про „Колішцину“. Дня 26-го березня проф. Вол. Дорошенко говорив „Як Українці й Москалі стрічали творчість Тараса Шевченка, якою закінчено той період УНУ.“

З рамени УНУ відзначено 1000-річчя Християнської України 15-го жовтня 1955 р. коли то розпочато третій період УНУ із доповідями о. Дидри та інж. Е. Маланюка. В листопаді, дня 20 того ж року відбулась лекція проф. Величківського про „Сучасний стан сільського господарства на Україні“, а дня 17-го грудня 1955 р. лекція проф. І. Вовчука „ССРСР на зовні й в себе“. В 1956 р. відбулися такі лекції УНУ: Проф. М. Чировського 29-го січня на тему „Примітивізм Московської економіки змушує до експансії“, 18-го лютого проф. Курах про „Італійську армію на Україні“. До лекції було виставлено багато знімок, італійських часописів та журналів, які описували перебування Італійської армії на Україні. Дня 10-го березня проф. В. Лев доповідав про „Івана Франка й його науково-громадську працю“, а дня 17-го березня д-р В. Думбровський говорив про „Праісторію України“. Після літньої перерви новообраний голова УНУ др. Яр. Гриневиц розпочав виклади про Івана Франка, якого 100-річчя народин всі українці в світі урочисто обходили, лекцію на тему „Віруючий революціонер“, яку то тему

Пікетування советської амбасаді в Нью Йорку — протест проти московської розправи з Мадярською національною революцією, 1956 р.

продовжував 26-го квітня 1956 р. Також з тієї нагоди голова УНУ др. Гриневиц літом улаштував виставку творів Ів. Франка в публічній бібліотеці при 10-тій вул. й Томпкінс парк. На закінчення третього періоду лекцій УНУ суддя др. Ів. Новосівський дня 12-го травня дав лекцію на тему: „Українсько-румунський спір за Буковину в історичному аспекті“.

Четвертий період УНУ розпочато дня 29-го вересня лекцією проф. Січинського на тему „Чужинці про українські визвольні змагання“. Дня 13-го жовтня в залі Літ. Мист. Клубу в Нью Йорку письменник Улас Самчук доповідав на тему: „Чч можливі істотні зміни в ССРСР?“ УНУ відзначив 700-ліття Львова дня 8-го грудня 1956 р. доповідями й виступами др. Я. Гриневица, др. Думбровського, ред. І. Керницького та В. Повзанюка. Дня 26-го січня ред. Лев Лепкий читав лекцію на тему: „Українські народні звичаї зимою“.

УСПИХИ І НЕВДАЧІ 6-ГО ВІДДІЛУ ООЧСУ У ФІЛАДЕЛЬФІЇ

Коли поглянути з перспективи 7-ох років діяльності 6-го відділу ООЧСУ у Філадельфії, то можна ствердити, що були великі досяги в організаційному, як теж і в суспільно-політичному житті. То не значить, що в тому часі не було теж невдач, хоч часто і незалежних від одної чи другої управи відділу.

6-ий відділ повстав у Філадельфії подібно як і в інших місцевостях. З приїздом новішої політичної еміграції до ЗДА, зайшла потреба створити нову політичну організацію, яка відповідала б політичним і ідеологічним вимогам широких кругів спільноти революційно-визвольного фронту, кий визнавав політичну концепцію Воюючої України.

І. В. Титанич — ініціатор і перший голова 6 Відділу ООЧСУ у Філадельфії.

Завдяки кільком активним громадянам, як з старшої еміграції, так і з новішої, з ініціативи п. І. Білинського (тодішній голова Централі ООЧСУ) скликано Засновуючі Збори. Не повних 3 десятки присутніх одноголосно обрали на першого голову старого емігранта п. Василя Титанича. Василь Титанич належить до дуже активних і ідейних діячів, який головував підряд 3 роки.

В першій стадії свого існування відділ повів широку акцію з'єднання членів, яких число доходило до півтори сотні. Вже в 1950 році відділ бере активну участь в суспільно-політичній роботі на терені Філадельфії. Члени відділу активізуються в інших українських установах включно із Філ. УКК. Відділ все був ініціатором Святочних Академій як 30 червня Відновлення Української Державности", „Свято УПА", вшанування сл. п. ген. Т. Чупринки і ін. Займається кольпортажею корисних видань включно з органом ООЧСУ „Вісник". Членство широко поширювало видання в англійській мові, як АБН Кореспонденц і ін. серед американців. Майже кожноро року відділ скликав політичні віча, на яких звичайно заля була щертв

виповнена і річева дискусія давала ясний погляд відносно тогочасної політичної ситуації на внутрішньо-пол. відтику української еміграції для багатьох громадян. Відділ ООЧСУ перевів теж акцію в обороні насильно виселених українців з лемківщини, а резолюції були вислані до державних чинників зах. світу. Можна тут теж згадати про імпрези розривкового характеру, які приносили добрий дохід. Два роки працює Український Народний Університет. Багато праці вкладає Управа відділу для нього, а висліди не такі, як мали б бути.

Хоч в загальному в ООЧСУ згуртовані широкі кола українців, то все таки ще дуже багато одиниць, а головно серед інтелігенції не включили себе в ряди ідейно і політично їм близької організації. Чимало симпатиків ООЧСУ стоїть поза рядами організації. Кожного року ООЧСУ переводить коляду на потреби Визвольного Фонду і при зустрічі відчувається кому залежить на організації і її успіхах, тому кожна коляда проходить з величезним успіхом. Це помітно на політичних вічах, чи взагалі на імпрезах, де провадяться пол. дискусії. Коли б тих симпатиків вдалося включити в ряди ООЧСУ, то багато можна більше зробити не тільки на суспільно-громадському відтинку, але теж і на зовнішньо-політичному.

Б. Казанівський

НАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ФІЛАДЕЛФІЇ

Народний Університет при 6-му Відділі ООЧСУ у Філадельфії основано в листопаді 1954 р. з ініціативи тодішнього голови Відділу, п. д-ра П. Мірчука, який склав програму викладів та організаційно-адміністративну схему. Управа Відділу на окремому засіданні обговорила проєкт і, ухваливши його, запросила д-ра Григора Лужницького, доцента Грацького Університету, обняти керівництво учбової частини.

Організуючи Народний Університет, Управа Відділу хотіла дати своїм членам, членам інших ідеологічно споріднених організацій та всім іншим зацікавленим мінімум з ділянки історії, народного господарства і культури. То ж у програмі викладів увійшли такі предмети:

- 1) Історія української нації — Др. П. Мірчук.
- 2) Наука про державу — Др. П. Мірчук
- 3) Історія політичних доктрин —
Др. В. Бачинський.
- 4) Наука про народне господарство —
Др. Б. Старух.
- 5) Історія всесвітньої культури —
Доц. Др. Гр. Лужницький.
- 6) Історія української культури — він же.
- 7) Історія української літератури —

Посвячення прапорів 6-го Відділу ООЧСУ
в Філадельфії, 1955 р.

Виклади відбувались один раз на тиждень продовж двох годин, при чому виклад поодиноких предметів тривав п'ягодини. Учбовий рік поділено на два семестри, а для кожного предмету призначено до 30 лекцій, в яких викладач повинен був висчерпати намічений матеріал. На повний курс УНУ передбачено два роки і продовж цього часу слухач повинен був дістати знання з ділянки намічених предметів, що і стверджувано окремою довідкою про виконання повного курсу.

Участь у першому викладовому році 1954-55 була задовільна, перебічно до 40 слухачів, головню члени ООЧСУ і СУМА. Інших слухачів поза цими двома організаціями не було, хоч на терені Філадельфії живе багато українців, яким така освіта була б дуже потрібна, зокрема тим, що активно цікавляться політичними і господарськими справами.

У поточному викладовому 1956-57 році, Народний Університет продовжує далі свою працю, хоч число слухачів дещо зменшилося.

У програму викладів поточного академічного року ввійшли такі предмети:

- 1) Наука про державу — Др. П. Мірчук.
- 2) Історія української нації — він же.
- 3) Соціологія — Др. А. Княжинський.
- 4) Українська культура —

Доц. Др. Гр. Лужницький.

- 5) Історія української мови — Б. Романенчук.
- 6) Соціальна політика і фінанси —

Др. Б. Старух.

- 7) Біологія — Др. Р. Голубінка.

Задуючи про адміністрацію Народного Університету, треба сказати, що навчання не було безплатне. Адміністрація мусіла розв'язати дві

проблеми, а саме, щоб високими оплатами не відстрашити слухачів, а з другого боку, щоб дати, хоч скромну, винагороду викладачам, які витрачали свій час на приготування до лекцій і на самі виклади. Кожний слухач платив 0.25 дол. за одну лекцію, тобто 1.00 дол. тижнево, або 4 дол. місячно, викладачам платено по 2.00 за одну лекцію.

Б. Р.

З ПРАЦІ 6-ГО ВІДДІЛУ ООЧСУ У ФІЛАДЕЛЬФІЇ.

Цей короткий перегляд праці охоплене час від минулорічних Загальних Зборів, цебто від 11-го березня 1956 до 19-го січня 1957 р. Відділом керувала Управа вибрана в такому складі: голова: мгр. Мирон Утриско, заступники: проф. В. Романенчук і В. Титанич, секретар: Михайло Дяків, касир: О. Кусень, орг. референт: С. Ко-валшин, культ. референт: С. Шаран і члени: С. Дупацій, В. Левіцький, А. Кушнір, М. Остап і С. Вишинський. На перших засіданнях Управа намічено докладний план праці, в якому наголошено такі ділянки: поглиблення політичної освіти, візнанчення важливих роковин, зовнішньої пропатаганди, співдії з іншими організаціями. Визвольного фронту і координації праці з УЖКА та іншими українськими громадськими катінами. Окремій увазі був присвячений контакт з Головною Управою ООЧСУ та виконування її звернень і доручень.

Для поглиблення політичної освіти серед цьогож року, як і в минулому відбувались систематично кожної неділі виклади Українського Народного Університету. На ширших сходах або окремих зборах вилгошено 10 рефератів, доповідачами були: пл. І. Вовчук, І. Курах, Дм. Левчук, П. Мірчук, М. Пасіка, В. Романенчук і М. Утриско. Другого червня 1956 р. улаштовано товариський Вечір та 19-го січня 1957 р. Профору. Для придбання фондів влаштовано 17-го червня 56, Пікнік і 10, листопада Вечорниці. Всі імпрези пройшли з повним успіхом. В ділянці зовніш. пропатаганди ініційовано і взято активну участь в демонстрації 8, червня, проти московських епіскопів і 25, листопада в протибольшевицькій демонстрації, з якої резолюції із 500 підписами вистано до ООН. Про обидві демонстрації вся філадельфійська американська преса помістила багато статей і світлин. Разом з іншими організаціями Визвольного фронту, а саме: Т-вом 6. в. УПА, СУМА, АП-АВН і ТУСМ відзначено окремими Святками пам'ять Ген. Т. Чупринки 24, березня. Відновлення Державности 30, червня і УПА 21, жовтня 1956 р. Управа ООЧСУ допомогла Асоціації журналістів католиць-

кої преси у висилці до конгресменів і сенаторів 10,000 меморандумів, в справі переслідування більшовиками духовенства на Україні та двократною висилки АБН-кореспондент до всіх місій вільного світу в ОН. Управа ООЧСУ має своїх представників в Екзекутиві і інших Органах Українського Конгресового Комітету і на терені УКК координує всі спільні, а зокрема зовнішні виступи.

Управа Відділу старалася виконувати усі торччення Головної Управи. Переведено збірки на писанку для ООЧСУ, пресовий фонд „Вісника”, ця останя збірка була успішна, бо перевищила в одній третій приділену суму. Цьогорічна коляда на Визвольний Фонд на 50% випала краще як минулорічна, а проти 1950 року в 9 разів більше. Такий успіх коляди належить прислати добрій і солідній підготовці. Не було ні одного члена, що не взяв би участі в коляді. Крім членів в коляді брали участь також симпатички і прихильники, яким Управа складає щирю подяку. В підготовці і переведенні коляди належить окреме признання Осипові Петровичу, який зумів зорганізувати дві найбільші дільниці Філадельфії. Українському громадянству Управа висловлює щирю подяку за такий щедрий відгук у Коляді на Визвольний Фонд.

Відділ стало кольпортував „Вісник” та усі видання ООЧСУ, як книжки, картки, відзнаки і т. п. Започаткований в минулому році фонд купна дому збільшено двократно.

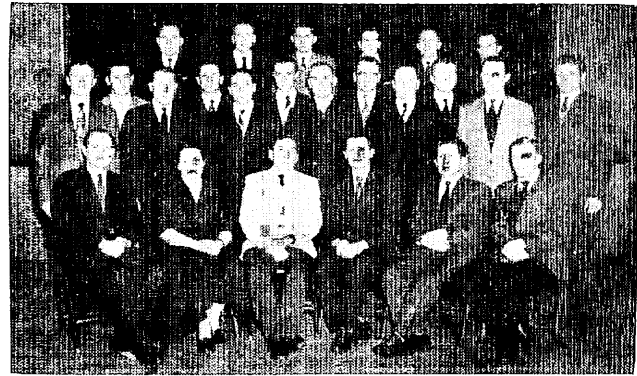
Цей перегляд десятимісячної праці 6, Відділу Організації Оборони Чотирьох Свобід України у Філадельфії наглядно виказує як велику і успішну роботу провела Управа за відносно недовгий час. Це й є причиною, що ООЧСУ належить у Філадельфії до найбільш активних та рухливих організацій. Реасумуючи підсумки діяльності на передодні своїх чергових річних Загальних Зборів, можна поставити побажання до майбутньої Управи, щоб вона, продовжуючи так корисну і успішну працю дотеперішньої Управи зреалізувала розпочате діло набуття власної домівки.

Член Управи

26-й ВІДДІЛ ООЧСУ в СИРАКЮЗ, Н. Й.

Сиракюз, одно з більших міст промислових Нью Йорк стейту, нараховує теж досить численну, до чотирьох тисяч тисяч, громаду українців. З приїздом нової української еміграції загальне громадське життя пожвавилось і дістало нові форми вияву. В 1952 р. зродилась думка серед українців зорганізувати Відділ ООЧСУ, який мав стати пробоевиком нових форм праці. Задуми ці справдились.

26-ий Відділ був заснований дня 30 листопада

Управа з членами 26 Відділу в Сиракюзах.

1952 р. На цих Основуючих Зборах вписалось 48 членів, а сьогодні є 70 членів. Першим головою був Микола Годжак, який очолював Відділ до 55 р. а 56 р. очолив Павло Карпишин. В склад керівних органів входили: Марія Логгаза, Ірина Рубич, Володимира Смик, В. Шара, Т. Іванів, полк. Ю. Ківерчук, В. Мельничук, П. Ткач, П. Башуцький, М. Проскуренко, В. Дмитришин, бл. п. І. Гриник, бл. п. М. Дмитришин, П. Пічкур, інж. Т. Фраціян, В. Фенцор, В. Гук, Е. Машталір, В. Майкович, М. Зарічний, І. Василік, М. Павлів.

Відділ розвинув жваву працю на всіх відтинках громадського життя, кладучи найбільший натиск на політичну сторінку, це значить на політичні акції, розбудову зовнішних зв'язків. Заходом Відділу зорганізовано радіо програму, яка провадиться до сьогодні в двох мовах щонеділі. Потім її передано Громадському Комітетові. Велику працю вклав Відділ на протестційну маніфестацію в 20-ліття голоду в Україні, яку робила філія УКК, й де брало участь понад 1000 осіб. 8-го серпня 1954 р. спільно з Осередком СУМА ім. Базар, зорганізовано в 300-річницю Переяславської Угоди протестаційне віче проти московського загарбання України, 25-ліття ОУН та 30 червня. Напевно, як довго живуть українці в Сиракюзах, такого свята, під кожним оглядом, не бачили. В 1955-тім році Відділ улаштував мистецьку виставку в „Едварс сторі”. Завданням виставки було зазнайомити американське громадянство з українським мистецтвом. Вислід виставки був позитивний.

Щодо внутрішньої праці Відділ поставив собі завдання: вдержання членства в активності відносно праці. Щомісяця відбувалися ширші сходи членів, на яких були прочитані, чи виголошені реферати на теми: виховно-ідеологічні, суспільно-політичні, історичні та літературні. Відділ співпрацює з Філією УКК на культурно-освітньому та політичному відтинку. Співпраця є з Укр. Кат. Церквою та Укр. Прав. Церквою.

Перед протестаційною Маніфестацією в Клівленді, 1953 р.

Іван Е. Стасів

20-ИЙ ВІДДІЛ ООЧСУ В АЛЛЕНТАВН

Ще бо невелике число нової еміграції посилювалось було в цьому містечку, коли виникла думка створити тут якусь організацію, яка б стала рушієм і живим фактором політичної роботи і тих особливо — важливих завдань, що поклада на нас Батьківщина, як на політичну еміграцію, що опинилась поза межами Рідних Земель.

З цих міркувань і при тому наявному прагненні серед невеликої групи людей, зродилась ідея — оснувати відділ ООЧСУ. Ініціатором і основоположником 20-го відділу ООЧСУ, був бл. п. Френк Капітан — бувший секретар ГУ ООЧСУ. З його ініціативи і за його почином, в дні 10-го червня 1951 р., засновано 20-ий Відділ ООЧСУ в Аллентаві, Па., в члени до якого вступило на основуючих зборах 22 члени.

Вже на першому засіданні нововибраної управи відділу, широко обговорено планування роботи на зовнішньо-політичному, внутрішньо-громадському і організаційному відтинках. При відділі створено: аматорський, танцювальний і декляморські гуртки. Гуртки відбували свої проби — готовились до виступів. Управа розробляла дальші плани. Оочусівська громада творила одну спільну родину, яка плекала племенистий вогник національно-політичного та громадського життя в цьому містечку.

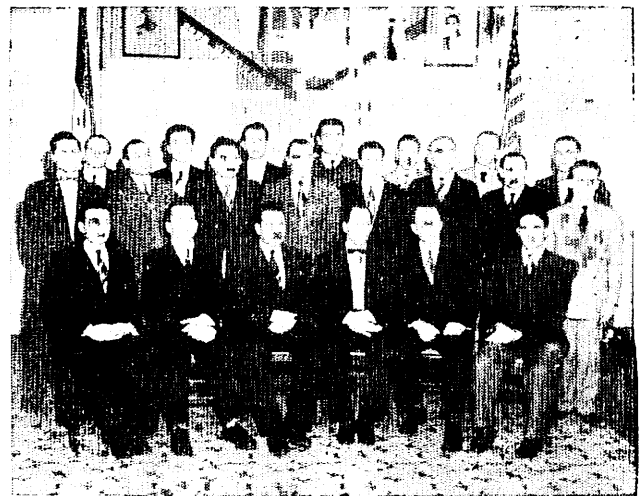
Вступаємо у 6-ий рік нашої діяльності. Переглядаємо усе пророблене і зупиняємось на головніших справах. З головних робіт на протязі цього часу на зовнішньо-політичному відтинкові, замарковуємо: Письмо в справі 58-ї резолюції у повному тексті в Конгресовому Рекорді, Лист до Папи Пія XII, широко-освободлююча робота серед чужинців про визвольні змагання укра-

їнського народу, ширення англомовних видань про Україну серед визначних громадсько-політичних мужів, політичні коментарі з доповіддями українських визначних громадсько-політичних діячів.

На внутрішньо-громадському, 20-ий відділ з власної ініціативи величаво відзначав: 10-у річницю боротьби УПА в 1952 р., з доповіддю д-ра П. Мірчука, Свято Героїв: Симона Петлюри, Евгена Коновальця і Тараса Чупринки в 1953 р. — з святочним рефератом п. І. Стасіва, Свято Покрови і 40-річчя вимаршу Січових Стрільців, в 1954 р. із святочною промовою проф. Вожаківського Листопадові Роковини і 700-ліття Львова в 1954 р., з святочним рефератом д-ра П. Мірчука, 5-ту річницю героїчної смерті Ген. Хор. Тараса Чупринки, з святочним словом — п. І. Стасіва, 1000-річчя Християнської України при чому відбулось врочисте посвячення організаційного і національного прапорів відділу в 1955 р., з доповіддю голови ГУ ООЧСУ — п. проф. Івана Вовчука.

Не обійшлося тут і без валяння колод під наші ноги, з боку людей, що з вузького кругозору, партійної загумінковости й політичної розхлябанности, часто-густо намагались перешкаджати нам. Однак, це ще більше заактивізувало наші сили і закріпило вперту послідовність на всіх відтинках нашої праці.

Всупереч усім перепонам й недомаганням, не маючи ні власної домівки ні належного приміщення, де можна б було розвивати і вести широко закроєну роботу, в умовах часом недостатних фінансових спроможностей, через що неможливо було задовільно розробляти і реалізувати наших задумів планувань, серед невелич-

Управа і частина членів 20 Відділу ООЧСУ в Аллентаві.

кої Оочосівської громади, ми дбали і про збереження української душі нашої дітвори. Тут відділ започаткував і повів вечірню школу, яку зараз прилучено до Осередку ЮСУМА і нею завідує інж. Я. Карняк. Около 20 дітей відвідує її два рази в тиждень.

При відділі жваво працював Аматорський Гурток, який підготував і поставив тут для місцевої публіки і в прилеглих містечках: „За Рідний Край”, „Кармелюк”, „Живі покійники”, „Жартівниця” і інші веселі скечі, що були получені з розваговими забавами, які влаштував відділ. Гуртком зараз завідує культурно-освітній референт відділу п. Т. Чубенко.

Багато праці прикладалося до різних збіркових акцій, які переводив наш відділ на цьому терені. Всіма зусиллями дбалось про найуспішніші їх висліди. Переведено збірки на: Визвольний Фонд, Пресовий Фонд, „Писанку ГУ-ООЧСУ”, „Вісник”, Будову Дому ОУН у Мюнхені, Інвалідів УПА, „Гомін України”, АБН, УК-КА, УСХС, Міжнародно Жіночу Виставу в Нью Йорку і Союз Політичних В'язнів. При тому, треба з вдячністю віднестися на адресу тих громадян, які, розуміючи вагу й потребу таких збірок, невідмовно склали свої датки-пожертви.

У всіх галузях громадсько-політичної роботи 20-ий відділ проявляв свою живучість, так і активно діяв у переселенчій акції, бо старанням наших членів вислано 20-ть завірень на спровадження нових скитальських родин з європейського континенту.

Це ось-би і була загальна картина і огляд проробленої відділом роботи. На протязі нашої 6-и річної, невеликої, коли прикладаючи до більших відділів праці, ми виконали частину цих завдань, що поклала на нас ГУ-ООЧСУ. Далеко ще неповна і незакінчена вона (праця). Великі і важливі завдання стоять перед нами, які вимагають ще багато труду й посвяти. Наші глибокі сподівання і настирлива праця, можуть лише запевнити завершення великого початого. Ми свідові того, які великанські жертви поніс і несе далі український народ в боротьбі за волю з московсько-большевицькою тиранією. Відчуваємо, що гряде нова доба великих воєнних заворушень і катаклізмів. Віримо, що це буде останній і вирішальний момент, коли здійсняться слова Великого Пророка:

Встане Україна
І розвіє тьму неволі,
Світ правди засвітить
І помоляться на волі,
Невольничі діти...

Тоді лиш, наша праця тут і їхні чини там, стануть завершені.

Управа 9-го Відділу ООЧСУ в Картерет, Н. Дж.

СВЯТА ДЕРЖАВНОСТИ І СОБОРНОСТИ У КАРТЕРЕТ

Як інші громади, так і українська громада м. Картерету у стеїті Нью Джерзі відзначила урочисто цього року січневі роковини. Ще у грудні минулого року з ініціативи місцевого відділу ООЧСУ постав організаційний комітет для підготовки свята, а згодом утворено діловий комітет всіх організацій, який очолював о. Ярослав Федик. На жаль не всі організації влучилися активно, щоб спільно влаштувати свято та заманіфестувати свою єдність.

Свято складалося з двох частин. Перша частина зовнішньо-пропагандивна мала відбутись в будинку міської управи і друга частина внутрішньо-українська. Комітет поставив собі ціллю придбати український національний прапор і передати його до міської управи та підготувати відповідну програму. Треба зазначити, що весь труд не пішов на марно. Українське громадянство поставилось прихильно і свято державности випало як слід. Кілька днів перед заповідженим днем, майор міста Едвард Долен видав проклямацію, проголошуючи день 22-го січня Українським днем.

А в заповіджений день, 19-го січня о год. 11-й ранку майор міста Едвард Долен дуже прихильно прийняв членів делегації, очолену о. Я-

**ЧИТАЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ ТА ПРИЄДНУЙТЕ
НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „ВІСНИКА“**

рославом Федиком. Роман Глущик і Ольга Хомут в українських народніх строях на гарно вишитій подушці передали прапор майорові міста. Підчас передачі прапору о. Ярослав Федик виголосив коротку промову в англійській мові та подякував майорові за його прихильне ставлення до української справи і висловив бажання, щоб цей прапор повівав щороку на майдані міста в день 22-го січня. Приймаючи прапор, майор подякував делегації за їхнє старання та обіцяв, що прапор, який він сьогодні одержав, кожного року буде повітати поруч американського в день 22 січня.

День 22-го січня 57 року перейшов для українців в Картерет, Нью Дж. під спеціальним вражінням. Вранці від год. 8-мої на будинку міської управи повівав блакитно-жовтий прапор, який звертав на себе увагу прохожих та пригадував, що тому 39-ть років такий прапор повівав на Україні, у золотOVERХому Києві в дні проголошення Української Народньої Республіки.

В неділю, 27-го січня ц. р. о год. 3-ій поплудні у залі Бетлегем Гол відбувся Святочний Бенкет для відзначення Соборности Української Держави. Святочний бенкет почато американським гимном. Голова громадського комітету о. Ярослав Федик, відкриваючи свято молитвою, привітав усіх присутніх, зокрема майора міста, його заступника та шістьох посаджених міста. Дальший провід над святом перебрав голова місцевого відділу ООЧСУ Мирон Гидзік. Четвертий універсал в українській мові відчитав Володимир Янів, коротку, але змістовну промову виголосив майор міста Едвард Долен, який зворушливо сказав, що ми тут сьогодні зібрались, щоб висловити свої симпатії поневоленому народові України, який бореться за свою самостійність, та висловлюючи жаль з приводу того, що в ті рішальні часи, як була створена Українська Держава, ніхто в світі, включно з Америкою, не мав настільки здорового глузду і політичної передбачливості, щоб подати новоствореній Українській Державі допоміжну руку. Глибоко обдуманий реферат переплітаний давнішими й найновішими фактами московської тиранії над українським народом виголосив гість з Г. У. ООЧСУ ред. Василь Качмар, теплу промову виголосив о. Володимир Білинський, Головний Предсідник СУК Провидіння.

В мистецькій частині виступив хор ООЧСУ з Байону під директурою п. Миколи Кармелюка, який вміло відспівав ряд українських пісень.

Атракцією бенкету був виступ танцювальної групи під проводом п. О. Гензи з Нью Йорку, яка зі співучастю з Юним СУМОМ Картерету

Управа і членство 9-го Відділу ООЧСУ в Картерет, 1956 р.

виконала ряд українських народніх танків. На закінчення понад три сотки учасників відспівали національний гимн.

Василь Матлаґа

УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА В КАРТЕРЕТ НЮ ДЖЕРЗИ

Коло 150 осіб нової еміграції оселилось в малім містечку Картерет, Нью Дж., яке нараховує коло 16.000 населення, з цього коло 4000 українців старої еміграції та народженої тут молоді українського походження. В Картерет — багато підприємств тяжкої індустрії і тому життя стопа замешкалих тут українців дуже висока. Українці працюють переважно на фабриках, займають великі і малі становища в різних відтинках індустрії, як рівнож і в міській управі, як і рівнож мають свої підприємства: будівничі, торговельні і т. п. Українська громада гуртується переважно при своїх церквах та клубах. В Картерет є три українські церкви, дві католицькі і одна православна. Нова еміграція оселившись тут, відчула брак суспільно-політичного життя. Вісімнадцятого січня 1950 року невелика кількість нової еміграції в складі 27. осіб зійшлась до одного старого українського емігранта на сходинах і вирішили організувати Відділ ООЧСУ в Картерет. На сходинах вибрано першу управу в такому складі: Голова І. Глушак, містоголова В. Дитиняк, секретар Т. Дреботій, фінансовий референт С. Матлаґа, організаційний реф. І. Федак, член управи В. Мат-

лага. Контрольна комісія — голова кон. ком. О. Глушик, члени В. Хомут та Н. Гусак. Вже шостий рік минає, як оочусівська громада в Картерет працюючи на суспільно-політичному полі. Старається ширити правду про Україну між американським громадянством.

ВІДДІЛ ООЧСУ В ГАРДФОРДІ

П'ятий Відділ ООЧСУ в Гардфорді організовано 13-го червня 1948 р. на Основуючих Зборах, на яких вписалися перші члени й вибрано першу Управу.

Новозорганізований Відділ приступив зразу до праці над організацією місцевого українського національного життя, а також зайнявся збіркою фондів для Воюючої України. Заходом Відділу зорганізовано хор та уряджувано систематично національні свята. Відділ ООЧСУ у великій мірі спричинився до заснування філії УККА і бере активну участь у її праці. Ряди організації збільшувались з кожним роком з припливом нових емігрантів.

Коли приміщення Укр. Ам. Гор. Клубу виявилось невивідачальним для звичайних засідань і сходин організації і інших товариств, тоді з рамени ООЧСУ поведено акцію, у висліді якої Клуб закупив будинок з малою залюю і кімнатами, а також з площею для паркування авт. В одній з кімнат Клубу примістилася бібліотека ООЧСУ, яка стало відкрита в п'ятницю вечером для користування всього українського громадянства.

За час поперх 8 років діяльності Відділу, згідно з книгою протоколів, відбуто 35 засідань управи, 50 ширших сходин членів з рефератами

Управа 5-го Відділу ООЧСУ в Гардфорді.

12-й Відділ ООЧСУ в Джерзі Сіті.
Сцена з вистави „За Рідний Край”.

на політичні і ідеологічні теми та 9 загальних Зборів членів. Уряджено також кілька аматорських вистав і пікніків.

Членство ООЧСУ за весь час діяльності Відділу змагає до конструктивної співпраці з іншими організаціями. Членство організації вірить, що жива ідея Воюючої України, яка є основою діяльності ООЧСУ повинна стати ідейною основою для співпраці всіх Українців, без різниці на їх партійний поділ.

Е. Г.

СІМ РОКІВ ПРАЦІ ООЧСУ В ДЖЕРЗІ СІТІ

12-ий Відділ ООЧСУ в Джерзі Сіті заснований 30 квітня 1950 р., вступає у сьомий рік своєї діяльності. Після перших основуючих Зборів Управа Відділу відразу взялася до активної пра-

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ „ВІСНИКА”

Передплата на рік	\$4.00
Передплата на півроку	2.25
Ціна окремого примірника	.50

Всі передплати, зокрема з Канади, треба надсилати грошовим переказом (моней ордер), або в звичайних листах, на адресу адміністрації журналу.

Банкові чеки й грошеві перекази треба виповнювати на адресу:

“V I S N Y K”

P. O. BOX 304, Cooper Sta., New York 3, N. Y.
O. D. F. F. U.

Про всякі зміни адреси прохаємо негайно повідомляти адміністрацію, рівночасно подаючи і свою дотеперішню адресу.

Адміністрація.

“ВІСНИК” — ОРГАН ООЧСУ

Редагує Колегія
Головний редактор
І. Вовчук

ці, скликавши протикомуністичне віче у громаді, яке пройшло успішно. Впродовж усього часу Відділ брав участь у всій громадсько-політичній роботі на місцевому терені, співпрацюючи майже з усіма організаціями і товариствами. Зокрема, у тісній співпраці з Осередком СУМА відзначалися національні свята та річниці, влаштовувалися реферати на різні теми та аматорські вистави. Національні свята організували здебільшого за участю усього українського громадянства або відзначували на ширших сходинах членів обох організацій. При влаштуванні свят місцевим відділом УККА, як Свято Самостійности і Соборности, Шевченкові роковини, Листопадове свято, — наш Відділ ООЧСУ завжди активно допомагав у цій роботі. Спільно з Осередком СУМА підготовлено і поставлено кілька аматорських вистав в Джерзі Ситі та в сусідніх громадах. З цих вистав варто відзначити „Граніт”, „За рідний Край”, „УПА в „Карпатах” і „Ой, не ходи Грицю”. В останній час прикро відчувається брак Народного Дому, який місто закупило для своїх потреб, а нового ще не збудовано. Саме тепер укр. організації Джерзі Ситі взялися до збірки фондів для побудови Народного Дому і в цій роботі активну участь бере і наш Відділ ООЧСУ. Завжди добре вив'язувався наш Відділ із збірками на Визвольний Фонд, а також допомагав УККА при збірках на Народний Фонд. Організаційна та культурно-освітня робота серед членства велася систематично, часто скликалися ширші сходини членів з інформаціями та переглядом політичних подій. Зараз Відділ нараховує 28 членів ООЧСУ, з яких майже всі є читачами і передплатниками „Вісника”.

29-го грудня 1956 р. відбулися Річні Загальні Збори членства 12-го Відділу, на яких перевибрано Управу: п. Петро Вох-голова, п. М. Голубець-заст. голови, п. Д. Дидик-секретар, п. М. Шеремета-скарбник, проф. Савчук-культ.-осв. референт, п. С. Домарецький-орг. референт, п. М. Кондрин-кольпортер, пп. Г. Гура і Д. Припуляк - члени Управи, пп. Д. Припуляк, І. Цьолко та І. Щупляк — Контрольна Комісія.

Член Відділу.

7-МІ РІЧНІ ЗБОРИ 18-ГО ВІДДІЛУ ООЧСУ В ТРЕНТОНІ.

Цього року 18-ий Відділ ООЧСУ в Трентоні вступив в 7-ий рік своєї праці для визволення України. Щоб підсумувати пророблену працю, наш Відділ відбув в неділю 3. лютого 1957 року 7-мі Загальні Збори.

Зборами, які відкрив п. mgr. Роман Ганічак, проводила президія в складі: пп. mgr. Б. Ковшевича-голова та Михайла Шевціва-секретар. Крім цього за президіяльним столом ми бачили о. Йосифа Атаманюка сотрудирика Укр. Греко-Кат. Парохії та д-ра В. Несторчука, ген. секретаря ГУ-ООЧСУ, Нью Йорку, з приємністю тре-

ба згадати, що оба почесні гості вітали Збори та бажали дальших успіхів в праці ООЧСУ в майбутньому. Крім цього з дружнім привітом виступив п. А. Галайдіда, голова місцевого Осередку СУМА.

Загальні Збори проходили в дружній атмосфері. Численно зібрані члени, як також присутні гості з цікавістю вислухали обширного звіту голови, як також звітів інших референтів. Зі звітів ми довідалися, що Відділ ООЧСУ проробив дуже багато: влаштовував політичні віча, поширював англословну літературу серед визначних американських діячів, спільно з Осередком СУМА вів Український Народний Університет (УНУ), а також спільно з іншими організаціями влаштовував академії та інші імпрези. З гордістю треба сказати, що наш Відділ розростається і з кожним днем приєднує собі нових симпатиків серед широкого громадянства. Лише на самих Загальних Зборах прийнято в члени Відділу 6 нових членів.

Після короткої перерви до нової Управи, з запропонованої п. І. Парутою листи, обрано: mgr. Роман Ганічак, голова (вдруге), Зенон Федорович, м.-голова і реф. преси та інформації, Мих. Шевців, секретар, І. Понятинин, орг. референт, Дм. Надрага, культ.-освітній рефер., Ст. Саган, скарбник та Іл. Купецький і Дм. Федорак як члени. До Контрольної Комісії обрано: mgr. Б. Ковшевич, голова, О. Пліщук, І. Парута і Мих. Пиль як члени. Крім цього вибрано трьох делегатів на Конвенцію ООЧСУ, яка відбудеться 9-10 березня 1957 року в Нью Йорку. На делегатів обрано пп. Олекса Яримішин, Дмитро Федорак і Іван Понятинин.

Треба сподіватись, що поновиврана Управа поведе Відділ даліше вперед, не дивлячися на те, що по дорозі зустрічатиме багато перешкод.

Зенон Федорович

В цьому ювілейному числі не вміщено матеріялів кількох Відділів, заснованих між 1948 і 1956 рр.: 4 Відділ — Бостон, 1948 р., голова М. Волошук. 7 Відділ — Пасейк, 1949 р., голова М. Яремко. 8 Відділ — Чикаго, 1949 р., голова д-р Кобилецький. 13 Відділ — Бінгемтон, 1950 р., голова інж. Е. Винник. 14 Відділ — Балтіmore, 1950 р., голова В. Стельмах. 15 Відділ — Амстердам, 1950 р., голова П. Пашак. 16 Відділ — Байон, 1950 р., голова М. Сірий. 19 Відділ — міннеаполіс, 1951 р., голова Д. Мандибур. 21 Відділ — Пітсбург, 1951 р., голова В. Головецький. 22 Відділ — Бофало, 1951 р., голова проф. З. Саган. 23 Відділ — Перт-Амбой, 1951 р., голова Г. Тарасюк. 24 Відділ — Чикаго, 1952 р., голова інж. А. Гайдук. 25 Відділ — Рочестер, 1952 р., голова проф. Б. Губка. 27 Відділ — Нью Гейвен, 1954 р., голова Е. Козюпа. 28 Відділ — Бетлегем, 1954 р., голова В. Загводський. 29 Відділ — Лорейн, 1956 р., голова Ю. Пастернак. Також 1 перехідний Відділ і три Делегатури.

Друкарська помилка

На ст. 19 в баянсі має бути: Власні фонди — 35.416.40.